

Jihočeská universita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologické a sociální etiky

Diplomová práce

SALESIÁNSKÝ PREVENTIVNÍ SYSTÉM A SKAUTING

Vedoucí práce: doc. Mgr. Jindřich Šrajer, Dr. theol.

Autor práce: Jan Musil

Studijní obor: teolog

Ročník: pátý

2012

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

30. března 2012

.....

Děkuji vedoucímu mé práce doc. Mgr. Jindřichu Šrajerovi, Dr. theol. za jeho pomoc, čas, připomínky a metodické vedení. Za cenné podněty, konzultace a podporu děkuji také znalci preventivního systému Mgr. Pavlu Kuchařovi Ph.D. a také Ing. Dr. Aloisi Kříšťanovi, Th.D. a Doc. Michalu Kaplánkovi, Th.D.

Za ochotnou spolupráci na korekturách také velice děkuji Mgr. Evě Farkové, Mgr. Marii Švecové a Světlaně Jarošové.

Obsah

Úvod.....	7
1 Preventivní systém Jana Boska	10
1.1 Počátek a vznik preventivního systému	10
1.1.1 Stručný životopis Jana Boska	13
1.1.2 Historické pozadí Piemontu v době narození Jana Boska	17
1.1.3 Formování hodnot preventivního systému v životě Jana Boska	19
1.1.4 Motivace a cíl Jana Boska	24
1.2 Adresáti preventivního systému.....	26
1.3 Poslání salesiánského preventivního systému	27
1.4 Principy preventivního systému	28
1.4.1 Rozum, náboženství, laskavost.....	29
1.4.1.1 Rozum	30
1.4.1.2 Náboženský rozměr, víra	31
1.4.1.3 Laskavost, dobrota.....	32
1.4.2 Další principy preventivního systému.....	34
1.5 Výchovné cíle	35
1.5.1 Integrální výchova.....	35
1.5.1.1 Poctivý občan.....	37
1.5.1.2 Dobrý křesťan	38
1.5.2 Další výchovné cíle preventivního systému.....	39
1.5.3 Morální ctnosti a hodnotové postoje preventivního systému	40
1.6 Metody preventivního systému.....	42
1.7 Prostředky preventivního systému.....	44
1.7.1 Edukační činitelé v preventivním systému	46
1.7.2 Tresty v preventivním systému.....	47
1.8 Shrnutí.....	48
2 Skauting	49
2.1 Vznik a historie skautingu	49
2.1.1 Předchůdci a kořeny skautingu.....	50

2.1.2	Životopis R. Baden-Powella a formování skautingu v jeho životě.....	52
2.1.3	Motivace a výchovné cíle Roberta Baden-Powella.....	59
2.2	Adresáti skautingu	60
2.3	Poslání skautingu	61
2.4	Principy skautingu.....	61
2.4.1	Povinnost k Bohu	62
2.4.2	Povinnost k jiným.....	65
2.4.3	Povinnost k sobě	66
2.4.4	Vyjádření principů.....	67
2.4.4.1	Skautský slib	67
2.4.4.2	Skautský zákon.....	68
2.4.4.3	Skautské heslo a denní příkaz	70
2.4.5	Další principy skautingu	70
2.5	Výchovné cíle skautingu	70
2.5.1	Dobří, aktivní občané	71
2.5.1.1	Charakterové vlastnosti	71
2.5.1.2	Zdraví a zdatnost.....	73
2.5.1.3	Rukodělné práce a řemeslné dovednosti	73
2.5.1.4	Služba druhým	74
2.5.2	Morální ctnosti a hodnotové postoje skautingu	74
2.6	Metody skautingu	75
2.7	Prostředky skautingu	77
2.7.1	Edukační činitelé skautingu	78
2.7.2	Tresty a odměny ve skautingu	79
2.8	Shrnutí.....	79
3	Komparace výchovných systémů.....	80
3.1	Definice	80
3.1.1	Pojem „komparace“	80
3.1.2	Pojem „výchova“	81
3.1.3	Pojem „výchovný cíl“	82
3.1.4	Pojem „hodnota“	83
3.1.4.1	Hodnotová výchova	85

3.2	Komparace adresátů.....	87
3.3	Komparace poslání.....	87
3.4	Komparace principů.....	88
3.5	Komparace výchovných cílů.....	93
3.5.1	Komparace morálních ctností a hodnotových postojů	93
3.6	Komparace metod	94
3.7	Komparace prostředků	96
3.7.1	Edukační činitelé	97
3.7.2	Příroda a vnímání krásy jako výchovný prostředek.....	97
3.7.3	Komparace trestů	99
3.8	Shrnutí komparace.....	99
3.8.1	Co mají výchovné systémy společné?.....	99
3.8.2	V čem výchovné systémy se liší?	101
3.8.3	Vzájemná inspirace	102
3.8.3.1	Inspirativní prvky preventivního systému	102
3.8.3.2	Inspirativní prvky skautingu	103
	Závěr	104
	Seznam použitých zdrojů	108
	Seznam užitých zkratk.....	114
	Přílohy	114
	Příloha I.	114
	Příloha II.	115
	Příloha III.	117
	Příloha IV.....	118
	Příloha V.....	119
	Příloha VI.....	120
	Abstrakt.....	122
	Abstract.....	123

Úvod

Výchova dětí a mládeže, formování nové generace jsou témata, která patřila mezi přirozeně důležitá a aktuální v životě každé lidské společnosti, protože v každé době platí, že to, co dnes do dětí rodiče nebo vychovatelé zasejí, to od nich v budoucnu budou sklízet. Právě dnes, v době výrazných sociologických změn v pojetí, uspořádání a chápání funkce rodiny, která vždy primárně zajišťovala výchovu dospívajících ve zdravé lidské společnosti, se stává tematika výchovy mládeže stále naléhavější, jak ve společenské tak i vědecko-teoretické debatě. Odpovědět si na otázku, jak vychovávat mladé lidi a k čemu je vést, je v dnešní hodnotově pluralitní společnosti stále náročnější.

Jak píše Brezinka, vychovávat však musíme i v dnešní společnosti, kde je stále náročnější shodnout se alespoň na jádru ideálů, které stojí v základech výchovy. Ve společnosti, která je charakterizována silným osamostatněním svých členů v jejich hodnotové orientaci, individualizací životního stylu, světového názoru a morálky. Je v ní široce rozšířená skepse proti společným ideálům, relativismus v náboženských a světonázorových otázkách, stejně jako morální nihilismus. Jaké mají být cíle výchovy v této dnešní společnosti?, táže se Brezinka ve svých úvahách.¹

Inspirací nám i dnes mohou být dva výchovné systémy, výchovné tradice, které jsou obě úspěšně aplikovány a žity více než sto let, obě po celém světě a pozitivně ovlivnily již milióny lidských životů. Sám autor od dětství vyrůstal ve skautském křesťanském oddíle a prošel všechny jeho formační stupně až k oddílovému vedení. Dnes je salesián a připravuje se na poslání kněze a vychovatelské působení v některém ze salesiánských středisek, která pracují s mládeží. Osobní praktické poznání obou výchovných systémů ho vedlo k jejich přirozené syntéze v jeho vychovatelsko-pastorační praxi a přimělo ho k teoretické reflexi ideologických základů těchto výchovných systémů. Převážně pak k reflexi etických hodnot, které systémy považují za významné a ke hledání prvků, kterými se potenciálně mohou doplnit, aby výchovné působení na mladé lidi bylo co možná nejvíce integrální, harmonické a co nejúčinněji přispělo k jejich rozvoji.

---

¹ Srov. BREZINKA, W. *Základy filosofie výchovy*, s. 14.

Jádrem každého pedagogického snažení, od kterého se veškerá výchovná činnost odvíjí, ať jsou to cíle, principy, metody či prostředky výchovy, je světonázor, pojetí člověka, které zastává vychovatel či výchovná instituce. Toto „DNA“ výchovy, podle které se „staví“ a poměřuje lidské chování i výchovné zacílení je pak především mravně-hodnotová² orientace člověka. Mravní a etické hodnoty, kvalita vztahu člověka ke svému okolí, k sobě samému a k Bohu to jsou témata, kterým se věnuje a které tříbí teologická etika.

Cílem této práce bude na teoretické rovině pomocí komparační metody popsat dva výchovné systémy: salesiánský preventivní systém a skauting. Budeme se snažit zodpovědět tyto otázky: *Co mají výchovné systémy společné? V čem se liší? Je něco, čím se mohou vzájemně doplnit a obohatit tak, aby bylo jejich výchovné působení celistvější při zachování integrity systému?*

V první a druhé kapitole se zaměříme na představení jednotlivých výchovných systémů. Protože není možné oddělit osobnosti zakladatelů od ideálů a hodnot, které vtiskli do svého výchovného působení, budeme se nejprve krátce zabývat jejich životy, historickým pozadím jejich doby a vlivy, které formovaly jejich osobnost a s nimi i hodnoty jejich výchovného systému. Toto poznání nám pomůže určit motivace a cíle zakladatelů a první i dnešní adresáty výchovných systémů. Dále se pokusíme osvětlit a charakterizovat nejpodstatnější prvky těchto systémů: jejich poslání, principy, cíle, metody, prostředky a to vše se zaměřením zejména na morální ctnosti a hodnotové postoje, které salesiánský a skautský výchovný styl považují za významné a ke kterým vychovává. Ve třetí kapitole následuje definování pravidel komparace³: definice objektu komparace, určení cíle komparace, stanovení kritérií a vymezení vztahu komparace k časové ose. Dále vyjasnění pojmů výchova, výchovný cíl, hodnota a hodnotová výchova, samotné porovnání jednotlivých složek a závěr.

V první kapitole této práce budeme vycházet zejména ze spisku *Preventivní systém při výchově mládeže*, který napsal sám Jan Bosko a v českém znění vyšel jako doplněk dokumentu *Stanovy a pravidla Společnosti svatého Františka Saleského*, ze kterého budeme také čerpat. Dalšími zdroji informací o preventivním systému bude

---

² „Hodnota“ myšleno ve svých filozofických významech, o něž nám v této práci, na rozdíl od významů ekonomických, půjde.

³ ŘÍCHOVÁ, B. Komparativní metoda a její vymezení, s. 9.

kniha od italského salesiánského historika Francesca Motta *Výchovný systém Jána Bosca*, a také autoři Teresio Bosco, Carlo Nanni a Pietro Braido. Informace o skautingu budeme čerpat především z příručky *Na pomoc skautským vůdcům*, kterou napsal Robert Baden-Powell jako ideovou pomůcku pro skautské vůdce. Ze zdrojů o skautingu to dále bude Walter Hansen, László Nagy, z tuzemských zejména Jiří Zajíc a jeho metodická příručka *Kdo jsem* a příručky vydané v *Edici Vůdcovská zkouška*. Teorii výchovy budeme čerpat především od německého autora Wolfganga Brezinky.

1 Preventivní systém Jana Boska⁴

Salesiánský preventivní systém⁵ je výchovný styl, který vytvořil a aplikoval při své pedagogicko-pastorační zkušenosti s chudými a opuštěnými chlapci katolický kněz **Jan Bosko** v polovině 19. století v severoitalském městě Turíně.

Od té doby až do dnes preventivní systém úspěšně aplikují nejen salesiáni⁶ a salesiánky⁷, řeholní společnosti založené Donem Boskem, ale inspirovaní touto „pedagogikou lásky“ jsou i statisíce dalších spolupracovníků, bývalí žáci salesiánských škol, několik řeholních společností, lidé, kteří si dohromady říkají *salesiánská rodina*, a také mnozí další.

První kapitola bude věnována osobnosti Jana Boska, okolnostem vzniku a popisu preventivního systému. Nejprve se pokusíme se nastínit historické okolnosti a situaci, do které se Jan Bosko narodil. Po jeho stručném životopise se zaměříme na formování hodnot preventivního systému v jeho životě. Podrobněji pak pojednáme o motivaci Jana Boska k výchovné činnosti a o tom, čeho jí chtěl docílit. Přes popis adresátů se podíváme na principy, výchovné cíle, metody a prostředky, které jsou vlastní tomuto výchovnému stylu.

1.1 Počátek a vznik preventivního systému

Preventivní systém není výsledek studia pedagogické literatury ani teoretických úvah o výchově, je výsledkem Don Boskovy praxe. Charakteristické body svého výchovného systému jasněji formuloval už v dubnu roku 1854 v rozhovoru s ministrem spravedlnosti Urbanem Rattazzim, ve kterém vychází z protikladu preventivního a represivního systému. Tento rozhovor vyšel písemně v roce 1882 a jeho autor už musel

---

⁴ V češtině je možné psát oba tvary **Jan Bosko** i *Jan Bosco*. V této práci bude užíváno prvního počestělého tvaru. Ve spojení se jménem Jana Boska se také často užívá titul *Don* (*Don Bosko*, *Don Bosco*), který v Itálii označoval osobu kněze.

⁵ Z hlediska dnešní terminologické korektnosti by bylo lépe užít namísto termínu *preventivní systém* spíše termín *preventivní výchovný styl*. V této práci bude však používán zejména pojem *preventivní systém*, a to z důvodu, že tento pojem pochází od Jana Boska, v salesiánské literatuře je již zavedený a významová odlišnost pojmů je nepatrná.

⁶ **Salesiáni Dona Boska** (zkr. *salesiáni* či *SDB*) je dnes více užívaný název řeholního společenství – kongregace *Společnosti sv. Františka Saleského*, kterou založil Jan Bosko. Společnost je součástí Katolické církve a věnuje se výchově mládeže. Salesiánů je přibližně 16 000, působí ve 131 zemích a 2 000 institucích (<http://www.sdb.org/en/About_Us/FAQ>)

⁷ **Salesiánky** – je častěji užívaný název pro *Dcery Panny Marie Pomocnice* (it.: *Figlie di Maria Ausiliatrice* – FMA), což je řeholní společnost, kterou založil Jan Bosco spolu s Marií D. Mazzarello v italské vesnici Mornese pro výchovu dívčí mládeže. Dnes je jich asi 14 000 (<<http://www.fma.cz/o-nas>>).

znát i Don Boskův základní a ojedinělý spisek *Preventivní systém při výchově mládeže* z roku 1877, jehož základem byl Don Boskův slavnostní projev při otevření *Patronátu Školských bratří* v Nizza Marsiglia.⁸ Přesto, když se ho v roce 1886 v dopise ptal rektor semináře v Montpellier pan Düpuy na jeho vychovatelské tajemství, řekl Don Bosko v té chvíli okolo stojícím členům kapituly: „Žádá se po mně, abych vysvětlil svůj systém. Ale já sám ho neznám. Šel jsem vždy dopředu bez systému, jak mi vnukal Bůh a jak to vyžadovaly okolnosti.“⁹ Jindy odpovídal: „Ptáte se, jaký je můj výchovný systém? Systém preventivní: láska!“¹⁰ A ta byla nejhlubší motivací a zdrojem jeho činnosti a celého výchovného systému.¹¹ Tento systém nazýval Jan Bosko pedagogikou lásky, říkal: „Moje pedagogie je dcerou lásky.“¹² Ve spisku o preventivním systému známém jako *Krátká úvaha* upozorňuje na jeho jádro: „Největším štěstím dítěte je to, když ví, že je milované.“¹³

Přestože se Don Bosko celý život zabýval výchovou, nikdy se nepřel o teoretické principy výchovy a ani po sobě nezanechal žádné rozsáhlé teoretické dílo o výchově. Jeho výchovný systém byl zcela osobní a pohnutkou jeho činnosti byl mladý člověk, kterému je třeba pomoci. Tuto pomoc mladým dával jak po stránce fyzických potřeb, tak i po stránce potřeb duchovních.

E. Ceria tvrdí, že Don Bosko se inspiroval preventivním systémem, ale tento systém neobjevil, pouze jej aplikoval novými ojedinělými formami.¹⁴ Značné podobnosti a shody v principech a metodách můžeme spatřit např. s F. Aportim (*1791 - †1858, v letech 1848-1858 pobýval v Turíně): lidové rysy pedagogiky, výslovně křesťanská inspirace, náboženské a lidské respektování dítěte a chlapce, upřednostňování metody dobroty a laskavosti, rozumnost a přesvědčování, jedním slovem „preventivní“ myšlenka („...schopnost vychovatele nespočívá ani tak v rozumném potrestání přestupků chlapců, ale spíše ve schopnosti umět jim předcházet.“ píše Aporti).¹⁵ Další překvapivá shoda Dona Boska jak po psychologické, mentální či organizační stránce je zřejmá se skupinou vychovatelů a pedagogů, kteří

---

⁸ Srov. BRAIDO, P. *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*, s. 63.

⁹ Srov. ŠTĚCHOVÁ, M. *Život světcův. Svatý Jan Bosko*, s. 174.

¹⁰ Srov. Tamtéž, s. 174.

¹¹ Srov. BRAIDO, P. *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*, s. 66.

¹² Srov. KOPECKÝ, J. *Výchovná metoda sv. Jana Boska*, s. 1.

¹³ Srov. BIANCO, E. *Taký bol don Bosco. Otec a učitel mladých*, s. 188.

¹⁴ Srov. KOPECKÝ, J. *Výchovná metoda sv. Jana Boska*, s. 2.

¹⁵ Srov. BRAIDO, P. *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*, s. 59.

byli spolupracovníci časopisu *L'educatore Primario*, který byl určen především pro učitele prvního a druhého stupně. Všechny spojoval vážný zájem o výchovu lidových vrstev a formy jejich vyučování skrze večerní, nedělní a řemeslnické školy, a stejně tak různá publicistická činnost v atmosféře solidarity, rodinné i přátelské spoluúčasti a spolupráce.¹⁶

Don Bosko studoval život a dílo mnoha osobností z historie i své doby a nechal se jimi inspirovat. Vše, co shledal jako dobré, integroval do své osobnosti a skrze ni do svého výchovného systému. U Jana Boska můžeme pozorovat silnou inspiraci osobností svatého Filipa Neriho a jeho oratoří, ve které Neri s otcovskou dobrotou pečoval o chudé děti. Svatý František Saleský imponoval Boskovi tím, že vynikal trpělivostí a vlídností a to i přesto, že byl cholerické povahy, stejné jako Jan Bosko. U Boska můžeme vidět afinitu s mnoha dalšími postavami katolické „reformy“ po Tridentském koncilu – se sv. Piem V., sv. Terezii z Avily, sv. Karlem Boromejským, sv. Vincencem z Pauly.¹⁷

Don Boskův žák, pozdější universitní profesor, B. Fascie v roce 1927 napsal: „Don Bosko není autorem žádné originální teorie ani systematické pedagogie. Stal se velkým pro svoje organizační schopnosti a vrozené vychovatelské ctnosti.“¹⁸ Mimořádné vychovatelské schopnosti měl Jan Bosko již od chlapeckých let a sám později vyprávěl, že nápad pečovat o jiné dostal, když mu ještě nebylo ani pět let.¹⁹

Pojetí výchovy Jana Boska respektovalo přirozený vývoj dítěte. Nacházelo se napůl cesty mezi dvěma výchovnými extrémy té doby. Na jedné straně jansenismus s pojetím člověka, který je ve své přirozenosti nakloněn ke zlému a jedinou cestou z toho je nekompromisní disciplína. Na straně druhé Rousseau a jeho extrémně optimistická koncepce člověka, který se rodí přirozeně zdravý, dobrý a jediný, co ho kazí, je společnost. V pojetí Dona Boska je člověk ve své podstatě dobrý a zdravý, ale je zasažený „hříchem“, a proto má vnější i vnitřní sklony k negativním projevům, z toho se osvobodí svobodným rozhodnutím a s pomocí „Boží milosti“.²⁰

---

¹⁶ Srov. BRAIDO, P. *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*, s. 63.

¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 57.

¹⁸ Srov. KOPECKÝ, J. *Výchovná metoda sv. Jana Boska*, s. 1.

¹⁹ Srov. SCHIÉLÉ, R. *Don Bosco*, s. 10.

²⁰ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 37.

Současné *Stanovy Společnosti sv. Františka Saleského* (dále jen *Stanovy*) hovoří o preventivním systému ve dvacátém článku těmito slovy: „...Don Bosco získal ze života s chlapci v první oratoři duchovní a výchovné zkušenosti, které shrnul pod název *Preventivní systém*. Rozuměl jím lásku, která se dává nezištně, protože čerpá z lásky Boha, jenž svou prozřetelností každého člověka předchází, svou přítomností provází a zachraňuje tím, že mu dává (svůj) život...“²¹

Pro správné pochopení situace, ve které se dnes výchovný systém nachází, zejména jeho principů, metod a výchovných cílů, je třeba se podrobněji podívat na to, z čeho vychází, kdo byl jeho zakladatel, co chtěl svým výchovným snažením docílit a co ho k tomu vedlo. Analýza nadčasových etických hodnot preventivního systému je ve své podstatě analýza etických hodnot samotné osobnosti Jana Boska a není možné je oddělit. Tyto hodnoty Jan Bosko nevymyslel u psacího stolu, ale staly se autentickou součástí jeho osobnosti v konkrétním kulturně – historickém kontextu, v kontextu jeho rodiny, jeho rané výchovy výrazně ovlivněné především silnou osobností jeho matky. Hodnoty získané v rodině rozvinul a přidal k nim nejen svou osobní životní zkušenost polosirotky, učně a studenta, ale také poznatky získané teologickým studiem, a autenticky je vtělil do výchovného úsilí preventivního systému.

Dříve, než se zcela zaměříme na samotný preventivní systém, podívejme se v následujících podkapitolách podrobněji na životopis Jana Boska, historické pozadí doby jeho narození, na jeho dětství a na vlivy, které formovaly jeho osobnost.

1.1.1 Stručný životopis Jana Boska²²

Na zemědělské samotě Becchi²³ v kraji Piemont v Sardinském království se 16. srpna 1815²⁴ večer narodil **Jan Bosko** (vlastním jménem *Giovanni Melchiorre Bosco*). Jeho rodiče byli otec František Bosko²⁵, který pracoval jako pachtýř,²⁶ a Markéta, rozená

---

²¹ Stanovy a pravidla Společnosti svatého Františka Saleského (dále ST), čl. 20; s. 26.

²² Srov. BOSCO, J. *Můj život pro mladé*, s. 217.

²³ Becchi byla zemědělská osada („kanton“) složená z několika stavení a spolu s dalšími osadami tvořila „vesnici“ Morialdo, což byla jedna ze čtyř částí-oblastí města Castelnova d’Asti (nyní Castelnovo Don Bosco). Srov. Tamtéž, s. 15.

²⁴ Podle matriky se narodil 16. srpna. On sám i jeho matka vždy tvrdili, že se narodil 15. srpna na svátek Nanebevzetí Panny Marie. Srov. BOSCO, J. *Můj život pro mladé*, s. 14.

²⁵ Francesco Ludovico Bosco (*1784 – †12. května 1817)

²⁶ Zemědělec, který měl pronajaté zemědělské pozemky a objekty a odváděl za to finanční prostředky, případně část úrody. Statek, polnosti a vinice, které měl pronajaté František Bosko, patřily turínskému právníkovi Giacintu A. Biglionmu, proto také rodiště Dona Boska bývá nazýváno „*Cascina Biglione*“ –

Occhienová.²⁷ Z prvního manželství²⁸ měl otec syna Antonína.²⁹ Dva dny po narození 17. srpna 1815 byl Jan Bosko pokřtěn v Castelnuovu. Když mu byly dva roky, 11. května 1817, zemřel ve věku 33 let Janův otec František Bosko na zápal plic. Zůstávají po něm sirotci Antonín, Josef³⁰ a nejmladší Jan.

V roce 1824 měl devítiletý Jan sen, který ovlivnil celý jeho život. Viděl v něm poslání, ke kterému ho Bůh volá: ujmout se opuštěných chlapců, kteří se dostali na špatnou cestu. V letech 1824-1827 navštěvoval lidovou školu v Caprigliu. V únoru 1827 kvůli sporům s bratrem Antonínem, který byl proti tomu, aby studoval, odchází ve věku jedenáct a půl roku z domu a jde sloužit jako pacholek na hospodářství Mogliových do Moncucca. V listopadu 1829 ve třinácti letech, po návratu z hospodářství Mogliových, začal chodit do školy ke starému knězi donu Calossovi. 21. listopadu 1830 don Calosso umírá. V roce 1830 s cílem uklidnit napjatý vztah s Antonínem matka Markéta rozdělila majetek na polovinu mezi Antonína a zbytek rodiny. Bratr Antonín se brzy nato oženil a o Janovo studium se přestal zajímat. Čtrnáctiletý Jan tak bez překážek začal před Vánocemi chodit do veřejné školy v Castelnuovu. V únoru 1831 se Jan odstěhoval do Castelnuova a bydlel u krejčího Giovanniho Roberta, od kterého se naučil krejčovskému řemeslu. V dubnu 1831 ve škole v Castelnuovu došlo k výměně schopného pedagoga za neschopného, což bylo podnětem k Janovu rozhodnutí školu opustit. Přivydělával si u kováře Evasia Savia, kde se naučil pracovat se železem. 11. listopadu 1831 se matka Markéta a Jan stěhují za bratrem Josefem, který žije v pronájmu na statku Sussambrino, ve kterém žili až do roku 1840. Roku 1831 ve svých šestnácti letech nastoupil Jan už po několikáté do „základní školy“ v Chieri. V roce 1832 zakládá mezi spolužáky své první sdružení „*Veselou společnost*“. Roku 1834 se spřátelil s Luigim Comollem, prvním „svatým chlapcem“. Díky dobrým studijním výsledkům přeskočil do vyšších tříd a v roce 1835, v devatenácti letech, ukončil střední školu. Stálo před ním rozhodnutí, zda pokračovat na kněžská studia. 29. října 1835 se rozhodl stát knězem, oblékl si roucho klerika a vstoupil do semináře v Chieri. Luigi Comollo, Janův přítel z Chieri, který také

„*Statek Biglione*“. Srov. LENTI, A. J. *Don Bosco: History and spirit*. 1., s. 38.; a s. 34.

²⁷ Margherita Bosco roz. Occhiena, (*1. dubna 1788, Capriglio – † 25. listopadu 1856, Turín)

²⁸ Jeho první žena se jmenovala Margherita Cagliari (*1784 – † 1811)

²⁹ Antonio Giuseppe Bosco (*1808 – † 18. ledna 1849)

³⁰ Giuseppe Ludovico Bosco (*8. dubna 1813 – † 1862)

studoval v semináři, zemřel a zjevil se roku 1839 Janu Boskovi. Ten i následkem toho těžce onemocněl. 29. března 1841 byl Jan vysvěcený na jáhna, bylo mu pětadvacet let.

5. června 1841 vysvětil turínský arcibiskup Jana Boska na kněze. Druhý den slavil Don Bosko svoji první mši. Na podzim 1841 odmítl lukrativní nabídky zaměstnání a pokračoval v teologických studiích v konviktu svatého Františka z Asissi v Turíně. Když jako dvacetišestiletý procházel Turínem, objevil vážný problém chudé a opuštěné mládeže, jehož příčinou byla průmyslová revoluce. 8. prosince 1841 potkal v sakristii kostela svatého Františka z Asissi mladého přistěhovalce Bartoloměje Gareliho z Asti. Pozval ho s jeho přáteli na nedělní setkávání. Tento den považoval za počátek oratoře a celého salesiánského díla. V září 1845 potkal třicetiletý Don Bosko osmiletého Michala Ruu, sirotka, který se později stal jeho pravou rukou a nástupcem ve vedení salesiánské kongregace. Počátky oratoře nejsou lehké, oratoř je nucena se na podzim roku 1844 stěhovat z místa na místo, až se nakonec 12. dubna 1846 usadí natrvalo do kůlny pronajaté od Franceska Pinardiho v turínské okrajové čtvrti Valdoko. Práce již s několika stovkami chlapců byla náročná, Dona Boska vyčerpala natolik, že jako třicetiletý ležel v červenci 1846 na smrtelné posteli. Mladí dělníci prosili ve dne i v noci Pannu Marii o uzdravení. Pomohlo to, don Bosko se zázračně uzdravil a poté odešel na rekonvalescenci do Becchi.

3. listopadu 1846 se vrací Don Bosko na Valdocco spolu se svou matkou Markétou, která se stane zároveň matkou jeho chlapců. Don Bosko začíná organizovat večerní školy, v prosinci 1846 si Don Bosko pronajal už celý Pinardiho dům. 12. dubna 1847 vznikla Družina svatého Aloise, první sdružení angažovaných chlapců. V květnu 1847 ubytoval prvního chlapce. V prosinci 1847 otvírá Don Bosko svou už druhou oratoř svatého Aloise u Nové brány. V politicky neklidném únoru 1848 Don Bosko odmítá výzvu markýze Roberta d'Azeglia k účasti na politických manifestacích se slovy: „Nyní i navždy chci stát mimo politiku.“ V březnu 1848 probíhá První válka o italskou nezávislost, po dvaatřicetiletém Donu Boskovi v té době někdo přes okno kaple vystřelí a mine. Na podzim 1848 přijal první Don Boskův chlapec Ascanio Savio klerické roucho. Po porážce Karla Alberta se v Turíně rozhořely nepokoje. V roce 1850, jako pětatřicetiletý, Don Bosko zakládá v oratoři Společnost vzájemné pomoci pro mladé dělníky, o rok později Don Bosko kupuje celý Pinardiho dům a začíná stavět kostel svatého Františka Saleského, který byl vysvěcen hned následující rok. Podepisuje první učňovské smlouvy pro své

chlapce, a tak anticipuje odborářskou činnost na ochranu mladých učňů. Přicházejí ale i negativní události, když v roce 1852 výbuch prachárny napolo zbořil Pinardiho dům. V roce 1853 zakládá Don Bosko *Katolické čtení* – měsíčník pro vzdělávání křesťanského lidu. V oratoři se začaly konat první odborné řemeslnické dílny a rozvíjí se internátní škola. 26. ledna 1854 vypráví Don Bosko čtyřem chlapcům o založení salesiánů. Když v létě 1854 vypukne v Turíně cholera, don Boskovi chlapci se vyznamenají při ošetřování nemocných. Bosko chlapce ujistil, že nikdo nezemře, pokud se zachovají v Boží milosti a budou nosit na krku medailku Panny Marie. 29. října 1854 vstoupil do oratoře Dominik Savio, 25. března 1855 složil Michal Rua do rukou Dona Boska slib chudoby, čistoty a poslušnosti a stal se tak prvním salesiánem. 8. června 1856 zakládá Dominik Savio „Družinu Neposkvrněné“. Je to skupina vybraných chlapců, kteří si dali za cíl pomáhat Donu Boskovi při asistenci a činit dobro svým kamarádům. 25. listopadu 1856 ve věku šedesáti devíti let umírá maminka Dona Boska - Markéta. Donu Boskovi je čtyřicet jedna. 9. březen 1857 pak umřel patnáctiletý Dominik Savio. Don Bosko hned nato píše jeho životopis, který se velmi rychle rozšířil. Pius XII. prohlásil v roce 1954 Dominika Savia za svatého.

V roce 1857³¹ dvačtyřicetiletý Don Bosko začíná psát stanovy salesiánů a o rok později jede poprvé do Říma představit papeži Piu IX. své dílo. Druhá válka o nezávislost v roce 1859 skončila krvavou bitvou u Solferina. Don Bosko píše: „Po bitvě u Solferina jsem vždy říkával, že válka je strašná věc, a podle mého názoru se opravdu protiví lásce.“ 18. prosince 1859 úředně vznikla salesiánská kongregace s osmnácti členy. Roku 1860³² umřel Don Cafasso, Don Boskův duchovní vůdce. Michal Rua, jeden z prvních Don Boskových chlapců se stal knězem. V roce 1863 otvírá Don Bosko první dům mimo Turín, v Mirabello Monferrato. Ředitelem jmenuje právě Dona Ruu. V roce 1864 byl položen základní kámen chrámu Panny Marie Pomocnice na Valdoku, 9. června 1868 pak proběhlo jeho posvěcení. 7. prosince 1870 pětapadesátiletý Don Bosko těžce onemocní při návštěvě salesiánského domu ve Varraze. Nemoc trvala 50 dní. 5. srpna 1872 vznikla Kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice, první představenou se stala Marie Mazarelová. 3. dubna 1874 Svatý stolec definitivně schválil Stanovy Salesiánské

---

³¹ 22. února 1857 se v Anglii narodil budoucí zakladatel skautingu Robert Stephenson Smyth Baden-Powell of Gilwell.

³² 14. srpna 1860 se v Anglii v South Shields v Durhamském hrabství narodil budoucí spoluzakladatel skautingu Ernest Thompson Seton.

společnosti. 11. listopadu 1875 byl začátkem salesiánských misí, Don Giovanni Cagliero vedl deset misionářů do Jižní Ameriky. V roce 1876 Don Bosko založil třetí složku salesiánské rodiny – spolupracovníky, kteří mají pomáhat šířit dobro v duchu Salesiánské společnosti. Roku 1877 se konala první generální kapitula Salesiánské společnosti. 7. prosince 1884 byl Giovanni Cagliero vysvěcen na biskupa a hned nato se vrátil do Jižní Argentiny. Později se stal kardinálem. V roce 1886 Don Bosko strávil 30 dní na cestě po Španělsku. Sbíral peníze na stavbu kostela Božského Srdce v Římě. 31. ledna 1888 za svítání, ve věku nedožitých sedmdesáti tří let, Don Bosko umírá.

1.1.2 Historické pozadí Piemontu v době narození Jana Boska

Následující informace si kladou za cíl osvětlit dobové pozadí na přelomu 18. a 19. století a především osvětlit situaci extrémní chudoby a jejích příčin. Právě chudoba zasáhla Piemont v době narození Jana Boska, silně ovlivnila jeho rodinu a tak i formaci osobnosti Jana Boska.

Oblast Piemontu na severu dnešní Itálie byla na přelomu 18. a 19. století součástí Sardinského království³³ a jeho centrem bylo město Turín se sídlem panovníka ze Savojské dynastie.³⁴ Evropské mocnosti válčily o vliv na kontinentu a o kolonie. Po Francouzské revoluci (1789) byly donuceny společně bojovat proti revoluční francouzské armádě. Sardinské království bylo od roku 1792 součástí tzv. *První koalice* založené na potlačení francouzského revolučního vojska³⁵.

V následujících letech Piemontem několikrát táhly desetitisícové hladové armády, které se živily tím co v kraji nakradly.³⁶ Poté, co Francouzi na podzim roku 1792 obsadili Savojsko na francouzské straně Alp, sardinský král Viktor Amadeus III. (vládl 1773-1796) v obavě z francouzského vpádu požádal o vojenskou výpomoc východního souseda z Lombardie – habsburskou monarchii.³⁷ Vpád Francie do severní Itálie přes Piemont byl pro neshody uvnitř francouzské vlády a kvůli politickému převratu odložen na několik let. Na hranicích Piemontu však bylo po celou dobu

---

³³ Součástí Sardinského království byl Piemont od roku 1720 do roku 1861 (mimo období francouzské okupace), kdy se Sardinské království stalo základem sjednocené Itálie.

³⁴ Srov. LENTI, A. J. *Don Bosco: History and spirit. 1.*, s. 23.

³⁵ Srov. Tamtéž, s. 4.

³⁶ Jakobínská vláda jasně prohlásila: „*Musíme uživit naše armády mimo naše území...*“ Srov. KOVAŘÍK, J. *Dobyvatel Bonaparte. První italské tažení 1796-1797*, s. 57.

³⁷ Srov. Tamtéž, s. 63.

vydržováno piemontsko-rakouské vojsko o velikosti 55 tisíců vojáků,³⁸ kterých však v roce 1796 již bylo na 80 tisíc,³⁹ což také přispělo k úplnému vyprázdnění státní kasy. Na jaře roku 1796 zaútočil na Piemont nově jmenovaný vrchní velitel „*Italské armády*“⁴⁰ generál Napoleone Buonaparte. Spojené vojsko Sardinského království a Rakouského arcivévodství bylo poraženo a sardinský král Viktor Amadeus III. uzavřel s Francií v květnu 1796 mír a podstoupil jí Horní Savojsko a část jižního Piemontu. Napoleon poté porazil a obsadil Lombardii a zastavil se až před Vídní a donutil římského císaře Františka I. podepsat mír.⁴¹ V roce 1798 byl sardinský král Karel Emanuel IV. (vládl v letech 1796-1802) donucen vydat Piemont Francii a utekl na Sardinii.⁴² Na chudém piemontském venkově se během roku 1799 rozvinuly protifrancouzské odbojové akce, rolnické a lidové vzpoury.⁴³ Odbojné skupiny táhly krajem, útočily na francouzské vojáky, plenily a vypalovaly vesnice, samoty, kostely.⁴⁴ Na jaře a v létě roku 1799, když Napoleon byl na tažení v Egyptě, se pohyboval na území Piemontu ruský generál Suvorov s vojáky tzv. *Druhé koalice* – spojenecké armády Ruska a Rakouska, tito Francouze dočasně porazili.⁴⁵

Bylo obnoveno království a sardinský král Karel Emanuel IV. se vrátil do Turína. Po návratu z Egypta Napoleon znovu obsadil Piemont a roku 1801 prohlásil Piemont za „*vojenskou divizi Francie*“, což byl jen asimilační stupeň k úplné anexi. Ta nastala roku 1802, kdy byl Piemont prohlášen za součást Francie a zmizel z politické mapy světa. Napoleon v následujících letech naverboval desetitisíce mladých italských mužů do francouzské armády.⁴⁶ Po porážce Napoleona restauroval Vídeňský kongres v roce 1814 Piemont jako součást Sardinského království.⁴⁷

Taková tedy byla politická situace, ve které Jan Bosko 16. srpna 1815 poprvé spatřil světlo světa do nově obnoveného Království Sardinského, nedaleko jeho hlavního města Turína.

---

³⁸ Srov. KOVAŘÍK, J. *Dobyvatel Bonaparte*, s. 82.

³⁹ Srov. Tamtéž, s. 92.

⁴⁰ „*Italská armáda*“ byl název pro francouzskou armádu operující v oblasti na jižní francouzské hranici.

⁴¹ Srov. KOVAŘÍK, J. *Dobyvatel Bonaparte*, s. 186.; s. 473.

⁴² Srov. LENTI, A. J. *Don Bosco: History and spirit. 1.*, s. 26.

⁴³ Srov. PROCACCI, G. *Dějiny Itálie*, s. 215.

⁴⁴ Srov. BOSCO, T. *Maminka Markéta. Život matky Dona Boska*, s. 20.

⁴⁵ Srov. PROCACCI, G. *Dějiny Itálie*, s. 215.

⁴⁶ Srov. BOSCO, T. *Maminka Markéta. Život matky Dona Boska*, s. 20-21.

⁴⁷ Srov. LENTI, A. J. *Don Bosco: History and spirit. 1.*, s. 20.

1.1.3 Formování hodnot preventivního systému v životě Jana Boska

První roky života Jana Boska byl čas, kdy se zásadním způsobem formovaly rysy jeho osobnosti. Jeho tehdejší i budoucí život a jeho osobnost pozitivně ovlivnila především vlídná a pevná výchova jeho zbožné matky Markéty. Rodina, ve které vyrůstal, i zážitky, které prožil, ovlivnily a poznamenaly jeho mysl, srdce a to, co později celý život nabízel svým hochům, z nichž mnozí byli sirotci a hoši bez domova. To vše – vlídné přijetí, zázemí, jistotu, rodinou pohodu se později snažil vytvořit v oratoři na Valdoku i v salesiánské kongregaci.⁴⁸

Matka Markéta v roce 1817 ovdověla a následně dostala nabídku k výhodnému sňatku s tím, že o děti se dobře postará poručník. Odmítla se slovy: „Bůh mi manžela dal a také mi ho vzal. Když umíral, svěřil mi tři děti (...) ani za všechno zlato bych je nikdy neopustila.“ A dokázala svým dětem dát to, co ve svém věku potřebovali. Nesmlouvavou a pevnou lásku otce, která učí plnit povinnosti, a vlídnou, nezištnou a radostnou lásku matky, která v těžkostech vrací chuť do života. Když řekla ne, znamenalo to ne. V rohu kuchyně stála rákoska. Nikdy ji nepoužila, ale nikdy ji ani neodstranila. I když její ruce byly mozolnaté a ztvrdlé od práce na poli, dokázala mateřsky pohládit. **Přísná a shovívavá láska** byla první podstatná hodnota, které se Jan naučil od své matky a která se stala stabilním základem jeho osobnosti.⁴⁹ Snažila se vést své děti k poslušnosti a zaměstnat je věcmi hodnými jejich věku. Boskovi žili chudě, ale ne v bídě. Díky tvrdé, každodenní práci bylo doma vždy co jíst. Už od malička učila matka Jeníka pracovat, jak jen toho byl schopen. Ve čtyřech letech mu dala prut, aby klepal konopí, v osmi už pracoval jako rolník na poli. To byla další hodnota, které se Jeník naučil od své matky – **pracovitost**, která rozvíjí v člověku smysl pro **zodpovědnost** a napomáhá k pozitivnímu sebevnímání. Společná práce vede ke smyslu pro společenství. Později, na Valdoku, v prvním domě Dona Boska pro opuštěnou mládež, bylo nejhanlivější charakteristikou hocha slovo lenoch. Práci Jan Bosko vnímal i jako **oběť** k uskutečnění nějakého dobra.⁵⁰

---

⁴⁸ Srov. BOSCO, T.; NANNI, C. *Dej mi duše: Salesiánská tradice*, s. 11.

⁴⁹ Srov. Tamtéž, s. 12.

⁵⁰ Srov. Tamtéž, s. 13.

Největší snahou matky Markéty bylo dát svým dětem náboženskou výchovu. „Když jsem byl ještě hodně malý, naučila mě maminka prvním modlitbám. Jakmile jsem byl schopen se přidat ke svým bratrům, chtěla, abych si s nimi ráno a večer klekl a modlili jsme se spolu...“⁵¹ **Smysl pro Boha** je další hodnota, kterou Jeník přijal od své matky, a později právě z náboženství učinil jeden ze tří pilířů svého výchovného systému. Matka svým chlapcům často říkala: „Pamatujte, že Bůh vás vidí.“ Když se hádali nebo se ji pokoušeli obelhat, říkala: „Bůh vidí i vaše myšlenky.“ Když se dívali na krásný západ slunce nebo na oblohu plnou hvězd nebo na louku plnou květů, upozorňovala je slovy: „Jak krásný svět nám Bůh stvořil.“ Když bylo po sklizni, říkala: „Děkujeme Pánu, že jsme dobře sklidili, že budeme mít co jíst. Jak je k nám dobrý!“ Když bouře všechno zničila, říkala: „ Bůh dal, Bůh vzal. Ví proč...“ Tak se Jan naučil vnímat osobu Boha. Matka se o Boha opírala s bezmeznou důvěrou. V roce 1817, poté co na jaře zemřel Janův otec František Bosko, Markéta, které bylo 29 let, se musela krom sebe samé postarat o tři děti – nevlastního syna Antonína, kterého měl František Bosko z prvního manželství, své dva chlapce Josefa a Jana - a ještě o nemocnou tchýni.⁵² Na vdovu dolehla nepředstavitelná existencionální zátěž způsobená konjunkcí několika faktorů. V létě postihlo Piemont, Lombardii a Ligurii už druhý rok po sobě neobvyklé sucho, které zničilo úrodu.⁵³ Když uvážíme, že Sardinské království bylo mnoho let oslabováno válkou a odbojem proti Napoleonské Francii, není divu, že následkem toho všeho nastal v Piemontu rozsáhlý a krutý hladomor. Jan Bosko ve svých *Pamětech oratoře*⁵⁴ píše: „Žebráci umírali na polích s ústy plnými trávy. Byla to poslední věc, s níž se snažili nasytit.“⁵⁵ Další životní komplikace pro Janovu matku Markétu toho roku bylo splacení dluhu⁵⁶ po manželovi, který musela zaplatit rozprodáním dobytka. Výdaje na léky pro manžela a notáře, který se dostavil kvůli manželově závěti a soupisu majetku, splácela několik následujících let. Majitel statku na ni navíc podal právní žalobu za nezaplacení nájmu. Později tato žaloba byla stažena, ale mohla ji připravit o část

---

⁵¹ BOSCO, J. *Můj život pro mladé*, s. 16.

⁵² Margherita Bosco roz. Zucca (*1752 – †1826)

⁵³ Srov. BOSCO, T. *Maminka Markéta. Život matky Dona Boska*, s. 33.

Také srov. LENTI, A. J. *Don Bosco: History and spirit. Part 1.*, s. 48.

⁵⁴ Giovanni Bosco: *Memorie dell'Oratorio di s. Francesco di Sales dal 1815 al 1855*.

⁵⁵ BOSCO, J. *Můj život pro mladé*, s. 15.

⁵⁶ Dluh byl ve výši 446 lir, tj. asi 22 300 Kč. Tehdejší 1 lira odpovídá velmi zhruba přibližně dnešním 50 Kč. Srov. BOSCO, J. *Můj život pro mladé*, s. 169. také srov. LENTI, A. J. *Don Bosco. Part 1.*, s. 46-47.

malých úspor.⁵⁷ Janova rodina přežívala jen v naprosté chudobě a s pomocí přátel. K tomu ještě mnohonásobně stouply ceny potravin. V nejtěžší krizi posbírala matka Markéta všechny peníze, dala je sousedovi a požádala ho, aby její rodině sehnal něco k jídlu. Soused prochodil mnoho trhů, když se však po dvou dnech vrátil, k jídlu nic nepřinesl, nesehnal ho ani za nejvyšší ceny. Markéta řekla dětem: „Když tatínek umíral, řekl mi, abych měla **důvěru v Boha**. Proto si klekneme a krátce se pomodlíme.“ Po modlitbě dodala: „V krajním případě je třeba použít krajních prostředků.“ Šla do stáje a s pomocí souseda zabila tele a hned z něho kus uvařila k večeři. V následujících dnech se jí za velmi vysokou cenu podařilo odněkud z daleka sehnat pšenici.⁵⁸

Tato zkušenost krajní bídy i příklad matčiny důvěry v Boha nesmazatelně ovlivnily formující se osobnost malého Jeníka. Víra jeho matky se stala i jeho vírou a on ji dále předával svým hochům. Když později, již jako kněz, měl na starosti stovky hladových kluků, byl bez jakýchkoli stálých finančních zdrojů, tak sám překonal těžké chvíle důvěrou v Boží pomoc, které se mu, jak věřil, vždy dostalo. Například roku 1864, v době, kdy v italské společnosti panovala silná proticírkevní nálada, začal bez jediné liry kopat základy chrámu ke cti Boží a Panny Marie, jen s vírou, že Panna Maria se postará. Stavbyvedoucímu po slavnostním položení první cihly řekl: „Dám ti všechno, co mám.“ Na ruku mu vysypal osm soldů⁵⁹ a dodal: „Buď klidný. Madona ti opatří peníze pro kostel.“ Za rok už byla stavba zastřešena a v roce 1868 vysvěcena.⁶⁰

Když někdo v sousedství onemocněl, přicházeli lidé žádat Janovu matku Markétu o pomoc. Brávala s sebou chlapce a říkala: „Je třeba konat skutky lásky.“ Tak se Jeník naučil od své matky i velkorysosti, službě, starosti o bližní, altruismu, které pocházely z lásky k Bohu. Matka Markéta se při výchově svých dětí snažila využít každé příležitosti k dialogu, ke konfrontaci. Chtěla, aby děti chápaly, proč mají dělat či nedělat určitou činnost. Sama dávala prostor k tomu, aby dítě řeklo svůj názor, a snažila se ho pochopit. Tady je zárodek toho, co později Jan Bosko nazve **rozumnost** a z čeho učiní jeden ze tří pilířů své výchovné metody. **Odvaha** byla Janovi vlastní. Měl rád dobrodružství a matka, která nebyla úzkostlivá, mu nebránila, pokud činnost

---

⁵⁷ Srov. LENTI, A. J. *Don Bosco: History and spirit. Part 1.*, s. 47.

⁵⁸ Srov. BOSCO, J. *Můj život pro mladé*, s. 15-16.

⁵⁹ Hrubým odhadem asi 20 Kč. 20 soldů = 1 lira. Viz. pozn. 31.

⁶⁰ Srov. ŠTĚCHOVÁ, M. *Život světcův. Svatý Jan Bosco*, s. 399-401.

nepřekročila míru rozumnosti. Ať to bylo lezení po stromech, hledání ptačích hnízd nebo akrobacie na laně.

V následujícím věku dospívání obohatily jeho osobnost další rysy charakteristické pro něho i pro jeho výchovný styl. Důležitá je jeho **osobní a velkorysá láska**. Když Jeníkovi v dětství kočka sežrala ochočeného kosa, jeho pláč nebyl k utišení ani přes radu, aby si chytil jiného. S jiným neměl žádný vztah a právě tento jeho přítel byl nenávratně ztracen. Zde můžeme pozorovat první projevy Boskovy osobní lásky, byť jen k ptáku. Kluci v oratoři cítili, že jsou milováni osobně, jednotlivě. Nedělal mezi nimi rozdíly. Don Bosko říkal chlapcům: „Který prst mám na své ruce nejraději? Všechny. Velmi by mě bolelo, kdybych přišel o kterýkoli.“ Jeho hoši o něm často svědčili: „Chtěl mé dobro.“ Mnozí se těšili z jeho ujištění: „Don Bosko mi řekl: Jsem jen chudý kněz, ale mám tě tak rád, že kdyby mi zbýval jen krajíc chleba, pak bych se rozdělil o něj s tebou.“

V devíti letech měl Jan sen, který značně ovlivnil veškerý způsob jeho života a myšlení. Několikrát se později v jeho životě opakoval a jako stařec plakal, když si uvědomil, do jaké míry se naplnil. Ve snu viděl na louce množství chlapců, kteří se prali, nadávali a kleli. Jakmile Jan slyšel rouhání, vrhl se mezi ně a chtěl je umlčet pěstmi i slovy. V tom uviděl vznešeného muže v krásném oblečení. Don Bosko píše: „Oslovil mě jménem a přikázal mi, ať se postavím do čela chlapců a dodal: ‚Musíš si z nich učinit přátele dobrotou a láskou, ne bitím. Dej se s nimi do řeči a vysvětli jim, že hřích je něco špatného, zatímco přátelství s Pánem je vzácné dobro.‘ Zmatený a vystrašený jsem odpověděl, že jsem chudý a nevzdělaný chlapec a že nedovedu hovořit takovým uličníkům o náboženství. ‚A kdo jste, že mi přikazujete takové věci.‘ ‚Právě proto, že ti připadají nemožné, musíš je učinit možnými, tak, že poslechněš a budeš se učit.‘ ‚A kde bych se měl učit.‘ ‚Dám ti učitelku. Pod jejím vedením se člověk stává moudrým, bez ní se však i moudrý stává ubohým hlupákem.‘ ‚A kdo vlastně jste?‘ ‚Jsem synem té, kterou tě tvá matka naučila zdravit třikrát denně.‘ ‚Maminka mi říkala, ať se nebavím s lidmi, které neznám, řekněte mi tedy, jak se jmenujete!‘ ‚Zeptej se na mé jméno mé matky.‘ V tom okamžiku jsem spatřil vznešenou paní, oděnou pláštěm zářícím do všech stran... když viděla můj zmatek, pokynula mi, ať se přiblížím, laskavě mě vzala za ruku a řekla: ‚Podívej!‘ A všichni ti chlapci zmizeli a namísto nich zde bylo velké množství divokých zvířat. Vznešená paní mi řekla: ‚Toto je tvoje pole, zde musíš pracovat. Staň se

pokorným, statečným a silným, a co vidíš, že se nyní stane s těmito zvířaty, musíš udělat pro mé syny.' Znovu jsem se podíval a místo divokých zvířat se objevili krotcí beránci, kteří poskakovali okolo pána a paní a radostně pobekávali na jejich počest. Tehdy jsem se ve snu rozplakal. Řekl jsem té paní, že těm věcem vůbec nerozumím. Ona mi položila ruku na hlavu a řekla: ‚Až přijde čas, všechno pochopíš.‘ Jen to řekla, vzbudil mě nějaký ruch a všechno zmizelo.“⁶¹

V tomto snu, který Jan vyhodnotil jako Boží hlas, mu bylo naznačeno pole budoucí výchovné činnosti, probudila se v něm nová hodnota: *zájem o chudou mládež*. Byl mu naznačen výchovný styl a jeho tři pilíře: *laskavost, rozum a náboženství*, i to že jeho výchovná činnost musí být křesťanská. Janův vztah k Panně Marii, matce Ježíše Krista, byl tímto snem podpořen a vztah k Panně Marii byl později součástí i jeho výchovné praxe.⁶²

Další vlastnost, která byla Janovi vlastní, byla **veselost**. V Chieri založil Veselou společnost a vedl ji s jednoduchými pravidly: žádné skutky ani řeči, za které by se musel stydět křesťan, plnit náboženské a školní povinnosti, být veselí.

Výrazným osobnostním rysem, který Jan Bosko rozvinul v mládí, je nabízené **přátelství a důvěra**. Od deseti let byl pro svoji povahu vrstevníky vyhledávaný přítel. Stal se vůdčí postavou každé chlapecké skupiny, byl oblíbený pro svoje schopnosti vypravovat příběhy, nebo tyto předčítat z knih. Jako malý chlapec pořádal představení. Na jarmarcích okoukal triky od kejklířů a v jedenácti letech udivoval své kamarády kouzly, tím, že chodil po rukou, skákal a tančil na laně nebo že uměl salto mortale. Na začátku představení vyzval dychtivé diváky, aby se pomodlili růženec a zazpívali zbožnou píseň. Pak ještě zopakoval kázání, které slyšel na ranní mši, a dal se do zábavy.⁶³

Mezi základní hodnoty, které Jan Bosko přijal a rozvinul v dětství a dospívání, můžeme počítat tyto: **činná, náročná a shovívavá láska, pracovitost, smysl pro Boha a důvěra v něho, rozumnost, odvaha, záliba ve společné činnosti a záliba v životě ve společenství, osobní a velkorysá láska, veselost, přátelství a důvěra**. Základem a pohnutkou všeho jeho budoucího počínání byla náročná a hřejivá láska, otcovská i

---

⁶¹ Srov. BOSCO, J. *Můj život pro mladé*, s. 17.

⁶² Srov. BOSCO, T.; NANNI, C. *Dej mi duše: Salesiánská tradice*, s. 25.

⁶³ Srov. BOSCO, J. *Můj život pro mladé*, s. 23.

mateřská zároveň. Pracoval a vedl k pracovitosti. Jeho práce měla smysl, zjednávala jemu i hochům úctu, naplňovala život. Bosko měl smysl pro Boha a probouzel jej v druhých. Jeho vztahy řídila ryzí, ne vypočítavá rozumnost. Nebál se, byl odvážný a neúnavně iniciativní. Nebyl samotář. Žil rád ve společenství se salesiány a s hochy, rád s nimi pracoval. Nejdříve viděl člověka, pak úkoly. Tyto hodnoty získal především od své matky Markéty, od své rodiny a díky prostředí, ve kterém vyrůstal. Později je přenesl do své „rodiny“, mezi stovky chlapců na Valdocco. Don Bosko chtěl být pro ně především milujícím otcem, který jemu samotnému chyběl, a svým salesiánům opakoval, že musí být otci, bratry, syny, které navzájem poutá víc bratrská láska než řeholní sliby.⁶⁴

1.1.4 Motivace a cíl Jana Boska

Po kněžském svěcení Don Bosko hledal, co má v životě dělat, kde má jako kněz sloužit. Dostal tři výhodné nabídky zaměstnání. Dělat soukromého učitele do bohaté rodiny, což bylo tehdy pro kněze běžné, dále šlo o nabídku zůstat v Morialdu, kde mu lidé z jeho rodné vesnice nabízeli dvojnásobný plat, než bývalo obvyklé, aby zůstal, nebo dostal nabídku stát se farním vikářem v Castelnuovu. Po poradě se svým duchovním vůdcem knězem Josefem Cafassem však nastoupil do církevního konviktu, což byl tříletý ústav pro doškolení kněží, který se snažil formovat kněze pro požadavky nové doby.

Turín zažíval prudký rozvoj a obrovské změny, které byly způsobené především zemědělskou krizí na venkově a průmyslovou revolucí. Vznikaly v něm nové čtvrti, nové továrny a nové problémy. Během let 1830 - 1848 vzrostl počet obyvatel ze 122 tisíc na 137 tisíc, a to zejména kvůli přistěhovalcům z venkova.⁶⁵ Ti přicházeli do města s vidinou lepšího života a hledali práci v továrnách. V okrajových čtvrtích přibylo sedm tisíc nových rodin, v roce 1850 to bylo už asi 22 tisíc lidí a z toho 14 tisíc žilo jako nádeníci a 12 tisíc lidí žilo v naprosté bídě. Pracovní doba těch, kteří na den získali práci, byla 15 - 17 hodin, průměrný věk turínských dělníků 19 - 20 roků, někteří pracovali už od osmi let jako pomocníci na stavbách.⁶⁶ V roce 1844 pracovalo v piemontských obchodech a továrnách doložených 7184 desetiletých nebo mladších

---

⁶⁴ Srov. BOSCO, T.; NANNI, C. *Dej mi duše: Salesiánská tradice*, s. 12-22.

⁶⁵ Srov. LENTI, A. J. *Don Bosco: History and spirit. 2.*, s. 7.

⁶⁶ Srov. BOSCO, T.; NANNI, C. *Dej mi duše: Salesiánská tradice*, s. 44.

děti.⁶⁷ Ve městě byla špatná hygienická situace, každé dva roky řádila cholera, tyfus, narostl počet žebráků a lidí bez ubytování, byla vysoká úmrtnost kojenců a dětí, průměrná délka života 35 let, rozmohla se prostituce a pohlavní nemoci, vzrostla kriminalita hlavně krádeže, zvýšil se počet sebevražd. Čtyřicet procent obyvatel byli analfabeti. Přibylo sociální nerovnosti a nespravedlnosti.⁶⁸ Ve městě bylo několik mladických násilnických gangů, které přepadaly „počestné občany“. Byly to spontánně vzniklé skupiny frustrovaných mladíků ve věku 16 až 34 let. Ve městě byly čtyři přeplněné vězeňské budovy, dvě pro muže, dvě pro ženy. Většina uvězněných byla trestána za krádeže (30%), jiní za povalečství, potulku nebo žebrání (50%) a pouze menšina za násilnické činy proti osobám (20%).⁶⁹

Kněží z doškolovacího ústavu, ve kterém Jan Bosko po kněžském svěcení studoval, kromě denního studia morálky navštěvovali věznice, nemocnice, dobročinné ústavy, ubytovny, věnovali se dělnické mládeži, pomáhali nemocným a cizincům. Don Bosko chtěl pomoci mládeži, a proto ji vyhledával v jejím prostředí. Chodil po městě a pozoroval. Zjistil, že bída městské periferie je horší než bída, jakou poznal na venkově. Předměstí byla plná násilí a beznaděje. Don Bosko byl zdrcen, když viděl mravní bídu chlapců, kteří přišli do města za živobytím a kteří postávali na náměstí a čekali, až je někdo najme na práci. Viděl mladé hrubé neurvalce, mladíky zkažené, schopné nejhoršího a poznal v nich chlapce ze svého snu z devíti let. Don Caffasso zavedl Dona Boska do turínské věznice. „Pohled na to, jak tolik zdravých, urostlých a inteligentních chlapců od dvanácti do osmnácti let zahálí, jak je sužují štěnice a vši a jak nemají, nikoho, kdo by jim řekl dobré slovo, mě naplnil hrůzou.“⁷⁰ Po návratu na svobodu byli mnozí z nich rozhodnutí žít jinak, ale po krátkém čase byli zpět za mřížemi. „Pomyslel jsem si: Tito chlapci by potřebovali venku najít přítele, který by se o ně staral, pomáhal jim, učil je a v neděli je vodil do kostela.“⁷¹

Krutá realita chlapců na turínských ulicích a ve vězení přiměla Dona Boska k tomu, že se rozhodl věnovat se jim. Jeho cílem bylo vytvořit pro chlapce takové **výchovné prostředí**, které by jim znemožnilo upadnout do bludného kruhu

---

⁶⁷ Srov. LENTI, A. J. *Don Bosco: History and spirit*. 2., s. 15.

⁶⁸ Srov. Tamtéž, s. 12.

⁶⁹ Srov. Tamtéž, s. 20-24.

⁷⁰ Srov. BOSCO, J. *Můj život pro mladé*, s. 96.

⁷¹ Srov. Tamtéž, s. 96.

nevzdělanosti, chudoby, kriminality a vězení. Prostředí, které by jim nahradilo chybějící rodinu. Prostředí, které bude prevencí od zkušenosti zla a naopak rozvine v nich to dobré. Od té doby se pak po celý život snažil poskytnout hochům:

- **školu** - vzdělání a práci, která by zabezpečila jejich budoucnost;
- **domov** - dát jim rodinné prostředí, kde by se cítili doma a byli milováni;
- **hřiště** – místo, kde se mohou rozptýlit, hrát společně hry a dostatečně rozvinout své schopnosti a síly
- **kostel** – místo, ve kterém se mohou setkávat s Bohem a kde najdou smysl života

Tyto charakteristiky má salesiánský výchovný systém a každé salesiánské dílo dodnes.

V roce 1847 ubytoval Don Bosko prvního chlapce, 1852 už jich bylo 36, 1854 již 155, roku 1860 u něho bydlelo 470 chlapců, v roce 1862 již 600, a tento počet stoupl až na 800 chudých hochů.⁷² Roku 1853 zřídil první řemeslnické dílny, aby hochy ochránil před zkaženým prostředím a vykořisťováním v městských podnicích. Roku 1853 to byla obuvnická dílna a krejčovská manufaktura. Za rok na to pořídil vazárnu knih. V roce 1856 vznikla stolařská dílna, roku 1862 tiskárna a zámečnická dílna. V době smrti Dona Boska existovalo již čtrnáct řemeslnických škol v Itálii, Francii, Španělsku a Argentině, v roce 1953 jich salesiáni měli 185.⁷³

1.2 Adresáti preventivního systému

Přednostními adresáty, kterým se Don Bosko úmyslně věnoval, byli především „*chudí a opuštění mladíci*“, „*nejchudobnější a nejopuštěnější chlapci*“, sirotci, „*ti nejubožejší a nejohroženější*“, „*chudá a zanedbaná mládež*“, existencionálně a mravně ohrožení. V *Pamětech oratoře* v roce 1879 vzpomíná na počátky svého díla těmito slovy: „...mým cílem bylo shromažďovat chlapce, kterým nejvíce hrozilo nebezpečí, že se zkazí. Především to byli chlapci, kteří vycházeli z vězení.“ Postupně začal dávat přednost mladíkům, „kteří jsou daleko od svých rodin a v Turíně se cítí být cizinci“, kameníci, zedníci, štukatéři, dlaždiči, rámovači a další. Svoji činností chtěl zmenšit „počet těch, kteří končí ve vězení“.⁷⁴ I když jeho cílem bylo shromažďovat chlapce, kterým nejvíce hrozilo nebezpečí, že se zkazí, přednostně ty, kteří vycházeli z vězení, přece, jak sám

---

⁷² Srov. BOSCO, T.; NANNI, C. *Dej mi duše: Salesiánská tradice*, s. 60.

⁷³ Srov. Tamtéž, s. 113.

⁷⁴ Srov. BRAIDO, P. *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*, s. 92.

píše v *Pamětech Oratoře*: „...abych mohl vytvořit nějaký základ, na kterém by se stavěl pořádek a mravnost, zval jsem i několik vzdělaných a dobře vycovaných chlapců.“⁷⁵

Jeho život byl od kněžského svěcení naplno nasměrován k chudým chlapcům a zůstal tak až do smrti. Sám řekl: „Slíbil jsem Bohu, že až do posledního dechu budu patřit svým chudým chlapcům.“⁷⁶ Shodně s linií Dona Boska definují adresáty i současné Salesiánské Stanovy: „Bůh ukázal Donu Boskovi, že mladí, zvláště nejchudší, jsou prvními a hlavními úkoly jeho poslání. Jsme povoláni ke stejnému poslání a považujeme je za nesmírně důležité: mladí žijí ve věku, kdy činí základní životní rozhodnutí, kterými připravují budoucnost společnosti a Církve. S Donem Boskem stejně tvrdíme, že dáváme přednost mládeži chudé, opuštěné a ohrožené, která lásku a radostnou zvěst evangelia postrádá nejvíce, a pracujeme zvláště v místech, kde je chudoba největší.“⁷⁷ „Mladí z lidových vrstev, kteří se připravují na zaměstnání, a mladí dělníci se často setkávají s těžkostmi a snadno jsou vystaveni nespravedlnostem. Následujeme Dona Boska v péči o ně a vedeme je tak, aby se stali schopnými odpovědně zaujmout náležité místo ve společnosti i v Církvi a byli si vědomi svého úkolu v křesťanské přeměně života společnosti.“⁷⁸

Když se Don Bosko setkal s uvězněnými chlapci a zkoumal příčiny jejich pobytu ve vězení, došel k poznání, že jejich situace byla spíše důsledkem špatné výchovy než tím, že by byli zlí. „...čím více jsem jim dal pocítit lidskou důstojnost a oni si uvědomovali, že člověk je rozumný tvor a na chleba si má vydělat čestnou námahou, ne krádežemi, tedy jen co v jejich myslích zazněl princip mravnosti a víry, jejich srdce naplnil zvláštní příjemný pocit (...), touha polepšit se. Mnozí se změnili už ve vězení (...), tyto skutečnosti potvrdily, že za neštěstím těchto mladíků byl **nedostatek mravní a náboženské výchovy** a že právě spolupráce těchto dvou může být účinná...“⁷⁹

1.3 Poslání salesiánského preventivního systému

M. Kaplánek uvádí, že v současnosti, kdy se (alespoň v Evropě) zvyšuje kvalita ostatních (necírkevních) nabídek pedagogiky a sociální práce, jsou salesiáni postaveni před

---

⁷⁵ BRAIDO, P. *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*, s. 94.

⁷⁶ ST, čl. 1; s. 15.

⁷⁷ Tamtéž, čl. 26; s. 35.

⁷⁸ Tamtéž, čl. 27; s. 35.

⁷⁹ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 26.

otázku: *kde je naše místo, co je naším posláním, v čem jsme nenahraditelní?* Salesiáni jsou dnes nuceni zabývat se otázkou svého specifika, svého evangelizačního poslání.⁸⁰

S nahlédnutím do VPP z roku 2007⁸¹ můžeme říci, že poslání salesiánů je (podle 2. článku Stanov) **být v církvi znamením a nositelé Boží lásky k mladým, zvláště nejchudším** a preventivní systém je nástrojem tohoto poslání. Cílem (posláním) výchovy preventivním systémem je pak **vychovat z mladých lidí dobré křesťany a poctivé občany.**⁸²

1.4 Principy preventivního systému

Ve spisku *Preventivní systém při výchově mládeže* z roku 1877 popisuje Don Bosko preventivní systém těmito slovy: „Vysvětlím..., v čem spočívá preventivní systém a proč je třeba dávat mu přednost, jak ho prakticky používat a jaké má výhody. Při výchově mládeže se uplatňovaly vždy dva systémy: preventivní a represivní. *Represivní* spočívá v tom, že podřízené seznámíme se zákonem a pak dohlížíme, abychom zjistili, kdo jej přestupuje, a udělili, když je třeba, zasloužený trest. Podle tohoto systému mají být slova a tvář představeného vždy přísné, spíš hrozivé a představený sám se má vyhýbat jakékoli důvěrností s podřízenými. Aby ředitel dodal váhu své autoritě, má se objevovat mezi svými podřízenými pouze zřídka; většinou jen tehdy, když je třeba trestat nebo hrozit. Tento systém je snadný, méně namáhavý a dá se úspěšně používat zvláště u vojska a všeobecně u osob dospělých a rozumných, které jsou už samy schopné si zapamatovat, co požadují zákony a předpisy.

Odlišný a řekl bych opačný je systém *preventivní*. Spočívá v tom, že se vysvětlí předpisy a pravidla ústavu a pak se dohlíží takovým způsobem, aby žáci byli stále pod dohledem ředitele nebo asistentů, kteří s nimi mluví jako milující otcové, žáci se mohou podle nich řídit za všech okolností, oni jim radí a láskyplně je opravují. Jinými slovy to znamená: Učiní žákům mravně nemožným dopouštět se provinění. Celý tento systém se opírá o rozum, náboženství a laskavost. Proto zcela vylučuje násilné tresty a snaží se vyhnout trestům lehkým.“⁸³

---

⁸⁰ Srov. KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 29.

⁸¹ Srov. *VPP 2007* [online].

⁸² Srov. *Salesiáni dona Boska: Co děláme* [online].

⁸³ BOSCO, J. *Preventivní systém při výchově mládeže*. In *Stanovy* (dále jen PS), s. 231.

1.4.1 Rozum, náboženství, laskavost

V dopise princi Gabriellimu Don Bosko vysvětluje, že v salesiánských domech se používá speciální systém disciplíny, který nazývají preventivní a ve kterém se nikdy neuplatňují ani tresty ani hrozby. Laskavost, rozum, rozvážnost a osobní přítomnost jsou jediným způsobem, jak dosáhnout disciplíny a mravnosti mezi žáky.⁸⁴ **Rozum, náboženství a laskavost**⁸⁵ - do této trojice shrnul Don Bosko svoji pedagogickou zkušenost. Její počátky lze pozorovat už v jeho dětství, ve výchově jeho matky nebo ve snu v devíti letech, který ho výrazně ovlivnil a který se mu v životě ještě šestkrát vždy s novými podrobnostmi zopakoval.⁸⁶ Don Bosko popsal: „...(tajemný muž mě) oslovil jménem a přikázal mi, ať se postavím do čela chlapců a dodal: ‚Musíš si z nich učinit přátele **dobrotou a láskou**, ne bitím. Dej se s nimi do řeči a **vysvětli jim**, že hřích je něco špatného, zatímco **přátelství s Pánem** je vzácné dobro.‘“ A z této trojice učinil Don Bosko nosné sloupy své preventivní výchovné metody.

Protože od Dona Boska nemůžeme očekávat vědeckou přesnost výrazových prostředků, nutně z toho vyplývají některé interpretační problémy. Italský autor Francesco Motto uvádí, že někteří vědci uznávají obsahovou, konečnou hodnotu tří prvků – *rozum, náboženství, laskavost*, ale jiní jim připisují jen instrumentální a metodologický význam, nebo se uchylují k dalšímu zjednodušení, přičemž rozlišují cíle, principy, metody, kritéria, podmínky a kategorie.⁸⁷ Například laskavost je považovaná za nejvyšší princip metody, proto metoda Dona Boska je metodou lásky, pro jiné je to nevyhnutelná podmínka účinné výchovy a rozum a víra jsou těmi pravými nástroji, které má vychovatel neustále používat. Spolu s Belleratem se dá říci, že „...rozum určuje strategii, kterou je třeba sledovat, laskavost naznačuje taktiku a víra primárně cíle, které se mají dosáhnout.“ Motto uvádí jiné badatele, kteří se domnívají, že rozum plní funkci nejvyššího regulačního principu, zatímco víra ovládá obsahovou oblast a laskavost oblast chování, přičemž sílu a živiny čerpá z nadpřirozené lásky. V okamžiku, kdy praktická stránka a přesně promyšlený postup prevence získají charakter metodologie, výchovný proces se stává zároveň prostředkem i obsahem, takže podle

---

⁸⁴ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 51.

⁸⁵ PS, s. 231.

⁸⁶ Srov. CERIA, E. *Don Bosco s Bohom*, s. 140.

⁸⁷ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 51.

McLuhana – prostředek se stává poselstvím.⁸⁸ Přestože jsou rozum, víra a laskavost chápané různě, jsou navzájem propojené a všechny prvky systému se polarizují okolo této trojice.

1.4.1.1 Rozum

Don Bosko ve spisku *Preventivní systém při výchově mládeže* (1877) stručně a jasně vysvětlil: „Chce-li vychovatel, aby ho žáci poslouchali a aby dosáhl svého cíle, musí stále používat rozumu a náboženství jako svých nástrojů. Musí jim učit a sám se jimi řídit.“⁸⁹ Podle Dona Boska dítě, když je vedeno poslechnout, mělo by chápat, proč musí určitou činnost udělat, ne jen slepě vykonat vychovatelovu vůli. Zárodek tohoto přístupu vidíme ve výchově matky Markéty. Své požadavky malému Jeníkovi vysvětlovala a chtěla, aby její děti chápaly, proč mají dělat či nedělat určitou činnost. Sama dětem dávala prostor k tomu, aby řekly svůj názor, a snažila se ho pochopit. Ve snu v devíti letech tajemná postava žádá po Jendovi, aby se s klejícími a peroucími se chlapci „**dal do řeči a vysvětlil jim**, že hřích je něco špatného, zatímco přátelství s Pánem je vzácné dobro.“ Dialog mezi vychovatelem a vychovávaným, otevřená výměna názorů, hledání společného řešení se staly součástí jeho výchovného působení. Michalu Ruovi Don Bosko napsal: „Když přikazuješ nebo napomínáš, ukaž, že jde o dobro duši.“⁹⁰

Don Bosko se domníval, že když je hoch preventivně upozorněn, necítí se tím pokořen, jak tomu bývá v případě, když je představenému hlášeno, že něco provedl. Chlapec se ani nerozhněvá, když jej představený napomene nebo mu pohrozí trestem nebo jej i potrestá, protože je v tom zároveň i *přátelské a preventivní upozornění*, které trest *odůvodňuje* a navíc se mu přitom daří získat i hochovo srdce a on uznává nutnost potrestání.⁹¹

Výchozím bodem je přesvědčení, že všichni mladí se dají vychovávat pro dobro, protože v sobě mají zárodek dobra. Koncepce preventivního systému je poměrně přímočará a souvislá: člověk stvořený k Božímu obrazu touží po dobru a štěstí,

---

⁸⁸ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 52.

⁸⁹ PS, s. 232.

⁹⁰ TURANSKÝ, Š. (ed.) *Listy Jána Bosca*. s. 96.

⁹¹ Srov. AUBRY, G. *Salesiánský duch*, s. 60.

dosažení štěstí pak z velké míry závisí na tom, jak se naučí využívat svoji svobodu, která je úzce spjatá s rozumem, díky němuž je možné dělat svobodná rozhodnutí.⁹²

Současná publikace pro formaci salesiánských animátorů⁹³ uvádí, že vychovatelé by měli vysvětlovat své rozhodnutí, protože „mladý člověk potřebuje rozumět smyslu výchovných požadavků, které by měly být přiměřené věku a schopnostem dítěte.“⁹⁴

1.4.1.2 Náboženský rozměr, víra

Silné přátelství Dona Boska s Bohem, ke kterému vedl i své chovance, bylo hybnou silou veškeré jeho činnosti. Sám byl přesvědčený, že byl k výchovné činnosti Bohem povolán.⁹⁵ Jeho matka Markéta pochopila sílu náboženské výchovy a dobře věděla, že Boží zákon vštěpovaný dětem postupně a nenásilně, v krátkých denně opakovaných větách, je dělá poslušnými i vůči ní.⁹⁶ Od své matky přijal Don Bosko nejen silnou víru, ale i toto pedagogické pochopení. Jeho silný vztah k Bohu potvrzuje osobní svědectví kardinála Cagliera, který s ním jako malý chlapec vyrůstal v oratoři: „Láska k Bohu vyzářovala z jeho tváře, z celé jeho osoby, ze všech slov, které tryskaly z jeho srdce, ať už mluvil z kazatelny, ve zpovědnici, v soukromých rozhovorech. Tato láska byla jedinou touhou, jediným přáním, nejrůznějšími přáními celého jeho života.“⁹⁷

Vztah s Bohem byl pro Dona Boska silný výchovný prostředek, ale spatřoval v něm i konečný cíl lidského života. Věřil, že „všichni, i ti nejmenší a nejchudobnější, jsou povolání být dobrými a svatými křesťany a že je to možné a jednoduché.“⁹⁸ Snažil se „o to, aby se uvedlo do praxe první Boží přikázání: dát Boha do středu svého života, milovat ho víc než cokoli jiné a vším, co v nás je.“⁹⁹

„Na počátku tato Společnost byla obyčejným katechismem,¹⁰⁰ napsal později Don Bosko. Zvelebovat náboženský rozměr, vštěpovat mladým úctu k Bohu, vychovat je ke každodennímu životu v milosti je cílem celého komplexu „náboženských praktik“,

---

⁹² Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 54.

⁹³ Animátor – „oduševňovatel“, vedoucí, organizátor salesiánských programů.

⁹⁴ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, *Animátorský slabikář*, s. 103.

⁹⁵ Srov. CERIA, E. *Don Bosco s Bohem*, s. 137.

⁹⁶ Srov. MED, O. *Charizmatický světec. Detstvo*, s.21.

⁹⁷ BROCARD, P. *Človek a světec – don Bosco ako živá spomienka*. s. 140.

⁹⁸ GIRAUDO, A. *Píšem vám, mladí*, s. 22.

⁹⁹ Tamtéž, s. 22.

¹⁰⁰ ST, s. 39.

kteřé se inspirují tradicí i Don Boskovou osobní zkušeností a jsou charakteristickým znakem každého jeho „domu“. Don Bosko naplňuje inspiraci ze snu v devíti letech: „Dej se s nimi do řeči a vysvětli jim, že hřích je něco špatného, zatímco **přátelství s Pánem** je vzácné dobro.“ „Častá svatá zpověď, časté svaté přijímání a každodenní mše jsou základy, na kterých musí stát celá výchovná stavba. Hrozby a rákosky zde nemají místo. Chlapce není nikdy dovoleno nutit, aby přistupovali ke svátostem, ale je třeba je jen povzbuzovat a dát jim možnost.“¹⁰¹ Jeden z jeho nejlepších žáků Dominik Savio prohlásil: „Usilujeme o svatost tím, že jsme hodně veselí. Varujeme se pouze hřichu, protože ničí přátelství s Bohem a pokoj srdce.“¹⁰²

Dnešní prostředky salesiánské náboženské výchovy se přizpůsobují především schopnostem adresátů výchovného působení, ale rozměr „duchovního přesahu“, „duchovní princip“ stále zůstává nosným pilířem systému. Salesiánské Stanovy v článku pojednávajícím o preventivním systému uvádí: „Don Bosco nám jej (preventivní systém – pozn. autora) předává jako konkrétní způsob, jak prožívat a hlásat evangelium a pracovat pro spásu mládeže za její činné účasti.“¹⁰³ Pascual Chávez, nástupce Dona Boska a současný hlavní představený salesiánů, v květnu 2006 při návštěvě České republiky v Pardubicích na setkání s mládeží v souladu s Donem Boskem řekl: „Prvním tajemstvím štěstí (člověka) je otevřenost vůči Bohu. (...) Výchova by měla vést k tomu, že učiníte Boha středem svého života.“¹⁰⁴ Současná příručka pro vzdělávání salesiánských animátorů vysvětluje pojem náboženství jako „touhu mladého člověka po nalezení smyslu života, světa, utrpení, jde o prožívání víry, osobní vztah s Bohem“.¹⁰⁵

1.4.1.3 Laskavost, dobrota

Laskavost v preventivním systému můžeme definovat mnoha způsoby – jako duši celého systému, formační princip, nejvyšší metodu, charakteristický a rozlišující prvek koncepce výchovného díla Jana Boska, je to shrnutí a syntéza rozumu a víry,

---

¹⁰¹ BRAIDO, P. *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*, s. 126.

¹⁰² Srov. BOSCO, T.; NANNI, C. *Dej mi duše: Salesiánská tradice*, s. 27.

¹⁰³ ST, čl. 20; s. 26.

¹⁰⁴ JANČAŘÍK, Z. (ed.) *Don Pascual Chávez v České republice 2006*. s. 25.

¹⁰⁵ Srov. VRACOVSKÝ, J. a kol., *Animátorský slabikář*, s. 103.

nejoriginálnější prvek Boskovy pedagogiky. Vagnerová píše, že děti, zejména školního věku, ovlivňuje potřeba být pozitivně hodnocen a akceptován.¹⁰⁶

Základní vybidnutí k laskavosti dostal Jan již ve zmiňovaném snu v devíti letech: „Musíš si z nich učinit přátele **dobrotou a láskou**, ne bitím.“ Laskavost byla ctnost, na kterou byl velmi citlivý. To je patrné např. ve výběru patrona a vzoru pro jeho řeholní společnost – salesiány: svatý František Saleský byl světec, který vynikal a byl známý hlavně svou velkou laskavostí a mírností. Laskavost má především *teologický základ*, který Don Bosko připomíná ve spise o preventivním systému z roku 1877. Uvádí zde, že v praxi se preventivní systém používá podle slov apoštola Pavla: „Láska je dobrosrdečná, všechno snáší, nikdy nad nikým nezoufá, všechno vydrží.“^{107, 108} Laskavost je i *reálná lidská láska*. Je to správná dávka citlivosti, srdečnosti, trpělivosti, pokorné náklonnosti, je dobropřející a zároveň náročná, pevná a nekompromisní v otázkách zla.¹⁰⁹ Laskavost je také projev *pedagogické lásky*, ve které vychovatel vede vychovávaného ke vzájemné důvěře.¹¹⁰ Získat tuto důvěru je nejnáročnější záležitostí celého výchovného systému.¹¹¹

U své matky se Jan Bosko naučil, že „výchova je záležitost srdce,¹¹² a proto, podle Dona Boska, ten kdo chce vychovávat, musí se dostat k srdci mladého člověka: „Chcete-li mládež vychovávat, snažte se, aby k vám měli chlapi především plnou důvěru, aby vás měli rádi.“¹¹³ U vychovávaného, který ví, že ho vychovatel má rád a usměrňováním sleduje jeho dobro, je výchova mnohem účinnější: „Bez lásky není důvěry a bez důvěry není výchovy! Snažte se, aby vás milovali, abyste učinili milovaným Boha! Nestačí, že máte své žáky rádi; chlapi to musí vědět, že je máte rádi!“¹¹⁴ Stejně píše i v listu z Říma v roce 1884: „Nestačí jen, aby chlapi byli milováni. Je třeba, aby sami poznali, že jsou milováni.“¹¹⁵ Když se Michal Rua, pozdější nástupce Dona Boska, stal ředitelem domu v Mirabelle, dal mu Don Bosko mimo jiné tuto vychovatelskou

---

¹⁰⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 162.

¹⁰⁷ PS, s. 232.

¹⁰⁸ Srov. *Nový zákon*, 1. Kor. 13, 4-7, s. 628.

¹⁰⁹ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 76.

¹¹⁰ Srov. Tamtéž, s. 77.

¹¹¹ Srov. Tamtéž, s. 79.

¹¹² Srov. FANTOZZI, A. *Maminka Markéta – matka Dona Boska*, s. 56.

¹¹³ ALBERTI, P. *Světec Don Bosko*, s. 182.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 182.

¹¹⁵ Srov. ŠTĚCHOVÁ, M. *Život světcův. Svatý Jan Bosko*, s. 247.

radu: „Spíš se snaž, aby tě milovali, než aby se tě báli. Když přikazuješ nebo napomínáš, ukaž, že jde o dobro duší.“¹¹⁶

Současné Salesiánské Stanovy hovoří v patnáctém článku nazvaném *Salesiánská přívětivost* o tom, že náklonnost salesiána „se projevuje jako láska otce, bratra a přítele, schopného vyvolat v druhém přátelskou odezvu. To je ta přívětivost tolik doporučovaná Donem Boskem.“¹¹⁷ A v článku dvacátém, který pojednává o preventivním systému, čteme: „...Preventivní systém. Rozuměl jím *lásku, která se dává nezištně*, protože čerpá z lásky Boha, jenž svou prozřetelností každého člověka předchází, svou přítomností provází a zachraňuje tím, že mu dává (svůj) život...“¹¹⁸

1.4.2 Další principy preventivního systému

Další principy preventivního systému jsou především **otevřenost** a **srdečnost**, které se projevují ochotou udělat první krok a každého přijmout s dobrotou, úctou a trpělivostí.¹¹⁹ Důležitý je též **rodinný duch**, tedy vzájemná náklonnost a odpovědnost, odpouštění, sdílení, více postoj srdce a víry než odvolávání se na předpisy.¹²⁰ Dále pak **optimismus a radost**, přijímání dobrých hodnot, které mají mladí rádi, smysl pro sváteční stránku křesťanského života.¹²¹ Snad bychom mezi principy mohli zařadit i pracovitost a střídmost,¹²² tvořivost a pružnost, smysl pro skutečnost a pozornost ke znamení doby¹²³ a již zmíněné: **nezištnou lásku**, která dokáže vyvolat stejnou odezvu,¹²⁴ dobrotu,¹²⁵ **rozum, náboženství**, přívětivost neboli **laskavost**, důvěru a dialog.¹²⁶

Don Bosko ze své zkušenosti tvrdil, že: „ať už má žák při svém přijetí jakýkoli charakter, povahu a mravní úroveň, rodiče mohou být klidní, jejich syn nebude horší a může se považovat za jisté, že se vždy alespoň částečně polepší. Někteří hoši, kteří byli dlouhou dobu postrachem svých rodičů a dokonce byli vyloučeni z nápravných zařízení,

---

¹¹⁶ TURANSKÝ, Š. (ed.) *Listy Jána Bosca*. s. 96.

¹¹⁷ ST, čl. 15, s. 23.

¹¹⁸ ST, čl. 20; s. 26.

¹¹⁹ Srov. ST, čl. 15, s. 23.

¹²⁰ Srov. ST, čl. 16, s. 24.

¹²¹ Srov. ST, čl. 17, s. 24.

¹²² Srov. ST, čl. 18, s. 25.

¹²³ Srov. ST, čl. 19, s. 25.

¹²⁴ Srov. ST, čl. 20, s. 26.

¹²⁵ Srov. ST, čl. 39, s. 43.

¹²⁶ Srov. ST, čl. 15, s. 23.

změnili výchovou podle těchto zásad svou povahu i charakter a začali žít spořádaným životem. Nyní zastávají čestné úřady ve společnosti, stali se oporou rodiny a ozdobou kraje, ve kterém bydlí.“¹²⁷

1.5 Výchovné cíle¹²⁸

Don Bosko si zvolil preventivní systém jako konkrétní způsob výchovy, která má na zřeteli dobro společnosti i Církve. Vytyčil si dva přesné cíle: učit pravdy víry a morálku, aby tak pomohl člověku stát se svatým, a poskytnout lidskou formaci, odborné vzdělání, aby se mladí integrovali do společnosti. Cílem jeho výchovy tedy bylo formovat člověka, který byl zároveň dobrý křesťan i statečný občan.¹²⁹ „Když jsem se pouštěl na tuto cestu svaté služby, rozhodl jsem se, že všechny své námahy zasvěťím šíření Boží slávy a ve prospěch duší. Chtěl jsem působit jako prostředek při vychovávání dobrých občanů této země, aby jednoho dne byli hodnými stát se obyvateli nebe.“¹³⁰

1.5.1 Integrovaná výchova

Svoji činnost označil Don Bosko za „občanskou, mravní a intelektuální výchovu.“¹³¹ Jako nejobecnější výchovný cíl preventivního systému můžeme tedy označit **integrálně rozvíjejícího se mladého člověka**. Výchovu, která rozvíjí a sjednocuje všechny prvky lidské bytosti: stránku tělesnou, city, psychiku, rozum, nadpřirozený rozměr, svobodného a tvořivého ducha. Don Boskovo heslo: „zdraví, studium, svatost“ ukazuje, že slučoval biopsychický, intelektuální a náboženský rozměr v jakýsi typ „integrálního humanismu.“¹³² V roce 1886 formuloval Don Bosko v *Pravidlech pro řemeslnické školy* své charitativní a sociální úmysly. Jasně zde prohlašuje, že v jeho školách se usiluje o to, aby jeho hoši byli dobrými křesťany, měli kvalifikaci a přiměřené vzdělání, vědomí lidské důstojnosti a svých práv. „Cílem je vyučit mladé řemeslníky tak, aby až vyjdou z našich domů: 1. ovládali své řemeslo a mohli si počestně vydělávat svůj chléb; 2. byli dobře připraveni po náboženské stránce; 3. měli vědomosti přiměřené jejich stavu.“¹³³

---

¹²⁷ PS, s. 231.

¹²⁸ K pojmem výchovný cíl, hodnota, ideál více viz kapitola číslo 3.

¹²⁹ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 38.

¹³⁰ Srov. Tamtéž, s. 34.

¹³¹ Srov. Tamtéž, s. 40.

¹³² Srov. BOSCO, T.; NANNI, C. *Dej mi duše: Salesiánská tradice*, s. 157.

¹³³ Srov. Tamtéž, s. 113.

Na jiném místě Don Bosko píše, že vychovatel „...má být připraven podstoupit každou nepříjemnost a námahu, jen aby dosáhl svého cíle, totiž občanské, mravní a odborné výchovy svých žáků.“¹³⁴ Typickým a specifickým rysem křesťana, který je současně i čestným občanem, je podle Dona Boska schopnost běžně a činorodě se začlenit do společnosti prostřednictvím práce (jako řemeslník, dělník, úředník, učitel, voják, kněz), která je nerozlučitelně spojená s čestností a příkladností života, a tedy podstatným způsobem je pro společnost užitečná.¹³⁵

C. Danna, profesor na Institutu literatury Turínské univerzity, už v roce 1849 napsal dva nadšené listy o oratoři („Don Boskova nedělní škola“). Poukázal v nich na to, že jeho činnost má *náboženský* a současně i *občanský ráz*, který je integrálně výchovný a radostný. „Ve sváteční dni shromažďuje na osamoceném pozemku 400 až 500 chlapců nad osm roků, aby je uchránil před nebezpečími a zkázou a naučil je křesťanským mravním zásadám. Dělá to tak, že poté, co se všichni zúčastnili náboženských obřadů a pobožností, tráví čas příjemnou a slušnou zábavou a hrou. Kromě toho je vyučuje biblické a církevní dějiny, katechismus, základy aritmetiky: desetinný metrický systém. Dokonce ty, co to ještě neumí, učí číst a psát. Všechno toto dělá pro jejich morální a občanskou výchovu. Nezanedbává ani tělesnou výchovu. Dovoluje, aby na hřišti u oratoře, které je dokola ohrazené, prostřednictvím různých gymnastických cviků anebo her s chůdami, houpačkami, kamínky a kuličkami rostli a utužovali svoje tělesné síly. Aby přitáhl takový velký zástup, používá různé návnady: nějaké obrázky svatých jako odměnu, loterie, někdy trochu jídla, ale hlavně stále pokojnou tvář, ochotnou zapálit v mladých duších světlo pravdy a vzájemnou lásku. Když jen pomyslíme na to, jak zamezuje zlu, na neřesti, kterým předchází, na ctnosti, které zasévá, na dobro, které kvete, zdá se skoro nemožné, aby takové dílo mohlo mít nějaké překážky anebo zábrany (...). Za co by občané měli být nejvíce vděční Donu Boskovi, je útulek, který při oratoři otevřel pro nejbídnější a nejchudobnější chlapce. Když se dozví anebo potká nějakého chlapce, který se nachází ve velmi bídné situaci, už ho víc neztratí z očí, uvítá ho ve svém domě, postará se o něj, vymění mu staré hadry za nový oblek, poskytne mu stravu ráno i večer, až do té doby, dokud mu nenajde

---

¹³⁴ Srov. PS, s. 234.

¹³⁵ Srov. BRAIDO, P. *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*, s. 121.

zaměstnavatele a práci, a tak i slušné zabezpečení do budoucnosti a větší záruku výchovy srdce a rozumu.“¹³⁶

Nynější salesiánský představený Chávez vybízí salesiány v roce 2008, aby pečovali o všestranný (integrální) rozvoj mladých tím, že *se znovu rozhodnou pro výchovu*, která předchází zlu důvěrou v dobro, které existuje v srdci každého mladého, (důvěrou) která ho vytrvale a trpělivě rozvíjí, která obnovuje osobní identitu každého člověka, která formuje solidární osobnosti, iniciativní a zodpovědné občany, osoby otevřené hodnotám života a víry, schopné žít smysluplně, radostně, zodpovědně a kompetentně. Výchovu, která se stane opravdovou duchovní zkušeností, která čerpá z „lásky Boha, jež svou prozřetelností každého člověka předchází, svou přítomností provází a zachraňuje tím, že dává život.“¹³⁷

V aktuálních Salesiánských stanovách se v kapitole zabývající se výchovou hned v jejím prvním článku píše: „...Vychováváme a evangelizujeme v pojetí integračního rozvoje člověka, který se zaměřuje na Krista, dokonalého člověka. Věrní úmyslům našeho zakladatele se snažíme vychovávat, **poctivé občany a dobré křesťany**.“¹³⁸

Integrální rozvoj¹³⁹ dále popisují Stanovy těmito pojmy – osobní rozvoj,¹⁴⁰ podněcování odborné kvalifikace a kulturní formace,¹⁴¹ odpovědné přijetí náležitého místa ve společnosti i v Církvi,¹⁴² zodpovědnost za přeměnu světa a života církve,¹⁴³ výchova k lidské a křesťanské zralosti,¹⁴⁴ rozvíjení lidského a křesťanského povolání,¹⁴⁵ převzetí zodpovědnosti za růst svého lidství ve víře.¹⁴⁶

1.5.1.1 Poctivý občan

Don Bosko v reakci na obvinění z toho, že se snaží mít politický vliv, formuloval v roce 1883 toto své „pedagogické krédo“: „Cíl, ke kterému směřujeme, je srozumitelný pro všechny lidi, včetně těch, kteří v otázce víry nesmýšlejí stejně jako my. Jestliže někdo

---

¹³⁶ Tamtéž, s. 43.

¹³⁷ Srov. CHÁVEZ, P. *Vychováváme srdcem Dona Boska*. ACG 400, s. 2.

¹³⁸ ST, čl. 31; s. 38.

¹³⁹ Srov. ST, čl. 31, s. 38.

¹⁴⁰ Srov. ST, čl. 32, s. 38.

¹⁴¹ Srov. ST, čl. 32, s. 38.

¹⁴² Srov. ST, čl. 27, s. 35.

¹⁴³ Srov. ST, čl. 35, s. 40.

¹⁴⁴ Srov. ST, čl. 42, s. 44.

¹⁴⁵ Srov. ST, čl. 37, s. 41.

¹⁴⁶ Srov. ST, čl. 38, s. 41.

bojuje proti nám, je třeba říci, že nás nezná anebo neví, co děláme. Naše činnost se zaměřuje na všeobecné vzdělání, mravní výchovu zanedbané a opuštěné mládeže, abychom ji chránili před zahálkou, kriminalitou, potupou, dokonce i vězením... Naše činnost není politika,... respektujeme ustanovené autority, dodržujeme ustanovené zákony, platíme daně a jdeme vpřed, žádáme jen to, aby nám dovolili dělat dobro pro mladé a spasit duše. A jestliže velmi chtějí, tak děláme i politiku, přece úplně neškodným a prospěšným způsobem jako všechny vlády dohromady... Dílo oratoře slouží nejnuznější mládeži a snaží se snížit počet darebáků a tuláků, malých zločinců a zlodějíčků. Snažíme se vyprázdnit věznice, jednoduše, jde nám o to, abychom vychovali dobré občany, kteří by nebyli zátěží pro veřejné autority, ale naopak, aby byli jejich oporou, aby se ve společnosti zachoval pořádek, spokojenost a pokoj. Toto je naše politika.“¹⁴⁷

Výchovný cíl **pocitivý občan**¹⁴⁸ je rozvinut v Salesiánských Stanovách těmito pojmy – radost,¹⁴⁹ zodpovědná svoboda,¹⁵⁰ otevírání se pravdě,¹⁵¹ chuť pro autentické hodnoty, které je přivádějí k dialogu a službě,¹⁵² sociální a kolektivní rozvoj,¹⁵³ mravní zodpovědnost v zaměstnání i ve společnosti,¹⁵⁴ osvobození od otrockých závislostí.¹⁵⁵

1.5.1.2 Dobrý křesťan

Výchovný cíl Dona Boska byl velmi vysoký, mohli bychom ho nazvat přímo setkáním s Bohem. „Při mé vychovatelské a pastorační práci jsem vždy hledal způsob, jak provázet mladé po té samé cestě. Vždy jsem měl na paměti, že všichni, i ti nejmenší a nejchudobnější, jsou povolání být dobrými a svatými křesťany a že je to možné a jednoduché.... Jednoduše jde o to, aby se uvedlo do praxe první Boží přikázání: dát Boha do středu svého života, milovat ho víc než cokoli jiné a vším co v nás je.“¹⁵⁶

---

¹⁴⁷ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 46.

¹⁴⁸ Srov. ST, 31, s. 38.

¹⁴⁹ Srov. ST, čl. 17, s. 25.

¹⁵⁰ Srov. ST, čl. 32, s. 38.

¹⁵¹ Srov. ST, čl. 32, s. 38.

¹⁵² Srov. ST, čl. 32, s. 38.

¹⁵³ Srov. ST, čl. 33, s. 39.

¹⁵⁴ Srov. ST, čl. 33, s. 39.

¹⁵⁵ Srov. ST, čl. 39, s. 42.

¹⁵⁶ GIRAUDO, A. *Píšem vám, mladí*, s. 22.

Heslo Dona Boska, které viselo na tabulce v jeho pokoji, *Da mihi animas, caetera tolle* – *Dej mi duše, ostatní si ponech*,¹⁵⁷ naznačuje hlavní osu, okolo které se točí jeho výchovný projekt – prvenství a svrchovanost Boha. Základy života měl postavené na silném dynamismu křesťanských ctností a ty určovaly jeho pravidla.¹⁵⁸ „Výraz „*Da mihi animas, cetera tolle*“ je modlitbou toho, kdo se obrací k Bohu v námaze, úsilí a apoštolátní výzvě vedené v jeho jménu a kdo se vzdává všeho, aby se mohl všem rozdat.“¹⁵⁹

Výchovný cíl **dobrého křesťana**¹⁶⁰ rozvíjejí Stanovy těmito slovy – výchova k víře,¹⁶¹ spása lidí,¹⁶² výchova k církevnímu smýšlení,¹⁶³ evangelizace a katecheze,¹⁶⁴ výchova k víře v Ježíše Krista,¹⁶⁵ uvádění do církevního života,¹⁶⁶ uvádění do liturgického života Církve,¹⁶⁷ životní inspirování evangeliem.¹⁶⁸

1.5.2 Další výchovné cíle preventivního systému

Jak už jsme popsali výše, vědci jsou nejednotní v interpretaci základních pojmů, jako je např. rozum, náboženství a laskavost (viz kap. [1.3.1](#)). Někteří z nich, jak uvádí Motto, vidí v těchto pojmech jak principy, cíle i metody, tak zároveň i kritéria, podmínky a kategorie. Z tohoto pohledu mezi výchovné cíle můžeme zařadit i ty pojmy, kterými jsme již popsali principy preventivního systému. Rozumnost, víra, laskavost se dají tedy chápat nejenom jako principy, ale i jako metody, prostředky a dílčí cíle výchovy. Skrze princip otevřenosti a srdečnosti se vychovatel dostane k „srdci“ vychovávaného, vzbudí v něm důvěru, která je podle Dona Boska nezbytnou součástí jeho systému, ale zároveň je cílem vychovatele, aby vychovávaný byl také sám **otevřený a srdečný**. Tato interakce, můžeme ji nazvat jakousi vychovatelskou spirálou, dále působí, do určitého momentu se vzrůstající tendencí, větší efektivitu výchovného působení. Podobně **laskavost** – sám Don Bosko říká: „Snažte se, aby vás milovali...“; tedy princip, který

¹⁵⁷ Heslo inspirované pravděpodobně Biblií, Starým zákonem – Gn 14, 21(CEP).

¹⁵⁸ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 46.

¹⁵⁹ CHÁVEZ, P. *Da mihi animas cetera tolle*, ACG 394, s. 5.

¹⁶⁰ Srov. ST, čl. 31, s. 38.

¹⁶¹ Srov. ST, čl. 15, s. 23.

¹⁶² Srov. ST, čl. 10, s. 21.

¹⁶³ Srov. ST, čl. 13, s. 22.

¹⁶⁴ Srov. ST, čl. 34, s. 39.

¹⁶⁵ Srov. ST, čl. 34, s. 39.

¹⁶⁶ Srov. ST, čl. 35, s. 40.

¹⁶⁷ Srov. ST, čl. 36, s. 41.

¹⁶⁸ Srov. ST, čl. 37, s. 41.

uplatňuje vychovatel, je zároveň jeho výchovným cílem. **Rozumnost** je princip používaný vychovatelem při kladení adekvátních výchovných požadavků na vychovávaného, po kterém se zároveň vyžaduje, aby rozuměl smyslu požadavku a sám se rozhodl jej vykonat aktivně, zúčastněně a s porozuměním, že je to pro jeho dobro. Tímto způsobem je již u dětí školního věku a především u pubescentů podněcován a posilován proces přeměny heteronomní morálky na autonomní. „Morální normy přijímá dospívající jen tehdy, když je o jejich hodnotě sám přesvědčen a ne proto, že jej k tomu někdo nutí.“¹⁶⁹ I **víra**, se kterou vychovatel principiálně přistupuje, je, v míře jaké je toho vychovávaný schopen, očekávána a podporována u chovance jako výchovný cíl.

Jistě můžeme mezi výchovné cíle započítat i následující, které by bylo možné podřadit výchovným cílům *poctivý občan* a *dobrý křesťan*. Ochota udělat první krok, přijetí druhého, dobrota, úcta a trpělivost, vzájemná náklonnost, odpovědnost, odpouštění, sdílení, více postoj srdce a víry než odvolávání se na předpisy, **optimismus a radost**, pracovitost a střídmost, tvořivost a pružnost, smysl pro skutečnost, nezištná láska, přívětivost, laskavost, důvěra a schopnost vést dialog.

1.5.3 Morální ctnosti a hodnotové postoje preventivního systému

Při pokusu analyzovat hodnoty, resp. etické hodnoty, které salesiánský preventivní systém prosazuje, narazíme na nejednoznačnost pojmu *hodnota* a *hodnotová výchova* (více k definování pojmů v [kapitole 3](#)). Brezinka uvádí, že jak v humanitních vědách, tak v běžném životě se při slově *hodnota* (odhlížeje od ekonomického významu slova) myslí na *cíle* (či *účely*) *jednání*, na obsahy usilování. V tomto smyslu se v pedagogice, když se mluví o hodnotách, mnohdy myslí *výchovné cíle*.¹⁷⁰ Jestliže se *hodnotami* míní výchovné cíle, pak je jakákoli výchova *hodnotovou výchovou*. Když se pak mluví o *hodnotové výchově*, myslí se převážně na morální ctnosti a morální povinnosti, tedy jedná se o výchovu morální – mravní – etickou. Jestliže se *hodnotami* míní osobnostní vlastnosti, znamená *hodnotová výchova* výchovu k získání hodnotových postojů, stanovisek, přesvědčení. Pak se jedná se o psychické dispozice, které spoluurčují

¹⁶⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 233.

¹⁷⁰ Srov. BREZINKA, W. *Základy filosofie výchovy*, s. 117-118.

budoucí prožívání a jednání.¹⁷¹ Z tohoto hlediska, kdy pojem konečných *výchovných cílů - výchovných hodnot* chápeme jako morální ctnosti a povinnosti a zároveň jako získání hodnotových postojů, se pokusíme analyzovat etické hodnoty, o které preventivní systém usiluje. Řečeno jinými slovy: jde nám o to určit, jaké morální ctnosti, povinnosti a hodnotové postoje, by měl získat mladý člověk vychovávaný salesiánským preventivním systémem.

Podle B. Schüllera se zdá, že ctnost je dispozice k jednání, na jejímž základě člověk koná dobro.¹⁷² Shodnou definici uvádí i KKC: „Ctnost je trvalá a pevná dispozice konat dobro.“¹⁷³ Protože preventivní systém je silně ovlivněn křesťanskou vírou a právě na ní je založen, budou to na prvním místě všechny morální ctnosti, které vycházejí z křesťanství. Tyto „křesťanské“ ctnosti pak můžeme dělit na dvě skupiny. První skupina ctností, které křesťanství nese, dává jim opodstatnění, motivaci či smysl, ale nutně nevychází z křesťanského zjevení, ale spíše z roviny obecného lidského soužití. Kritériem těchto ctností můžeme chápat „zlaté pravidlo“ – „Co nechceš, aby ti činili druzí, to nečiň ty jim!“ či totéž pozitivně formulované: „Cokoli chceš, aby druzí dělali tobě, to čiň ty jim.“¹⁷⁴ Druhou skupinou jsou ctnosti specificky křesťanské, kterých není mnoho. Patří sem např. láska k nepřátelům.¹⁷⁵

Když se podíváme na texty napsané Donem Boskem (zejména na listy adresované chlapcům či nějakému jednotlivci), na jeho spisek o preventivním systému z r. 1877, do Stanov, zjistíme, které ctnosti Don Bosko a jeho preventivní systém prosazuje nejčastěji (podrobněji viz Příloha I.). Je to především mnohokrát zdůrazňovaná ctnost **zbožnosti**, chápaná jako praktický projev lásky k Bohu. Don Bosko nejčastěji vyzývá chlapce k úkonům zbožnosti, jako jsou modlitba, přijímání svátostí, adorace. Velmi často vyzývá k projevování **lásky k bližnímu** konkrétními skutky, k **lásce k Bohu**, k **sebeovládání**, k **radostnosti**. **Poslušnost** Don Bosko označuje za první ctnost mladého člověka,¹⁷⁶ často mluví o **víře**, stejně tak o **zodpovědnosti**. O **pokoře** Don Bosko řekl: „Na základě pokory a poslušnosti, které mě naučily být učenlivým vůči Boží vůli a pružným v rozhodování, jsem mohl budovat všechny ostatní ctnosti, které

---

¹⁷¹ Srov. Tamtéž, s. 120.

¹⁷² Srov. ROTTER, H. *Osoba a etika*, s. 61.

¹⁷³ KKC, s. 454.

¹⁷⁴ Srov. PESCHKE, K-H. *Křesťanská etika*, s. 188.

¹⁷⁵ Srov. Tamtéž, s. 198.

¹⁷⁶ Srov. GIRAUDO, A. *Píšem vám, mladí*, s. 31.

charakterizovaly moji osobnost.¹⁷⁷ O **naději** a víře prohlásil Don Bosko, že nikdy by nebyl schopen zformovat takovou pevnou, vyrovnanou, laskavou osobnost, kdyby mu chyběla silná víra a odvážná naděje.¹⁷⁸ Dále Don Bosko i Stanovy vyzývají k **pracovitosti, věrnosti, čistotě**, o které říkal, že je královna a syntéza všech ostatních ctností,¹⁷⁹ k **laskavosti, moudrosti**, rozumnosti, statečnosti, vstřícnosti, **čestnosti**, trpělivosti, úctě k autoritám, pravdivosti, mírnosti, shovívavosti, **věrnosti**, vděčnosti, lásce k sobě, k přátelství.

1.6 Metody preventivního systému

Prevence, jak ji uplatňoval Don Bosko, má především dvě hlediska – pohled sociální a pohled pedagogické prevence. Výchova mladého člověka se vztahuje především na jeho vnitřní a osobní aspekty rozvoje – na vnímání vlastní osobní identity, vnímání svých schopností, na schopnosti převzít mravní a občanskou zodpovědnost, na schopnosti se rozhodnout, na všeobecné a odborné vzdělání. Tomu však předchází zabezpečení základních životních potřeb, stravy, oblečení, bazální jistoty, střechy nad hlavou, možnosti studovat a pracovat. Za prvořadou prevenci a zároveň metodu preventivního systému můžeme považovat **asistenci** – v pravém smyslu toho slova – tedy účast, pomoc, podporu, příspěví, fyzickou přítomnost, ochranu, zajištění bezpečnosti a zdraví, výchovu k základním hodnotám a předcházení všem formám lidského, sociálního a kulturního útlaku.¹⁸⁰

Roku 1858 v rozhovoru s kardinálem Testim v Římě zdůrazňoval Don Bosko svou zásadu: „Eminence, nemůžeme vychovávat mládež, dokud si nezískáme její důvěru a lásku.“ Na otázku, jak toho však dosáhnout, Don Bosko řekl: „Dělat to, čím si mládež přitáhne, a odstraňovat všechno, co ji odpuzuje... nejdříve se musíme k chlapcům přiblížit my sami. Snažíme se chovat, jako se chovají oni. Zajímáme se o jejich drobné, dětské věci a o jejich zájmy.“¹⁸¹

Základní metodou preventivního systému je tedy **aktivní přítomnost mezi mladými – asistence**, která pomáhá vychovateli vnímat svět mladého člověka, jeho

---

¹⁷⁷ GIRAUDO, A. *Píšem vám, mladí*, s. 31.

¹⁷⁸ Srov. Tamtéž, s. 32.

¹⁷⁹ Srov. Tamtéž, s. 32.

¹⁸⁰ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 24.

¹⁸¹ Srov. KOZA-MATEJOV, J. *Don Bosko*, s. 331.

zájmy i jeho potřeby, závislosti i možnosti. Skrze znalost jeho prostředí a díky schopnosti komunikovat na úrovni mladého člověka může pak v přátelské atmosféře klást požadavky. Don Bosko vybízí v listu z Říma salesiány, ať mají rádi to, co se líbí chlapcům (ať jsou vždy s nimi, hrají jejich hry, účastní se jejich zábavy) a chlapci budou mít rádi to, co se líbí představeným, a tak usnadní jejich námahu.¹⁸²

Téměř to samé zopakoval v roce 2008 salesiánům hlavní představený P. Chávez ve svém listě. Jednou ze tří priorit, ke kterým v listě vybízí, je salesiánská asistence. Podle něj je salesiánským vychovatelem ten, kdo žije preventivní systém, a to je především láska, která se činí milovanou, s *obnovenou přítomností mezi mladými*. Tu charakterizuje citová a účinná blízkost, účast, doprovázení, animace, svědectví a nabídka povolání ve stylu salesiánské asistence.¹⁸³

Tato metoda asistence¹⁸⁴ působí pastorační lásku,¹⁸⁵ která se projevuje především laskavostí-přívětivostí, která podněcuje a ponechává otevřený dialog mezi vychovatelem a vychovávaným. Tento laskavý a pokud možno radostný¹⁸⁶ dialog je doprovázen následujícími kroky: otevřeností, srdečností, ochotou udělat první krok, přijetím každého s dobrotou, úctou a trpělivostí, náklonností, která se projevuje jako láska otce, bratra a přítele a je schopná vyvolat přátelskou odezvu.¹⁸⁷

Don Bosko napsal, že i ředitel se musí úplně věnovat těm, které vychovává a nesmí přijímat závazky, které by ho odváděly od této povinnosti. Kdykoli nejsou žáci zaměstnání povinnou prací, má být stále mezi nimi, mimo případ, že jim náležitě asistují druzí.¹⁸⁸ Asistenci chápal Don Bosko jako neustálou fyzickou přítomnost vychovatele mezi svěřenými chovanci. „Učitelé, mistři a asistenti musí být mravně spolehliví. Ať se asistence zorganizuje tak, aby žáci nebyli nikdy sami. Pokud je to možné, ať jsou asistenti vždy dříve tam, kam se mají hoši dostavit, a ať jsou s nimi tak dlouho, dokud je někdo nevystřídá. Ať nikdy nenechají hochy nezaměstnané.“¹⁸⁹ Systém, alespoň jak tomu bylo v počáteční ústavní výchově, počítá se stálou přítomností vychovatele a touto přítomností je zajištěno preventivní prostředí, ve

---

¹⁸² Srov. BOSKO, J. *Dopis z Říma*. In: ST, s. 241.

¹⁸³ Srov. CHÁVEZ, P. *Vychováváme srdcem Dona Boska*. ACG č. 400., s. 2.

¹⁸⁴ Srov. ST, čl. 39, s. 42.

¹⁸⁵ Srov. ST, čl. 10., s. 21.

¹⁸⁶ Srov. ST, čl. 17., s. 24.

¹⁸⁷ Srov. ST, čl. 15., s. 23.

¹⁸⁸ Srov. PS, s. 232.

¹⁸⁹ PS, s. 233.

kterém „se hoši nemohou stát obětí zlého vlivu,“ protože k tomu nenajdou čas, místo ani příležitost, neboť asistent, jehož přítomnost se předpokládá, by tomu hned zabránil.¹⁹⁰

1.7 Prostředky preventivního systému

Výchozím bodem pro Don Boskovu činnost byla jeho nedělní **oratoř**,¹⁹¹ jejímž cílem byla mravní a náboženská výchova. Měla přibližně tuto strukturu: ráno zpovídání chlapců, mše svatá a svaté přijímání, vysvětlení evangelia, poté následovala škola, která trvala až do poledne. V jednu začala rekreace s různými hrami, o půl třetí katechismus, poté růženec nebo nešpory a krátké kázání: „Skoro vždy jsem příkladem poukázal na některou ctnost, nebo chlapce vyzval k boji proti nějakému zlému návyku.“ Vše končilo zpívanými mariánskými litaniami a požehnáním se Svátostí oltářní.¹⁹² Don Bosko na počátku sedmdesátých let vysvětluje vznik oratoře a preventivní rozměr výchovy takto: „Myšlenka oratoře se zrodila z mé zkušenosti s mnohými věznicemi v Turíně. Na těchto místech duchovní i hmotné bídy se nacházeli mnozí chlapci v rozkvětu sil, bystrého umu, dobrého srdce,...přece zavření, bezmocní a společností potupení. Když jsem pozorně zkoumal příčiny těchto neradostných případů, nejednou jsem došel k poznání, že jejich neštěstí byl důsledek špatné výchovy víc než jejich zločinnosti. ...čím více jsem jim dal pocítit lidskou důstojnost a oni si uvědomovali, že člověk je rozumný tvor a na chleba si má vydělat čestnou námahou, ne krádežemi, tedy jen co v jejich myslích zazněl princip mravnosti a víry, jejich srdce naplnil zvláštní příjemný pocit ... touha polepšit se. Mnozí se změnili už ve vězení... tyto skutečnosti potvrdily, že za neštěstím těchto mladíků byl nedostatek mravní a náboženské výchovy a že právě spolupráce těchto dvou může být účinná....“¹⁹³

---

¹⁹⁰ Srov. PS, s. 235.

¹⁹¹ Název *oratoř* (z lat. oratorio – modlitebna) v původním významu označovalo místo k modlitbě. Za Dona Boska byl již pojem *oratorium* používán pro *setkání s náboženským i kulturním programem*. Tento význam slovu dal svatý Filip Neri (1515-1595), který se v prostoru označovaném jako *oratorium* scházel s přáteli. Na programu byla modlitba, náboženské poučení, ale i osvěžení. Četlo se z životopisů světců, z dějin církve, z duchovní naučné literatury, zpívalo se, později i s hudbou. Bylo pamatováno též na potřebný pohyb, a tak s oratoriány chodíval Filip do přírody, kde se hrávaly hry. Filip uměl být veselý a druhé k veselosti nabádal, ovšem s připomínkou, aby nehřešili. Věděl, že jen čisté duše jsou schopny nevinné radosti, pramenící z Boha. Dokazoval, že veselost není překážkou svatosti. Inspirace svatým Filipem je u Dona Boska zřejmá. Viz. <<http://www.iencyklopedie.cz/oratoriani/>>; <<http://www.oratoriosanfilippo.org/>>.

¹⁹² Srov. BOSCO, J. *Můj život pro mladé*, s. 135.

¹⁹³ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 26.

V programu oratoře můžeme vidět všechny čtyři důležité aspekty práce Dona Boska. Výrazným a důležitým prvkem výchovy byl **náboženský rozměr** člověka. Silný prvek víry spojený s křesťanským optimismem, který v každém chlapci viděl subjekt přirozeně otevřený pro nadpřirozený život a hodnoty dobra, spravedlnosti a čestnosti. Don Bosko cílevědomě vedl chlapce k časté svaté zpovědi, k „čistému srdci“, a k úctě k Eucharistii. V programu bylo místo pro **školu**, kde se chlapci učili číst a psát. Don Bosko psal učebnice, pořádal večerní školy zpěvu, kreslení a hudby. Byl přesvědčen, že lidský a společenský rozvoj se uskutečňuje skrze vzdělání. Oratoř bylo místo mládežnické socializace, nabízelo prostor pro **hru**, radost, svobodu a přátelství. V tom všem se Don Bosko snažil každému chlapci osobně projevit své **přijetí**. Oratoř fungovala jako **integrální výchovné prostředí**. Vychovatelé se zajímali o mladého člověka po celý den, vnímali ho jako celek a nabízeli mu možnost harmonicky rozvinout jeho vlastnosti a zájmy.¹⁹⁴ Prevence z pohledu pedagogiky má za cíl podporovat všestranné vyžívání mladého člověka s ohledem na to, kdo je a co má k dispozici.

Don Bosko měl pochopení pro hlučnou radost, pro veselé uvolnění energie mládí, na rozdíl od tehdy běžných výchovných zásad, které nedovolovaly hlučné veselí, aby hoši „nezdivočeli“. Čerstvý vzduch, hřiště, kde je dovoleno běhat, se pro Dona Boska staly ideálním prostředím. Chlapcům říkal slova Filipa Neriho: „Dělejte, co chcete, skočte, křičte, mně stačí, když nehřešíte.“¹⁹⁵ Využíval to, co chlapce bavilo – **tělocvik, hudbu, recitaci, divadlo, vycházky** jako „velice účinné prostředky, jimiž se dosahuje kázně a podporuje se mravnost a zdraví.“¹⁹⁶

Všemi prostředky se snažil rozvíjet klíčové kompetence chlapců a připravit je na život ve společnosti jako *poctivé občany*. Činnost prvotní oratoře se neomezovala jen na neděle. Don Bosko ve všední dny hledal nezaměstnaným chlapcům práci a těm, co ji měli, se snažil domluvit lepší pracovní podmínky. Těm nejnadanějším se po práci věnoval jako učitel.¹⁹⁷

Prostředky, kterými sledoval cíl být *dobrý křesťan*, byla především častá svátost smíření, časté přijímání Nejsvětější svátosti a každodenní mše svatá. Tyto prostředky označoval Don Bosko jako „sloupy, na kterých musí spočívat budova takové výchovy,

---

¹⁹⁴ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 28.

¹⁹⁵ Srov. BOSCO, T.; NANNI, C. *Dej mi duše: Salesiánská tradice*, s. 27.

¹⁹⁶ Srov. PS, s. 233.

¹⁹⁷ BOSCO, T. *Svatí saleziánskej rodiny*, s. 15.

ze které chceme vyloučit hrozby a rákosku.“ Na rozdíl od jiných tehdejších katolických ústavů, kde bylo běžnou praxí hromadné přijímání svátostí, don Bosko zdůrazňoval, že k přijímání svátostí nesmí být chlapci nikdy nuceni. Doporučoval je k tomu povzbuzovat a poskytnout jim snadnou příležitost. Dalšími prostředky byly duchovním cvičení, pobožnosti, kázání, vyučování náboženství, večerní slůvka, ve všem vybízel: „...ať se zdůrazňuje krása, velikost a svatost toho náboženství, které nabízí prostředky tak snadné a tak užitečné pro lidskou společnost, pro spokojenost srdce a spásu duše, jako jsou právě svátosti. Takovým způsobem uvedeme chlapce do těchto náboženských úkonů bez jakéhokoli nátlaku, takže budou přistupovat ke svátostem z vlastního rozhodnutí, rádi a s užitkem.“¹⁹⁸ *Večerní slůvko* znamenalo několik „laskavých slov“, která řekl jeden z vychovatelů během dvou až tří minut, každý večer po obvyklé modlitbě, než šli žáci spát. Bývala to rada nebo upozornění na to, co mají dělat nebo čeho se mají vyvarovat. Při *slůvku* se reflektovaly události uplynulého dne a byla snaha vyvodit z nich poučení. „To je klíč k mravnosti, k pořádku a k dobrým výsledkům ve výchově.“ říkal Don Bosko.¹⁹⁹

Salesiánské Stanovy pro výchovný cíl *pocitivého občana* uvádějí tyto prostředky: oratoř jako domov, škola, hřiště,²⁰⁰ střediska mládeže, školy a odborná učiliště, internáty a domovy pro mladé v těžkostech, ... jakékoli dílo směřující ke spáse mládeže,²⁰¹ sdělovací prostředky.²⁰² Pro cíl *dobrého křesťana* jsou to oratoř jako farnost,²⁰³ eucharistie, svátost smíření jako prostředky mimořádné hodnoty pro výchovu ke křesťanské svobodě,²⁰⁴ duchovní vedení.²⁰⁵

1.7.1 Edukační činitelé v preventivním systému

Vychovatelem v preventivním systému nemůže být každý. Předpokládá se u něho osobní zájem na dobro mladých, jakási účast na povolání Dona Boska.²⁰⁶

---

¹⁹⁸ PS, s. 233.

¹⁹⁹ Srov. PS, s. 234.

²⁰⁰ Srov. ST, čl. 40., s. 43.

²⁰¹ Srov. ST, čl. 42., s. 44.

²⁰² Srov. ST, čl. 43., s. 44.

²⁰³ Srov. ST, čl. 40., s. 43.

²⁰⁴ Srov. ST, čl. 36., s. 41.

²⁰⁵ Srov. ST, čl. 37., s. 41.

²⁰⁶ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 90.

První úlohou vychovatele je být přítomný, stát při (z lat. ad-sistere), asistovat. Ve spisku o preventivním systému, známém jako *Krátká úvaha*, charakterizuje Don Bosko úlohu vychovatele takto: „Ať si s nimi povídají, ať jsou jejich průvodci při každé události, ať jim dávají rady a laskavě je napomínají jako dobrotiví otcové – ať žákům morálně znemožní dělat přestupky.“²⁰⁷

Dnes se namísto pojmu *asistent* více užívá pojem *animátor* – oduševňovatel. Ten svojí aktivní a stálou fyzickou přítomností zabraňuje zlému, a zvláště organizuje činnosti, hry a podporuje iniciativy. Animátor je přítel dětí, který se mezi nimi cítí dobře, rád s nimi tráví čas, mluví a žertuje se všemi. Animátor má zájem o děti, informuje se, pomáhá, radí, vyhledává je, když chybí, jde za nimi i mimo oratoř, myslí na ně, přemýšlí o nich a modlí se za ně.²⁰⁸

Mezi edukační činitele preventivního systému můžeme započítat i některé chlapce, kteří patřili do tajných družin. S nápadem založit „tajné společenství apoštolů, které by bylo kvasem mezi ostatními hochy“ za Donem Boskem přišel Dominik Savio v roce 1856.²⁰⁹ Don Bosko tuto iniciativu schválil a podpořil. První družina se jmenovala *Družina Neposkvrněné* (Panny Marie) a měla pravidla se 21 články. Chtěli být s Boží pomocí lepší, chtěli pod vedením Dona Boska být apoštolové mezi hochy, šířit kolem sebe radost a pohodu, zachovávat předsevzetí, být náročnými k sobě a laskavými k bližním. Každý člen si vybral jednoho problematického hochy a byl mu „strážným andělem“, aniž to dotyčný tušil, dokud se nedal na dobrou cestu. Pomáhali také nově příchozím. Patnáctiletý Dominik Savio za devět měsíců nato zemřel, ale jeho Družina Neposkvrněné fungovala ve všech salesiánských domech a oratořích ještě více než sto let a existuje dodnes. V roce 1954 prohlásil papež Pius XII. Dominika Savia za svatého.²¹⁰

1.7.2 Tresty v preventivním systému

Preventivní systém vychovává z chovance přítele, který vidí ve svém vychovateli dobrodince, který ho upozorňuje jen proto, že z něho chce vychovat dobrého člověka a uchránit ho před nepříjemnostmi, tresty a ostudou. Napomíná se zde takovým

---

²⁰⁷ BIANCO, E. *Taký bol don Bosco. Otec a učitel mladých*, s. 187.

²⁰⁸ Srov. BOSCO, T. *Don Boskova oratoř: Model a ikona současné salesiánské oratoře*, s. 21.

²⁰⁹ Srov. BOSCO, T. *Don Bosko*, s. 242.

²¹⁰ Srov. Tamtéž, s. 247.

způsobem, aby srdečný vztah mezi vychovatelem a chlapcem nebyl narušen ani v době výchovy, ani později. Když si vychovatel získá srdce svého chráněnce, bude mít na něho velký vliv a bude ho moci upozorňovat, radit mu i kárat.²¹¹

Don Bosko radil, že kde je to možné, ať se netrestá vůbec. A tam, kde je to nutné, radil následující: Když vychovatel získá lásku žáků, budou se ho bát neuposlechnout a pouhé odepření přízně jim bude trestem, který probouzí snahu vyniknout, dodává odvalu a nikdy neponižuje. Chlapci považují za trest to, co se jako trest používá. Don Bosko zjistil, že nepřívětivý pohled má na některé větší vliv než facka. Téměř vždy radil kárat neveřejně, s největší rozvážností a trpělivostí, aby žák na základě rozumových a náboženských důvodů uznal, že si počínal špatně. Jakékoli fyzické tresty Don Bosko odmítal. Vychovatel se má postarat o to, aby chovancům byly předem dobře známá pravidla a tresty za jejich nedodržení.²¹²

V roce 1884 se Dona Boska při návštěvě Říma zeptal jeden novinář z Journal de Rome: „Můžete mi říci, jaký je váš výchovný systém?“ Don Bosko odpověděl: „Je velmi jednoduchý: nechat mladým plnou svobodu dělat věci, které se jim nejvíce líbí. Důležité je odhalit v nich zárodky dobrých dispozic a postarat se o to, aby je rozvíjeli. A když každý z nich dělá s radostí a s láskou jen to, o čem ví, že to dokáže udělat, já se řídím podle této zásady a všichni moji chovanci pracují nejen s nasazením, ale i s láskou. Za 46 roků jsem ani jednou nikoho (*fyzicky - pozn. autora*) nepotrestal a odvážím se tvrdit, že mě moji chovanci mají velmi rádi.“²¹³

1.8 Shrnutí

V první kapitole jsme si představili osobnost Jana Boska, pozadí vzniku jeho výchovného systému, jeho motivaci pro výchovnou činnost, kterou pro něho bylo setkání s *chudými a opuštěnými chlapci*. A zjistili jsme, že *ohrožená mládež* je dodnes hlavním adresátem preventivního systému. Představili jsme si nosné prvky tohoto výchovného systému a jeho základní principy *rozum, náboženství a laskavost*. Zjistili jsme, že hlavním výchovným cílem je *integrální výchova mladého člověka* vyjádřená pojmy jako *poctivý občan* a *dobrý křesťan* a že důležitým metodickým prvkem výchovy v preventivním systému je *asistence* neboli aktivní přítomnost mezi mladými.

---

²¹¹ Srov. PS, s. 235.

²¹² Srov. Tamtéž, s. 236.

²¹³ BRAIDO, P. *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*, s. 67.

Nejzákladnějším prostředkem výchovy je *preventivní výchovné prostředí*, které obsahuje v různých formách a poměrech čtyři aspekty: *školu, domov, hřiště a kostel*; jinými slovy vzdělání, přijetí, zábavu-kamarády a duchovní přesah.

2 Skauting

Skauting je mezinárodní výchovné hnutí, které založil sir **Robert Baden-Powell** na počátku dvacátého století v Anglii. Členové hnutí se nazývají **skauti** (z angl. *scout* – zvěd), v českém prostředí také **junáci**.

Od roku 1907, kdy se konal první skautský tábor, se skauting rozšířil do dnešních 216 zemí se 40 milióny členy. U nás je nejpočetnější skautskou organizací *Junák – svaz skautů a skautek ČR*, který má asi 45 tisíc členů.²¹⁴

V této kapitole si představíme skauting. Nejprve osobnost zakladatele a jeho motivace k výchově mladých. Stručně si charakterizujeme adresáty a poslání. Podrobněji pak nahlédneme na principy, které stojí v základech výchovného hnutí. Z výchovných cílů skautingu zdůrazníme etické hodnoty a morální vlastnosti, ke kterým skauting vychovává. Dále se budeme zabývat metodou skautingu a na závěr kapitoly zmíníme stručně nejdůležitější prostředky skautské výchovy.

Významným zdrojem informací o teorii skautingu nám bude spis napsaný Baden-Powellem a knižně poprvé vydaný v roce 1920 *Aids to the scoutmastership*, což se do češtiny dá volněji přeložit jako *Na pomoc skautským vůdcům* (zkr. SV), což je název, pod kterým tato publikace vyšla v češtině v roce 2006. Baden-Powellem byla určena pro formaci nových skautských vůdců a díky tomu obsahuje souhrnně a stručně základní ideu skautingu, vyjádřenou samotným zakladatelem. Další informační zdroje pro nás budou různé materiály *Junáka – svazu skautů a skautek ČR*, ať už se bude jednat o *Stanovy Junáka* či jiné metodické a ideové příručky, ze kterých budeme převážně na následujících stránkách čerpat.

2.1 Vznik a historie skautingu

V knize *Scouting for Boys (Skauting pro chlapce)* vydané v roce 1908 popsal Baden-Powell (dále B.P.) své cíle takto: „Skauting je školou občanství prostřednictvím lesní moudrosti.“ Při vydání téže knihy v roce 1940 prohlásil, že: „...skauting není revoluce

---

²¹⁴ Srov. *Junák – svaz skautů a skautek ČR* [online].

ve vzdělání, je to pouze pobídka k radostné hře v přírodě, která vznikla nazdařbůh, bez promyšleného záměru – a vyvinul se tak, že tvoří také praktickou výchovnou metodu.“²¹⁵ Dříve než se zaměříme na osobnost B. P. a skauting, podívejme se ještě v následující podkapitole na „příbuzné“ skautingu.

2.1.1 Předchůdci a kořeny skautingu

Od renesance řada pedagogických reformátorů vyjádřila myšlenku o potřebě všestrannější výchovy mládeže, která by byla přirozená, v souladu s přírodou. Z řady těchto osobností jmenujme alespoň některá jména jako F. Rabelais (1494 – 1553), J. A. Komenský (1592 – 1670), J. J. Rousseau (1712 – 1778), J. B. Basedow (1712 – 1790), J. H. Pestalozzi (1746 – 1827), J. Ruskin (1819 – 1900). Roku 1883 založil v Anglii William A. Smith *Boys Brigades* – Brigády hochů pro ušlechtilé využití na náboženském základě v organizaci s vojenskými prvky. V Americe Henry D. Thoreau (1817 -1862) a Dan C. Beard, který organizoval v Americe chlapce, za vzor vybral pionýra - amerického bílého průkopníka - a své hnutí nazval *Synové Daniela Boona*.²¹⁶

Je třeba zmínit osobnost, která měla na skautské hnutí a na český skauting mimořádně silný vliv: **Ernest Thompson Seton** (1860 – 1946) - zálesák, znalec přírody, spisovatel a kreslíř založil už v roce 1902 ve Spojených státech organizaci *Woodcraft Indians* (v roce 1916 se změnila na *Woodcraft League*) - hnutí postavené na ideálu života v přírodě, naplněné romantikou amerických Indiánů, s vypracovanou symbolikou, rituály a výchovným a sebevýchovným programem v duchu lesní moudrosti. Seton je považován za **spoluzakladatele**²¹⁷ skautingu: byl jedním z bezprostředních inspirátorů Baden-Powella a jeho organizace ve Spojených státech dokonce na přechodnou dobu se skautingem splynula. Od skautingu jej odlišuje větší důraz na blízkost přírodě a tradici přírodních národů (zejména Indiánů) a naopak absence formálních prvků, jako je např. skautský kroj, poněkud odlišný je také systém organizace, vlastní ideové základy odvozené z indiánských tradic, symbolika i vzdělávací a výchovné metody.²¹⁸

---

²¹⁵ Srov. NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 6.

²¹⁶ Srov. LEŠANOVSKÝ, K.; NOSEK, V. *Historie skautingu*, s. 7-8.

²¹⁷ Srov. ŠANTORA, R. (ed.) *Skautské století*, s. 14.

²¹⁸ Srov. NOVÁK, L. *Skauting: II. Zrození skautingu*. [online]

Setonovy myšlenky jako součást skautingu k nám přinesl už inženýr a pedagog F. Hofmeister z Rožmitálu pod Třemšínem. Ten na jaře roku 1911 začal organizovat „Americkou kolonii skautů“, která byla inspirována Setonovým pojetím skautingu.²¹⁹ Setona znal i pedagog a zakladatel českého skautingu Antonín Benjamín Svojsík (1876-1938), ale asi největším propagátorem Setonova pojetí skautingu a zakladatel *woodcraftu* na našem území byl Miloš Seifert (1887-1941). I skrze jeho snahu šířit Setonovy myšlenky u nás má dodnes Seton na český skauting značný vliv. Ve stručnosti se proto dotkneme vztahu Setona a B. P. a jejich ideové neshody, která byla důvodem oddělení Setonovi *Woodcraft League* od *Boys scout of America – BSA* v roce 1916.

Seton, který započal organizovanou činnost s mládeží již v roce 1902, se setkal s B. P. v roce 1906 v Anglii. Zprvu byli oba nadšeni pro spolupráci. Od B. P. Seton očekával, že se stane jeho spolupracovníkem při šíření myšlenek návratu k přírodě a *woodcraftu* v Anglii.²²⁰ B. P., který v té době už uvažoval o záměru založit výchovné hnutí a sbíral inspiraci, Setonův *Svítek březové kůry* uvítal jako podnět. Později v roce 1908 ho použil do své knihy *Scouting for boys* bez náležité zmínky Setonova autorství (to se pak B. P. v následujících vydáních snažil napravit).²²¹ Větší rozhořčení však vyvolal u Setona kontext použití jeho materiálů. Nesouhlasil s výchovou mladých hochů jako poslušných, loajálních občanů a potencionálních vojáků. Vzájemné nepochopení Seton vyjádřil těmito slovy: „Mojí snahou bylo vychovat z chlapců muže, zatímco B. Powellovou vojáky.“²²² Seton měl z dětství traumatizující zkušenosti s rigidním rodinným prostředím, které bylo prosyceno věroukou presbyteriánské církve. Zanevřel později na institucionalizované náboženství, které naopak B. P. nejen že neodmítal, ale počítal s ním ve výchově.

L. Novák se domnívá, že v souvislosti s kořeny skautingu nestačí vyjmenovat několik postav lidí, kteří se v dějinách věnovali problému výchovy mladých lidí nebo prosazovali vztah k přírodě. Takový pohled na kořeny skautingu považuje za povrchní a příliš mechanický. Jsou tak sice správně zachyceny zdroje některých dílčích aspektů skautingu, neidentifikuje se však to, co je pro skauting naprosto základní a konstitutivní. Chceme-li nalézt skutečné kořeny skautingu, ideje a tradice, ze kterých

---

²¹⁹ Srov. ŠANTORA, R. (ed.) *Skautské století*, s. 19.

²²⁰ Srov. PECHA, L. *Woodcraft*, s. 30.

²²¹ Srov. SCOTT, D. *Did Baden-Powell Plagiarize Ernest Thompson Seton* [online].

²²² Srov. Tamtéž [online].

toto hnutí vyrůstá, musíme se, podle Nováka, zaměřit na konkrétní obsah skautských idejí a výchovných metod a hledat, odkud byly načerpány. Tyto hlavní zdroje skautingu jsou, jak se domnívá, dva. Tím prvním a základním je nepochybně **západní křesťanská myšlenková a hodnotová tradice**. Ačkoliv se skauting definuje jako konfesně nezávislé hnutí, přece nelze popřít, že veškerá jeho hodnotová a myšlenková výbava je v jádru křesťanská: hodnoty jako uznání lidské svobody a důstojnosti, vědomí povinnosti k přesažnému mravnímu řádu, individuální odpovědnost, snaha o nezištnou pomoc druhým - to vše patří k jádru toho, co tato tradice světu přináší. Zdrojem druhým, který je ovšem od prvního neoddělitelný, je klasické tradiční pojetí výchovy (včetně mravní a sociální výchovy) jako **rozvoje přirozených schopností** člověka, jako uskutečnění a naplnění přirozených tendencí lidské přirozenosti. Skautské pojetí výchovy tak stojí do značné míry v protikladu proti představě mnoha novověkých myslitelů, že lidská přirozenost a mravní řád jsou v rozporu, že etické normy chování vycházejí především z pragmatické potřeby stanovit hranice přirozenému lidskému egoismu, aby společnost vůbec mohla fungovat, a působí tedy v podstatě *proti* přirozenému zaměření člověka. Skauting se tím vlastně vrací ke staré, platónsko-aristotelsko-křesťanské etice přirozeného zákona a z ní vyplývající metody přirozené výchovy - kterou ovšem dokázal velmi originálně rozvinout.²²³

2.1.2 Životopis R. Baden-Powella a formování skautingu v jeho životě²²⁴

Jeho matka se jmenovala Henriette Grace a byla o 28 let mladší než její manžel H. G. Baden-Powell, člen Královské společnosti, anglikánský reverend, profesor teologie a geometrie na universitě v Oxfordu. 22. února 1857 se jim narodilo čtvrté dítě (jinak osmé dítě H. G. Baden-Powella, který byl už podruhé ženatý²²⁵). Bylo pojmenováno Robert Stephenson Smyth Baden-Powell. Otec mu v roce 1860 zemřel. Jeho matka byla mimořádně inteligentní a odhodlaná k výchově v duchu nejlepších viktoriánských tradic.²²⁶ Ste, jak mu říkali podle druhého jména, měl dobrodružnou povahu po předcích. Zvláště dědeček Smyth, penzionovaný admirál, mu vyprávěl dobrodružné

---

²²³ Srov. NOVÁK, L. *Skauting: II. Zrození skautingu*. [online]

²²⁴ Srov. HANSEN, W. *Vlk, jenž nikdy nespí*, s. 13-131.

²²⁵ Srov. NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 9.

²²⁶ Srov. Tamtéž, s. 9.

příběhy z Divokého západu. Ste také objevoval přírodu v Hyde Parku v Londýně. Od sedmi let, po smrti dědečka, začal Ste, synek ze zámožné měšťanské rodiny, na svých dobrodružných výpravách objevovat bídu londýnských chudinských čtvrtí, které rostly důsledkem průmyslové revoluce. Setkání s bídou ho vedlo k tomu, že ve svých osmi letech vymyslel „zákon pro dobu, až budu jednou starší“: „Postarám se o to, aby chudí byli zrovna tak bohatí, jako jsme my. Musíme o to Boha denně prosit, tak často, jak jen to jde. Ale samotné modlitby nic nepomůžou, musíme taky pro to něco udělat.“

V devíti letech jej matka poslala na hrabství Kent, kde se u faráře učil číst a psát. Když neměl školu, toulal se po kopcích a lesích. Naučil se pozorovat zvěř. V roce 1866 podnikl spolu s bratry 250 km dlouhou plavbu na člunu, který si sami vyrobili.

V roce 1870 nastoupil do prestižní školy v Charterhouse. Zde, pokud mohl, podnikal časté výpravy do neudržovaných částí kolejniho parku a zdokonaloval se ve stopování zvěře a plížení, což později využil jako voják. Školní prospěch udržoval na tak „dostatečném“, aby nepropadl, a raději poznával přírodu v praxi. Také hrál divadlo v kolejním sboru. Po složení závěrečných zkoušek se chtěl hlásit na univerzitu v Oxfordu, kde učil i jeho zemřelý otec a studovali dva jeho bratři. Chtěl se stát misionářem, aby mohl cestovat po Indii a Africe.

Na to však, aby udělal zkoušky, neměl dostatek znalostí, a proto se v sedmnácti letech v roce 1876 přihlásil na důstojnickou vojenskou školu v Sandhurst s cílem cestovat po světě. Ze 717 uchazečů měl druhou nejlepší zkoušku u jezdeckva a čtvrtou u pěchoty. Šest nejlepších uchazečů bylo tradičně povýšeno okamžitě na podporučíky, mohli si vybrat druh zbraně, nemuseli absolvovat dvouletý základní výcvik a přešli ihned do vojenské praxe. Baden-Powell si vybral jezdeckvo a byl přidělen k 13. husarskému pluku, který působil v Indii. Tak se devatenáctiletému podporučíkovi splnil sen, když 30. října 1876 odplul do Bombaje.

Nastoupil osmiměsíční kurz pro důstojníky, nejvíce ho bavila výzvědná činnost – průzkum nepřátelského terénu. Učil se od indických stopařů. Aby překonal jazykovou bariéru, naučil se hindustánsky. Pro překonání kulturních rozdílů seznámil navzájem synky a dcery důstojníků a domorodců, kteří si při společných hrách, oslavách a divadelních představeních rozuměli lépe než dospělí. Pro mládež nebylo problémem překonat rozdíly ve víře, tradicích, světovém názoru a životních zvyklostech. Získal zde ohromující poznatek, který ho „v nejranějším indickém období neustále zaměstnával,“

²²⁷ jak napsal poté, co založil skautské hnutí: velké bratrství mladých lidí bez rozdílu původu, rasy a vyznání. Počáteční kurz ukončil jako nejlepší a byl povýšen na poručíka. Aby porazil nudu ve vojenském prostředí, založil amatérský orchestr a divadelní skupinu. Sám psal a inscenoval hry.

Při výcviku 40 nováčků vymyslel nový výchovný systém – práci v malých skupinách (6-8 mužů), kde se dá více probudit iniciativa jednotlivce. Metoda skautské výchovy tzv. *družinový systém* funguje právě na základě práce s malou skupinkou. Čtyřicetiletý B. P. založil speciální vojenské průzkumné oddíly zvědů a nazval je *skauty* (z angl. *scout* – zvěd, průzkumník). Tyto jeho nové výzvědné metody byly prostřednictvím brožurky *Zpravodajská služba a vyzvědačské umění* úspěšně zavedeny do všech posádek a později do celé britské armády.

Roku 1884 měl se svým plukem odplout zpět do Anglie, ale byli překvapivě převeleni do Jižní Afriky, kde vrcholilo napětí mezi Angličany na jedné straně a Búry, potomky nizozemských přistěhovalců, a africkými domorodci na straně druhé. Válka „stála přede dveřmi.“²²⁸ B. P. to uvítal, splnil si další část svého snu, dostal se přes Indii do Afriky. Dostal za úkol zmapovat *Dračí hory*. Přestrojen za novináře osobně poznal domorodce z kmene Zulu i Búry. Po této zkušenosti napsal nadřízenému zprávu, ve které vyzývá k navázání dialogu s těmito skupinami. Svému příteli jasně sdělil: „Děsí mě a znepokojuje, že by Velká Británie mohla opět vést válku proti Búřům a Zuluům. Jací jsou ti Búrové skvělí lidé, pohostinní a srdeční! A jak nádherní lidé jsou Zuluové! Kolik bezpráví jim způsobují i mnozí běloši (...). Pro mne je nesnesitelné pomyšlení, že tito lidé, které jsem osobně poznal, se opět stanou našimi nepřáteli!“²²⁹ V roce 1885 se politická situace v Jižní Africe uvolnila a 13. husarský pluk B. P. se vrátil do Anglie, do „vyhnanství,“ jak to nazval B. P., který chtěl zůstat v Africe.

Koncem roku 1887²³⁰ se B. Powellův strýc z matčiny strany generál Henry Smyth stal vrchním velitelem britských vojsk v Jižní Africe a povolal třicetiletého B. P. k sobě. K jeho významným úspěchům patřilo nalezení a zatčení vůdce povstaleckých Zuluů

---

²²⁷ Srov. HANSEN, W. *Vlk, jenž nikdy nespí*, s. 45.

²²⁸ Srov. Tamtéž, s. 69.

²²⁹ Srov. Tamtéž, s. 73.

²³⁰ Asi o měsíc později umírá v Turíně v Itálii, 31. ledna 1888, třicetiletý Don Bosko.

Dinizula. Zuluové uzavřeli s Brity a Búry mír. B. P. se podařilo spojit Brity s Búry v boji proti zločineckému spolku zlatokopů a obchodníků s otroky a vypudit je ze země.²³¹

1. března 1890 byl B. P. svým strýcem generálem Smythem převelen na Maltu, kde byl strýc jmenován guvernérem. Od roku 1891 pracoval po dva roky jako tajný agent pro Velkou Británii. Vydával se za sběratele motýlů a botanika a na území Itálie, Albánie, Řecka, Turecka, Bosny a Hercegoviny mapoval vojenské pevnosti. Roku 1893 požádal o zproštění úkolu a byl převelen zpět do Anglie ke svému pluku.

Roku 1895 se vrací do Afriky, kde za pomoci „elitních“ domorodců zatkli spolu s Brity domorodého patnáctiletého náčelníka Kumasiho, který se skrýval v pralese. Krom toho, že Kumasi měl 333 manželek a obchodoval s otroky, také obřadně obětoval lidské oběti (později, v roce 1919, se tento náčelník stal na žádost B. P. zakládajícím členem skautů Ghany). B. P. byl za úspěch zajetí náčelníka ve svých 39 letech povýšen na plukovníka.

Dalším úspěchem bylo nalezení a zatčení kouzelníka Uwiniho, který o sobě tvrdil, že je nesmrtelný, v zemi Matabelů. Deset tisíc válečníků chtělo pod jeho vlivem zaútočit na Bulawayo v dnešním Zimbabwe - koloniální město s asi tisícovkou britských obyvatel. B. P., aby přesvědčil náčelníky, že kouzelník není nesmrtelný, a odradil je od útoku, nerad nechal kouzelníka po stanném soudu, zastřelit. Náčelníci pod vlivem toho kapitulovali. B. P. však řešil konflikt ve svědomí a o této události sám nikdy nemluvil.²³²

Koncem roku 1896 opustil Afriku a na zpáteční cestě napsal novou učebnici pro vojenské zvědy *Aids for Scouting* (Rukověť skautingu). Byl přeložen do Indie, kde se seznámil s třiatřicetiletým důstojníkem W. Churchillem. V roce 1898 B. P. povýšilo britské vrchní velení na generálmajora, ale za čtyři dny bylo povýšení telegramem z ministerstva války zrušeno, z důvodu jeho nízkého věku – 41 let. B. P. se tomu smál.

Poté byl poslán do Afriky, kde se Búrové chystali na válku proti Britům. 14. července 1899 byl po vylodění poslán do klíčového města Britů Mafeking. 11. října vypukla válka a město obklíčilo asi 9000 Búrů a stálo tak proti 700 obránců a 300 civilistů, žen a dětí. B. P. předstíral mnohonásobný počet obránců. Makety děl, slamění panáci v zákopech, imitace minových polí, přemísťování vojáků, to bylo divadlo, které

---

²³¹ 22. února 1889 oslavil B. P. dvaatřicáté narozeniny. Ve stejný den se v Anglii narodila jeho budoucí žena Olave St.Clair Soames.

²³² Srov. HANSEN, W. *Vlk, jenž nikdy nespí*, s. 100.

mátlo Búry měsíce (217 dní). Do obrany byli zapojeni i nezletilí chlapci, jako nosiči zpráv a proviantu, jako ošetřovatelé. B. P. zjistil, že chlapci, kterým byla svěřena zodpovědnost a kteří byli odkázáni sami na sebe, jsou stejně tak šikovní, pilní a zodpovědní jako dospělí muži. Žádný z chlapců neudělal závažnou chybu, nebyl ani zraněn, ani zabit. Díky B. P. taktice Mafeking vytrval až do příchodu posil. Z B. P. se stal válečný hrdina. Svému bratru, který byl mezi osvoboditeli, řekl: „Nechci být válečný hrdina, (...) považuji válku za svědectví o ubohosti politiků. Tahle válka pokračuje, (...) lidé po sobě navzájem střílí. Proč? (...) Věř mi, (...) v téhle búrské válce jsem byl raději obráncem než útočníkem. Ne, nechci být válečným hrdinou.“²³³ V Anglii se mezitím stala velmi populární jeho příručka *Aids for Scouting* nejen mezi vojáky, kterým byla určena, ale mnohem víc u mladých hochů, kteří podle ní vyrazili stopovat a pobývat v přírodě. Začal vážně uvažovat o založení výchovné organizace, která by podporovala mír a sblížení jednotlivých národů a kultur.

B. P. byl povýšen na generálmajora, nejmladšího v britské armádě. Bylo mu 43 let. Po čtyřech měsících byl odvolán z fronty a pověřen vybudováním S. A. C (South African Constabulary) – *Jihoafričké jízdní policie* o síle 10 tisíc mužů, a to během jednoho roku. Tito měli pomoci v bojích a hlavně pak na dobytých územích udržovat pořádek. Vymyslel pro ně uniformu (pozdější skautský kroj) a také heslo, které dal již skautům: Be prepared! (Buď připraven).

V roce 1901 zemřela královna Viktorie a její následník Eduard VII. si přál poznat hrdinu z Mafekingu. B. P. odcestoval do Anglie a králi předložil návrh, že založí organizaci mládeže, která by byla povinná šířit mír po světě, a žádal o uvolnění z vojenské služby. Král Eduard VII. slíbil, že to přezkoumá, a poslal ho zpět do Afriky. 7. června 1902 byl uzavřen mír mezi Brity a Búry. B. P. byl první, kdo podal ruku k usmíření. Navrhl dosadit osvědčené búrské generály do vedení S. A. C., které pak pomohlo stabilizovat kolonii.

B. P. se chtěl věnovat založení hnutí, ale v roce 1903 byl, pro úspěch jednotek S. A. C., jmenován generálním inspektorem jezdeckta celého britského impéria a měl přeorganizovat jezdeckto podle S. A. C. V roce 1907, kdy považoval úkol za splněný,

---

²³³ Srov. HANSEN, W. *Vlk, jenž nikdy nespí*, s. 109.

zažádal opět o uvolnění z armády, což mu bylo napůl splněno. Zůstal jako generál a poradce v Anglii.

Dlouho zrající myšlenky proměnil v čin a 15. července 1907 uspořádal první skautský tábor na jihoanglickém ostrově Brownsea u města Poole. Účastnili se ho chlapci všech společenských vrstev, jak ze zámku, tak ze slumu. Zde po 25 dní praktikoval práci v malých skupinách. Tábor měl úspěch a ohlas.

B. P. začal psát knihu *Scouting for boys* (Skauting pro chlapce) a postupně jak psal, otiskoval jednotlivé kapitoly v časopise *The Scout*. Kniha vyšla v roce 1908 a stala se bestsellerem. Bezprostředně po vydání se skauting začal šířit po Anglii.

V roce 1909 B. P. podnikl cestu do Chile a na břehu ho čekala skupinka hochů v khaki košilích, se šátky a skautskými klobouky. „Hej, kdo jste?“ zeptal se B. P. „My jsme chilští skauti.“ Nechali si poslat knihu *Scouting for boys* a založili z vlastní iniciativy skautskou skupinu. B. P. od nich přijal sliby a prohlásil je za zakládající členy prvního oddílu mimo Anglii. Už v roce 1909 se konal v Londýně sraz s 11 tisíci účastníky, na kterém B. P. narazil na děvčata v khaki košilích, se šátky a skautskými klobouky. „To je k nevíře,“ reagoval B. P., „mohli byste mi vysvětlit, proč nosíte skautský kroj?“ „Je to jednoduché, my jsme skautky.“ Za rok už prvních skautek bylo na 6000. B. P. byl nucen na situaci reagovat. Načrtl program dívčího hnutí a požádal svoji sestru Agnes, aby se ujala vedení dívčí organizace „Girl Guides Association.“ Poté B. P. požádal o úplné uvolnění z armády, král Eduard mu osobně odpověděl a 7. května 1910 odešel oficiálně do penze a začal pracovat naplno pro skautské hnutí.

3. ledna 1912 na lodi v Southamptonu potkal jako pětapadesátiletý penzionovaný generál o 32 let mladší Olave St. Clair. Věkový rozdíl pro ně nehrál roli. Zasnoubili se ještě na lodi a 30. října 1912 uzavřeli manželství. V roce 1913 se jim narodil syn Petr, 1915 dcera Heather a 1917 Betty. Jeho žena Olave převzala v roce 1916 vedení organizace skautek *Girl Guides*.

B. P. se i během první světové války naplno věnoval rozvoji skautské organizace a připravoval skauty na poválečné období. V roce 1919 dostali skauti od skotského šlechtice Gilwellský park u Londýna, kde se roce 1920 konalo velké světové setkání skautů – Jamboree. Dorazilo 8000 skautů z 33 zemí, také z národů znepřátelených v první světové válce. B. P. byl zvolen nejvyšším světovým skautským náčelníkem. 1924 bylo druhé Jamboree u Kodaně a zúčastnilo se ho 5000 skautů ze 34 zemí.

V roce 1929 přijelo do Birkenheadu v Anglii na třetí Jamboree už 50 000 skautů ze 42 zemí. Při tomto setkání anglický král Eduard VII. povýšil B. P. – od té chvíle sira Roberta Baden-Powella, lorda z Gilwellu – za zásluhy o anglický a světový skauting do šlechtického stavu.²³⁴

V roce 1933 se konalo čtvrté Jamboree v Gödöllö u Budapeště a dorazilo 25 000 skautů z 34 zemí. 1937 na pátém Jamboree v holandském Vogelenzangu bylo 27 000 skautů z 33 zemí. B. P. v soukromých rozhovorech vyjádřil předtuchu války a veřejně se loučil v očekávání své smrti, bylo mu osmdesát. Vypuknutí druhé světové války roku 1939 ho zastihlo v jeho druhé vlasti v Keni, kde si postavil dům. Vybízel návštěvníky k sbratření, a hned jak to bude po válce možné, k šestému světovému setkání. Napsal dopisy skautům a skautkám. Byly nalezené po jeho smrti.

8. ledna 1941 Sir Robert Stephenson Smyth Baden-Powell lord of Gilwell zemřel a také byl pohřben v Keni. V té době už bylo ve světě přes tři milióny skautů v 47 zemích.²³⁵ Dva roky po ukončení války, v roce 1947, se konalo šesté Jamboree ve francouzském Moissonu, přijelo na něj 25 000 skautů ze 44 zemí.²³⁶

V loňském roce 2011 tábořilo na 22. světovém Jamboree ve Švédsku po dvanáct dní 38 000 skautů ze 30 zemí a krátce s nimi během těchto dnů pobýlo dalších 32 000 jednodenních návštěvníků z celého světa.²³⁷

Jak bylo již v úvodu zmíněno, největší a nejznámější skautskou organizací v České republice je *Junák - svaz skautů a skautek ČR*. Ve svých stanovách se definuje jako „dobrovolné, nezávislé a nepolitické občanské sdružení (...) sdružující své členy a členky bez rozdílu národnosti, náboženského vyznání, politického přesvědčení, rasy nebo jiných rozdílů. Junák je členem světových organizací skautek WAGGGS (World Association of Girl Guides and Girl Scouts - Světová asociace skautek) a skautů WOSM (World Organization of the Scout Movement - Světová organizace skautského hnutí) a hlásí se k jejich poslání, principům a metodám. Junák je rovněž členem organizace dospělých skautů ISGF (International Scout and Guide Fellowship - Mezinárodní

---

²³⁴ Srov. JANKA, O. *Čas skautů*, s. 48.

²³⁵ Srov. ŠANTORA, R. (ed.) *Skautské století*, s. 17.

²³⁶ V československé výpravě 430 skautů se ho zúčastnil např. Stanislav Špinler nebo Ctirad Mašín. (viz <http://www.pametnaroda.cz/story/spinler-stanislav-1930-1608>; MASIN, B. *Odkaz*, s. 101.)

²³⁷ 22nd World Scout Jamboree 2011 [online].

společenství skautů a skautek).“²³⁸ Pro úplnost zmiňme, že kromě *Junáka – svazu skautů a skautek ČR* jsou u nás i další méně početné skautské organizace: *Skaut – Český skauting ABS*, *YMCA-SKAUT ČR*, *Svaz skautů a skautek České republiky*, *Asociace skautek a skautů Evropy (Skauti Evropy)*, *Skautský oddíl Vělna Fanderlika* aj.

2.1.3 Motivace a výchovné cíle Roberta Baden-Powella

B. P. získal mnoho zkušeností ve válkách, při odhalení neznalosti a neporozumění kultur mezi Brity a domorodci v Indii, v Afghánistánu, při nadřazeném chování Britů v koloniích, při svém osobním přátelském poznání domorodců. Poznal ale také, jak se jednotlivé národy nemusí chápat, jak spolu vzájemně bojují jako v Jižní Africe. Velkou zkušeností pak byla také obrana Mafekingu. Po tom všem zatoužil založit výchovnou organizaci, která by **podporovala mír mezi národy, vzájemné sblížení a překonání kulturních rozdílů**. O to se snažil už v Indii, když seznámil navzájem děti britských důstojníků a domorodců. Zjistil, že děti a mladí lidé nejsou zatíženi předsudky a není pro ně problémem překonat rozdíly ve víře, tradicích, světovém názoru a životních zvyklostech. Tento poznatek jej navedl k myšlence založit výchovnou organizaci mladých, která by vychovávala k vzájemnému bratrství lidí bez rozdílu původu, rasy a vyznání.²³⁹

V roce 1896 při hledání skalního sídla Matabelů v Jižní Africe vedl B. P. časté osobní rozhovory se stopařem F. C. Burnhamem, ten později napsal: „B. P. byl důstojník, kterému se válka ošklivila. Přemýšlel, jak by se dalo válce zabránit. Největší šanci viděl ve výchově mládeže. (...) B. P. mi pověděl: ‚Musíme si pospíšit a vypěstovat v mládeži dobro, vzájemné porozumění, vzájemnou rasovou a národnostní toleranci, touhu po míru.‘ Často se mne ptal, jak je možné zaujmout a získat důvěru mladých? Měl jsem pocit, že už tehdy se zabýval založením hnutí mládeže, a to víc než očekávaným bojem s Makabely.“²⁴⁰

Když se po osvobození Mafekingu setkal se svým mladším bratrem Badenem a ten mu sdělil, že se jeho kniha *Aids for Scouting* stala v Anglii velmi populární u mládeže, B. P. nebyl rád a odvětil, že knihu napsal jako výcvik pro vojáky a ne pro mládež, aby se podle ní učila válčit. Bratr Baden mu odvětil, že si podle ní nehrají na

²³⁸ Srov. *Stanovy Junáka - svazu skautů a skautek ČR*, s. 1.

²³⁹ Srov. HANSEN, W. *Vlk, jenž nikdy nespí*, s. 45.

²⁴⁰ Srov. Tamtéž, s. 95.

válku, ale že chlapci podle ní chodí do přírody, učí se orientaci v terénu, stopují, používají skautské značky. B. P. došlo, že to je ten klíč, kterým se dostane k mládeži, to co je baví – skauting. Skrze znalost orientace v přírodě, skrze hry pomůže i k orientaci v životě, ke kontrolování směru svého lidského chování, k jeho opravování a neustálému sledování cíle. Skauting jako klíč k výchovné metodě, k tomu jak zaujmout mládež, klíč k velkému hnutí mládeže, usilujícímu o mír.²⁴¹

Původním záměrem B. P. nebylo vytvořit novou organizaci, ale chtěl využít úspěch, který měla u mládeže kniha *Aids to scouting* (Příručka pro zvědy), kterou původně napsal pro vojáky. Domníval se, že nápady z jeho příručky by s užitkem mohla použít již stávající mládežnická organizace *Boys Brigade (Chlapecká brigáda)*, ale i jiné organizace a především chlapci samotní.²⁴²

Chtěl vychovat tzv. „mírové skauty“. Tak jako vojenský skaut – zvěd jde dopředu a svou chytrostí a odvahou zjistí vše o nepříteli, tak mírový skaut by se stejnou odvahou a vynalézavostí měl pracovat pro mír, sblížení „nepřátel.“²⁴³ Další motivací B. P. bylo naučit městské anglické hochy vlastnostem, se kterými špatně vyzbrojení domorodci dokázali vzdorovat dobře vyzbrojeným britským vojákům. Byla to především zvyklost životu v přírodě, otužilost, tělesná zdatnost, zrakové schopnosti, znalost terénu aj.²⁴⁴ Co bylo hlavním cílem výchovy B. P., napsal do podtitulu stěžejního díla v roce 1908: „*Scouting for boys A Handbook for Instruction in Good Citizenship through woodcraft.*“, což by se dalo přeložit: „*Skauting pro chlapce: Příručka (rukověť) pro výchovu **dobrého občanství** skrze lesní moudrost.*“

2.2 Adresáti skautingu

Skauting je určen především mladým lidem zhruba od 5 let, ale ve své organizaci počítá se všemi věkovými kategoriemi. Zahrnuje mladé lidi všech ras, národností i vyznání. Mezi skauty jsou nejen křesťané a muslimové, ale i židi, buddhisti anebo např. hinduisti.²⁴⁵ B. P. zdůrazňuje skautským vůdcům, že skauting se nezabývá kolektivem, ale především jednotlivcem.²⁴⁶

---

²⁴¹ Srov. HANSEN, W. *Vlk, jenž nikdy nespí*, s. 112.

²⁴² Srov. NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 6.

²⁴³ Srov. BADEN-POWELL, R. *Skauting pro chlapce*, s. 14.

²⁴⁴ Srov. SVOJSÍK, A. B., *Základy junáctví*, s. 24.

²⁴⁵ Srov. HRICA, P. a kol. *Příručka pro skautských vodcov*, s. 26.

²⁴⁶ Srov. BADEN-POWELL, R. Na pomoc skautským vůdcům (dále jen SV), s. 17.

2.3 Poslání skautingu

„Posláním Junáka je podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí, jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k sobě samým, bližním, vlasti, přírodě a celému lidskému společenství v souladu s principy a metodami stanovenými zakladatelem skautského hnutí, lordem R. Baden-Powellem a zakladatelem českého skautingu, prof. A. B. Svojsíkem.“²⁴⁷

2.4 Principy skautingu

Skautské hnutí je založeno na třech základních principech, které jsou základními zákony a krédem, představují ideál, vizi společnosti a kodex chování pro všechny členy. Principy prostupují všechny stránky skautingu a jsou průvodci životem každého člena hnutí. Na úrovni hnutí jako celku představují tyto principy vizi, jakou má skauting o společnosti, ideály, za kterými stojí, a obraz, který si o světě vytváří.²⁴⁸

Tyto základní principy jsou: **povinnost k Bohu**²⁴⁹ – vztah jednotlivce k duchovním hodnotám života, základní víra v „sílu stojící nad lidstvem“²⁵⁰; *povinnost hledat v životě vyšší hodnoty než materiální*; (znamená oddanost duchovním principům, věrnost svému vlastnímu přesvědčení včetně povinností z toho vyplývajících²⁵¹); **povinnost vůči ostatním** – vztah jednotlivce ke společnosti a pocit zodpovědnosti k ní v tom nejširším slova smyslu: rodina, obec, země i celý svět, stejně jako respekt k ostatním a k přírodnímu světu; *věrnost své vlasti, která je v souladu s úsilím o mír, o vzájemné pochopení a spolupráci mezi lidmi, národy a různými sociálními skupinami; je pojata jako závazek účastnit se na rozvoji společnosti, jako úcta a láska prokazovaná bližním a přírodě*; **povinnost vůči sobě** – osobní zodpovědnost za sebe sama, a to podle svých nejlepších schopností a možností. Tyto základní principy jsou vyjádřeny ve skautském slibu a zákonu.^{252, Kurzívou 253}

---

²⁴⁷ Srov. *Stanovy Junáka - svazu skautů a skautek ČR*, s. 1.

²⁴⁸ Srov. ZAJÍC, J. a kol. *Kdo jsem: Metodika ke skautské stezce*, s. 9.

²⁴⁹ V českém prostředí Junáků: *povinnost vůči nejvyšší Pravdě a Lásce*.

²⁵⁰ Srov. ZAJÍC, J. a kol. *Kdo jsem: Metodika ke skautské stezce*, s. 9.

²⁵¹ Srov. ZAJÍC, J. a kol. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 21.

²⁵² Srov. ZAJÍC, J. a kol. *Kdo jsem: Metodika ke skautské stezce*, s. 9.

²⁵³ Srov. *Stanovy Junáka - svazu skautů a skautek ČR*, s. 1.

Pravděpodobně není náhodná následující shoda skautských principů a trojího vztahu, který je obsažen v největším přikázání křesťanství. Když se jeden zákoník zeptal Ježíše, které přikázání je v zákoně největší, on mu řekl: „Miluj Hospodina, **Boha** svého, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí. To je největší a první přikázání. Druhé je mu podobné: Miluj svého **bližního** jako sám **sebe**.“²⁵⁴

2.4.1 Povinnost k Bohu²⁵⁵

Baden-Powell ve spisku z roku 1920 určeném skautským vůdcům uvádí: „Vývoj světového názoru začíná přirozeně úctou k Bohu, kterou nejlépe vystihuje slovo „zbožnost“. Zbožnost, úcta k našemu bližnímu i úcta k sobě samému jako služebníkovu Božímu, jsou základem všech náboženství.“²⁵⁶ V knize *Scouting for boys* dokonce píše: „Nikdo není dost dobrý, nevěří-li v Boha a nedodrží jeho zákony. Proto by každý skaut měl vyznávat své náboženství.“ A dále rozvádí, že náboženství je velice jednoduchá věc, která spočívá na lásce a službě Bohu a na lásce a službě bližnímu.²⁵⁷

V radách vůdcům pokračuje vysvětlením, že každá církev má jiné projevy zbožnosti a chlapec je většinou v církvi, kterou mu určili rodiče. Skautský vůdce má tuto volbu rodičů respektovat a podporovat jejich snahu o prohloubení chlapcovy zbožnosti, ať už patří k jakémukoli vyznání. Jak podrobně vyjadřovat *povinnost vůči Bohu*, radí vůdcům B. P. tak, že je třeba ponechat ji v co nejširší míře v rukách místního vedení. Uvádí postoj Skautského hnutí k náboženství, který byl schválen na sněmu zástupci všech církví: **a)** Každý skaut má podle očekávání patřit k nějaké církvi a účastnit se jejích bohoslužeb. **b)** Tam, kde je oddíl složen z příslušníků jednoho vyznání, se předpokládá, že tu bude skautský vůdce pořádat takovou výuku a náboženské obřady příslušné církve, jaké po poradě s jejím duchovním (...) bude pokládat za nejvhodnější. **c)** Tam, kde je oddíl složen ze skautů různého vyznání, je třeba povzbuzovat je k účasti na bohoslužbách jejich církve, na táboře mají být modlitby (...) co nejjednodušší a přítomnost na nich má být dobrovolná.²⁵⁸

²⁵⁴ Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. (CEP) Mt 22, 35-39., NZ: s. 33.

²⁵⁵ V českém prostředí Junáků: povinnost vůči *nejvyšší Pravdě a Lásce*.

²⁵⁶ SV, s. 33.

²⁵⁷ Srov. BADEN-POWELL, R. *Skauting pro chlapce*, s. 262.

²⁵⁸ Srov. SV, s. 34.

B. P. pokračuje přesvědčením, že zbožnost se dá vštěpovat mnoha různými způsoby, na vůdci je, aby zvolil správnou metodu. Jde mu o výchovu k opravdové zbožnosti, která vychází z nitra člověka, která je ryze osobní záležitost, věc vnitřního přesvědčení a nikoli školení. B. P. jde o to, aby se chlapci nadchli pro náboženství, ne aby se jen naučili znalosti. Skautský vůdce může být učitelem náboženství nesmírně nápomocný, když chlapcům vštěpuje, jak prakticky využít vše, co se v teorii naučili ve škole. Kde je hodně nevěřících chlapců, může skauting pomoci a) vůdcovým dobrým příkladem – na chlapce působí především to, co člověk dělá, slova nemají zdaleka takový účinek, b) poznáváním přírody – pozorování přírody, „zákonů Stvořitelových,“ může mít, podle B.P., větší účinek než kázání, c) dobrými skutky – samozřejmé konání dobrých skutků je nejlepší cesta, aby se z hochů stali skuteční, a ne jen formální křesťané, d) udržením starších chlapců v hnutí – v krizovém období jim vštípit nejlepší ideály.²⁵⁹ Z tohoto textu samotného zakladatele vidíme, že *zbožnost* jako přirozenou úctu k Bohu a křesťanství chápal jako samozřejmou součást výchovy.

Během 60. let minulého století se ve světovém skautingu vedly hluboké a rozsáhlé debaty o jeho dalším směřování. Jedním z ústředních témat bylo, zda má skauting nadále trvat na uplatňování prvního principu – povinnosti k Bohu. László Nagy, švýcarský sociolog, vypracoval podrobný výzkum, jehož výsledkem bylo potvrzení prvního principu jako nezbytné součásti skautingu.²⁶⁰ Ve své knize *250 miliónů skautů* píše: „Na prvním místě stojí duchovní princip: *Povinnost vůči Bohu*. Tato povinnost není svázána se žádnou kulturou nebo filosofií a vztahuje se rovnocenně ke všem výrazům duchovního rozměru člověka, jeho pojmu života a jeho potřebě absolutního a vyššího myšlení. Skauti přijímají tento rozměr, ať už se jedná o buddhisty, křesťany, muslimy nebo hinduisty, a nalézají v hnutí prostředky pro uchování své víry a vyjadřování přesvědčení a pokračují v hledání duchovních hodnot.“²⁶¹

---

²⁵⁹ Srov. Tamtéž, s. 34-36.

²⁶⁰ Srov. ZAJÍC, J. a kol. *Kdo jsem: Metodika ke skautské stezce*, s. 4.

²⁶¹ Srov. NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 121.

V prvním vydání Baden-Powellova *Scouting for boys* z roku 1908 bylo následující znění textu: „On my honour I promise that: I will do my duty to God and King. I will do my best to help others, whatever it cost me. I know the scout law, and I will obey it.“²⁶² (volný překlad: „Na svou čest slibuji že: budu plnit své povinnosti k Bohu a králi, budu co nejlépe pomáhat druhým, ať mě to bude stát cokoli. Zním skautský zákon a budu ho poslouchat.“) Nebylo možné do našich podmínek jen přeložit originál do češtiny. Svojsík se zdráhal přenést do tehdejšího Rakouska-Uherska slib povinnosti k Bohu a králi, protože by slibem náboženské povinnosti pravděpodobně mládež pro skauting ne získal.²⁶³

A nejen mládež. Názorovou pluralitu tehdejších „junáků“²⁶⁴ a sympatizantů skautingu dokresluje např. ostrá kritika skautingu „anglického typu“ z pera Miloše Seiferta. Ve své knize z roku 1920 *„Přírodou a životem k čistému lidství: příručka českých junáků“* dosti emotivně a tendenčně pro Setonovo pojetí skautingu varuje před kopírováním anglických forem,²⁶⁵ nabádá k vlastní, národní formě skautingu, a po kritice anglického imperialismu, aristokracie, konzervatismu, militarismu a povrchnosti ideálu „řádného občana“ dodává: „Anglický skauting je odporně klerikální. (...) Mohli bychom my v Čechách schvalovat skauting, který není veden v duchu kacířském, husitském, v duchu naprosté svobody myšlení?“²⁶⁶

Po dlouhých debatách²⁶⁷ se v roce 1921 zněním česká verze slibu ustálila bez zmínky o Bohu a namísto něho se slibovala služba republice, v roce 1938 byl připojen (později) dobrovolný dodatek: „K tomu mi pomáhej Bůh!“²⁶⁸

Protože český skauting byl až do 90. let minulého století mimo světové dění z důvodu zrušení a zákazu činnosti komunistickým režimem, debata o prvním principu skautingu se u nás odehrála až po revoluci a mnozí se při ní dozvěděli, že duchovní rozměr do skautingu vsadili už jeho zakladatelé. Na sněmu Junáka v roce 1992 byla

---

²⁶² ŠANTORA, R. (ed.) *Skautské století*. s. 24.

²⁶³ Srov. ŠANTORA, R. (ed.) *Skautské století*, s. 24.

²⁶⁴ „Junák“ – Svojsíkův český ekvivalent pro anglického „scout“ (v původním významu (*vojenský*) *zvěd*). Dnes také název největší skautské organizace v ČR.

²⁶⁵ Seifert píše: „Zadržte! Pro český národ byl by anglický skauting asi takovým neštěstím jako football či kopaná, která se stala skoro morem u našeho dorostu, jenž nesmírně ji pěstuje a odvrací se jí od všech ušlechtilých zájmů. Můžeme být šťastní, budí-li v nás anglický skauting odpor.“

²⁶⁶ Srov. SEIFERT, M. *Přírodou a životem k čistému lidství*, s. 15-16.

²⁶⁷ Viz více na WWW: <http://slib.wz.cz/Vyznam_slibu/Literatura.html>.

²⁶⁸ Srov. ŠANTORA, R. (ed.) *Skautské století*. s. 25.

služba vlasti přesunuta do třetího bodu slibu a byla nahrazena službou „nejvyšší Pravdě a Lásce“, jak se u nás ve slibu princip překládá do dnešního jazyka.²⁶⁹ Tak se ke skautským ideálům mohou, bez větších obtíží, hlásit i ti lidé, kteří po opravdovém skautském i duchovním životě touží, ale pro které by pojem *Bůh*, u nás zatížený směšnými a odpuzujícími předsudky, mohl být překážkou.²⁷⁰

B. P. napsal skautským vůdcům: „Skauting je tak zajímavý program, že přivede i největšího rošťáka k vyšším myšlenkám a k prvkům víry v Boha. A když k tomu přidáte skautskou povinnost vykonat každý den dobrý skutek, je to základ pro službu Bohu a bližním, na kterém mohou rodiče a duchovní mnohem snadněji stavět to náboženství, ve které sami věří.“²⁷¹

2.4.2 Povinnost k jiným

J. Šimánek v roce 1925 napsal: „Thoreau odchází do přírody z jisté zatrpklosti k lidstvu, kdežto skauting hlásá i při svém návratu k přírodě činnou a stále pomáhající lásku k bližnímu“²⁷² a „Poměr skautův ke společnosti po stránce lidskosti je vymežován článkem o pomoci bližním a přátelství všem lidem dobré vůle, po stránce společenské příkazem o zdvořilosti a jasné vlídnosti.“²⁷³

Tento sociální princip vyjadřuje odpovědný vztah člověka k druhému člověku a ke společnosti. Postihuje všechny roviny vztahů s druhými, je vyjádřením soudržnosti, a to jak na místní úrovni, od vztahu s nejbližšími příbuznými, s „bratry“ skauty a „sestrami“ skautkami, s přáteli, spolupracovníky, tak na úrovni obce, veřejného prostoru, na národní i mezinárodní úrovni. Za touto zásadou se skrývá povinnost služby ostatním konkrétními skutky, účast na rozvoji a ochota vést a pracovat společně.²⁷⁴

Nezištná práce pro druhé je pro B.P. plodem skautova života. Když B.P. radí skautským vůdcům, věnuje závěrečnou čtvrtou kapitolu *službě druhým*. Vyzývá k boji s vlastním sobectvím a uvádí, že začít dělat něco dobrého pro druhé je ta nejlepší cesta k odstranění této „nebezpečné povahové vlastnosti“. Konat povinnost k Bohu neznamena jenom spolehnout se na Jeho laskavost, ale konat Jeho vůli tím, že

²⁶⁹ Srov. ŠANTORA, R. (ed.) *Skautské století*. s. 25.

²⁷⁰ Srov. ZAJÍC, J. a kol. *Kdo jsem: Metodika ke skautské stezce*, s. 12.

²⁷¹ SV, s. 22.

²⁷² ŠIMÁNEK, J. *Skauting: jeho podstata, význam a ethika*, s. 146.

²⁷³ Tamtéž, s. 123.

²⁷⁴ Srov. NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 121.

milujeme svého bližního. Malé dobré skutky patří ke skautskému životnímu stylu a jsou samy o sobě začátkem. Rozvíjení dobrých skutků vede hoča k pomoci při nehodách, k smyslu pro povinnost k jiným lidem a ochotě nasadit se pro ně v nebezpečí, k sebeobětování pro druhé i pro svou zemi, k vlastenectví vyššího typu než jen „pouhé fanatické mávání vlajkou“²⁷⁵ — dnešními slovy bychom mohli říci, že rozvíjení dobrých skutků vede k pozornosti a angažování se pro společnost a ve veřejném sektoru.

Podle B.P. veřejné služby nabízejí nejlepší příležitost pro cvičení smyslu pro povinnosti ke společenství, vlastenectví a obětavosti v praxi. Potlačení našeho já, rozvíjení lásky k bližnímu a služba druhým dokonale mění lidská srdce, dělají z člověka jinou bytost. Namísto: „Co dostanu?“ se pak ptá: „Co mohu v životě dát jiným?“ Nezáleží na tom, jaké náboženství vyznává, pochopil, co je jeho základem, řídí podle toho svoje činy a stává se tak občanem, který považuje jiné lidi za své bratry a sestry, má pro ně hluboké porozumění a chová se k nim laskavě.²⁷⁶ V závěrečném shrnutí rad skautským vůdcům B.P. píše: „Ve všech zemích je úkol skautské výchovy stejný – účinná služba druhým.“²⁷⁷

2.4.3 Povinnost k sobě

„Povinnost vůči sobě samému“ je osobní zásada a zodpovědnost za vlastní růst. Každý má být strůjcem svého rozvoje a je na něm, aby se choval zodpovědně a realizoval svůj potenciál, své vrozené schopnosti, protože to pro něj nemůže udělat nikdo jiný.²⁷⁸

B.P. píše vůdcům v souvislosti s úctou k Bohu, že je třeba nezapomenout na sebeúctu v její nejvyšší formě. Zkoumání krásy přírody a jejích zákonitostí, vědomosti o vlastním těle, to vše rozvíjí u chlapce úžas a touhu své tělo udržovat a pěstovat jako „dílo rukou Božích a svatostánek“, tělo, které může dělat dobrou práci a udatné činy, povede-li je smysl pro povinnost a rytířkost, tj. vysoká mravní úroveň. Takto se vytváří sebeúcta. Velmi nápomocné může být svěřit chlapci určitou odpovědnost a projevit mu důvěru, že jako čestný člověk bude svou povinnost plnit, jak nejlépe dovede, jednat s ním vážně a uznávat ho, bez rozmazlování.²⁷⁹

---

²⁷⁵ Srov. SV, s. 56.

²⁷⁶ Srov. Tamtéž, s. 58.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 59.

²⁷⁸ Srov. NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 121.

²⁷⁹ Srov. SV, s. 36.

2.4.4 Vyjádření principů

Skautský slib je spolu se zákonem a heslem praktickým vyjádřením skautského pojetí světa a je jednou ze základních charakteristik skautingu. Slib je základ pro zákon, ale platí i opačná vazba, že samotný slib bez konkrétních bodů zákona by nedošel snadno naplnění. V zákonu a heslu dostává duchovní rovina slibu svoji konkrétní podobu.

Na zákon, slib a heslo je nutné pohlížet nikoli jako na jednotliviny, ale jako na hierarchicky uspořádaný systém. Když jedinec uplatňuje ve svém životě všechny tři ideové pilíře tohoto systému, stává se skautem, členem světového bratrstva.²⁸⁰ Na pedagogické úrovni představuje složení slibu a řádné zachování zákona výchovný prostředek, který má chlapce naučit plnění závazků, dobrovolnému dodržování řádu a pravidel a úctě k danému slovu.²⁸¹ Skautský slib a zákon zavazují skauty k sebekázi, ale ne zákazem – nesmíš! Snaží se spíše vést k pozitivnímu jednání.²⁸²

2.4.4.1 Skautský slib

Složením skautského slibu se chlapec stává skautem a zavazuje se k něčemu, což může být jeho první projev vlastní disciplíny, a to bez přinucení, z vlastní svobodné vůle. Tento dobrovolný závazek dává zákonu smysl.²⁸³ V jeho znění jsou vyjádřeny již zmíněné základní principy skautingu: povinnosti k Bohu, sobě samému a bližním. Přestože se přesné znění slibu liší organizace od organizace, všechny formulace vycházejí z původního slibu navrženého Baden-Powellem.²⁸⁴

Zde je pro srovnání znění původního Baden-Powellova slibu, znění slibu u několika současných českých skautských organizací - *Junák - svaz skautů a skautek ČR, Skauti Evropy a Svaz skautů a skautek České republiky*.

---

²⁸⁰ Srov. ZAJÍC, J. a kol. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 29.

²⁸¹ Srov. NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 121.

²⁸² Srov. SV, s. 12.

²⁸³ Srov. tamtéž, s. 121.

²⁸⁴ Srov. NOVÁK, L. *Skauting: II. Zrození skautingu*. [online]

Baden-Powellův (1908) ²⁸⁵	Junák – svaz skautů a skautek ČR ²⁸⁶	Skauti Evropy ²⁸⁷	Svaz skautů a skautek České republiky ²⁸⁸
<p>On my honour I promise that:</p> <p>I will do my duty to God and King.</p> <p>I will do my best to help others, whatever it cost me.</p> <p>I know the scout law, and I will obey it.</p>	<p>Slibuji na svoji čest jak dovedu nejlépe:</p> <p>1. sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,</p> <p>2. plnit povinnosti vlastní a zachovávat skautské zákony,</p> <p>3. duší i tělem být připraven pomáhat vlasti a bližním.</p> <p>Po složení slibu mohou věřící skauti připojit prosbu: K tomu mi pomáhej Bůh.</p>	<p>Slibuji na svou čest, že s pomocí Boží budu ze všech svých sil sloužit Bohu, církvi, své vlasti a Evropě</p> <p>stále pomáhat svým bližním</p> <p>a dodržovat skautský zákon.</p>	<p>Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:</p> <p>- plnit své povinnosti vůči Bohu a vlasti,</p> <p>- plnit své povinnosti vůči sobě a zachovávat skautský zákon,</p> <p>- tělem i duší být připraven/-a pomáhat bližním!“</p>

2.4.4.2 Skautský zákon

B.P. píše, že skautský zákon je základem, na kterém spočívá celá skautská výchova.²⁸⁹ Je myšlen spíše jako průvodce činným životem, než jako represivní zákoník, a v jeho bodech je pouze řečeno, co se od skauta očekává.²⁹⁰ Obsahově se skautský zákon podobá židovsko-křesťanskému Dekalogu, a ne náhodou, jen formulace je narozdíl od Desatera pozitivní, co by skaut dělat měl.²⁹¹

Svojsík se skautskému zákonu věnuje poměrně důkladně a rozvádí jednotlivé body. Např. první bod: „Prvním vůdcem junáka je pravda a z toho jednání pak vyplývá důvěra, které se každý skaut těší. Řekne-li skaut: „Na mou čest, tak to je“, pak je to skutečně tak, jako by složil slavnou přísahu. (...) Poruší-li junák své čestné slovo, ať by lhal, nebo daný rozkaz (vůdce) neprovedl, odevzdá svůj skautský odznak a přestává býti

²⁸⁵ ŠANTORA, R. (ed.) *Skautské století*. s. 24.

²⁸⁶ *Skauting*, s. 228.

²⁸⁷ *Skauti Evropy* [online].

²⁸⁸ *Svaz skautů a skautek České republiky* [online].

²⁸⁹ SV, s. 30.

²⁹⁰ Srov. SV, s. 12.

²⁹¹ Srov. ŠANTORA, R. (ed.) *Skautské století*, s. 26.

pro vždycky skautem.²⁹² Po druhé světové válce se vedla debata o tom, zda by nemělo dojít k revizi skautského zákona. Během války se totiž ukázalo, že absolutní dodržování pravdomluvnosti vůči okupantům by bylo zradou na národu, podobně byla zpochybněna věrnost a oddanost státnímu zřízení. Ke změně však nedošlo.²⁹³

Zde jsou body skautského zákona k porovnání znění B.P. a Junáka s přibližně tématicky podobným přikázáním z Dekalogu:

B.P. skautský zákon, 1908: ²⁹⁴	Skautský zákon zní: ²⁹⁵	Já jsem Pán, tvůj Bůh: ²⁹⁶
1. Na skautskou čest je možné se spolehnout.	1. Skaut je pravdomluvný.	8. Nepromluvíš křivého svědectví. (2. Nevezmeš jména Božího nadarmo.)
2. Skaut je loajální vůči králi, své zemi, svým vůdcům, svým rodičům a ostatním představeným.	2. Skaut je věrný a oddaný.	(1. Nebudeš mít jiné bohy mimo mne.)
3. Skaut je užitečný a pomáhá jiným.	3. Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.	(10. Nepožádáš statku bližního svého.)
4. Skaut je přítelem všech a bratrem každého jiného skauta, bez ohledu na jeho národnost, třídní původ anebo víru.	4. Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.	5. Nezabiješ.
5. Skaut je zdvořilý.	5. Skaut je zdvořilý.	(10. Nepožádáš statku bližního svého.)
6. Skaut je přítelem zvířat.	6. Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.	5. Nezabiješ.
7. Skaut uposlechne bez námitek nařízení rodičů, družinového rádce či skautského vůdce.	7. Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.	4. Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi.
8. Skaut se usmívá a při všech obtížích si hvízdá.	8. Skaut je veselý myslí.	(3. Pomni, abys den sváteční světil.)
9. Skaut je hospodárný.	9. Skaut je hospodárný.	
10. Skaut je čistý v myšlení, slovech a skutcích. (připsáno B.P. v roce 1911)	10. Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích.	6. Nesesmílníš. 9. Nepožádáš manželky bližního svého.

²⁹² Srov. SVOJSÍK, A. B., *Základy junáctví*, s. 674.

²⁹³ Srov. ŠANTORA, R. (ed.) *Skautské století*, s. 27.

²⁹⁴ Srov. BADEN-POWELL, R. *Skauting pro chlapce*, s. 10.

²⁹⁵ *Skauting*, s. 228.

²⁹⁶ Srov. KKC, od s. 509.

2.4.4.3 Skautské heslo a denní příkaz

Skautské heslo „**Bud' připraven**“ a denní příkaz „**Alespoň jeden dobrý skutek denně**“ představují hlavně konkrétní apel na to, o co se má skaut snažit v běžném životě: být přichystán na nečekané situace a pomáhat lidem kolem sebe. Smyslem příkazu každodenního dobrého skutku je v tom, aby si člověk na každodenní pomoc lidem zvykl. První skauti nečekali na příležitosti ke konání dobrých skutků, ale dokonce je aktivně vyhledávali. Pražský skaut Jaroslav Novák v roce 1917 napsal zprávu o tzv. „rytířských pochůzkách“, na kterých se v neděli odpoledne dvojice skautů rozešli po chudých čtvrtích Prahy a „snažili se rozeznati, který žebřák prosí z bídy, kdo ze řemesla, všímali si žebrajících dětí...“²⁹⁷

2.4.5 Další principy skautingu

Za další důležitý princip bychom mohli označit **individuální přístup**. Skautský vůdce by měl znát charaktery svých chlapců, protože, jak píše B.P., individuální výchova je „jediná možnost jak provádět skutečnou výchovu“, tedy to, co má vliv na budování charakteru a co dělá z chlapců muže. Každý člověk vyžaduje jiný přístup a musí se sám rozhodnout pro dodržování skautského zákona.²⁹⁸ Je třeba mít znalosti o chlapci obecně a vzít v úvahu jeho jedinečnost, osobitost a klukovské vlastnosti jako je smysl pro legraci, odvaha, sebedůvěra, bystrost, potřeba vzruchu (hyperaktivita), přístupnost, věrnost a oddanost. Díky znalosti těchto vlastností má skautský vůdce přizpůsobit program chlapeckým sklonům a zálibám.²⁹⁹

Jako dnešní nejdůležitější principy skautingu uvádí skauti tyto: respektování mravních hodnot, týmová práce v malých skupinách (družinový systém), sebevýchova, motivace dětí pomocí příběhů, programy vedoucí k seberozvoji, průvodcovská role dospělých, služba společnosti, prostředí pro vznik nových kamarádských vazeb.³⁰⁰

2.5 Výchovné cíle skautingu

B.P. jako cíl skautského programu označil **zlepšení úrovně budoucí občanské společnosti**, zejména po stránce **charakterové a zdravotní**. „Nahradit sobectví službou,

²⁹⁷ Srov. ŠANTORA, R. (ed.) *Skautské století*, s. 27.

²⁹⁸ Srov. SV, s. 28.

²⁹⁹ Srov. SV, s. 11.

³⁰⁰ Srov. *Hlavní principy skautského programu* [online].

vytvořit z chlapce mravně i tělesně zdatného člověka, který by své schopnosti užíval při službě bližnímu.³⁰¹ Jako nejjobecnější výchovný cíl skautingu můžeme označit výchovu k **dobrému, aktivnímu občanství**. Na jiném místě B.P. píše vůdcům: „Skauting je hra pro chlapce vedená chlapci, při které mohou starší bratři svým mladším bratřím vytvořit dobré prostředí a podněcovat je k užitečné činnosti, která jim dopomůže, aby se z nich stali **dobří občané**. [...skauting] rozvíjí jak intelektuální, tak mravní vlastnosti a tělesnou zdatnost.“³⁰² Při dosahování tohoto výchovného cíle se skauting zaměřuje na dílčí cíle: charakter, zdraví a síla, zručnost a dovednost, služba druhým.

2.5.1 Dobří, aktivní občané

Občanství bylo B.P. krátce definováno jako „aktivní věrnost a oddanost společnosti“. Ve svobodné zemi bývá za dobrého občana obvykle považován ten, kdo zachovává zákony, řádně koná svou práci, chodí k volbám, ale starost o obecné blaho ponechává jiným. To je občanství pasivní. Ale pasivní občanství nestačí uchovat ve světě hodnoty svobody, spravedlnosti a cti. To dokáže jen **občanství aktivní!**³⁰³

Když se snažíme vychovat z chlapců dobré lidi, děláme to částečně pro dobro své země. Chceme jí dát **čestné, poctivé občany**, kteří budou svými přátelskými vztahy a smyslem pro dodržování „pravidel hry“ přispívat k její vnitřní soudržnosti a k míru se sousedními státy.³⁰⁴ Ke splnění úkolu skautingu – výchovy k aktivnímu občanství – se skauting věnuje čtyřem základním dílčím cílům:

2.5.1.1 Charakterové vlastnosti

B.P. označuje za nejdůležitější úkol skautingu – vychovávat. Ve skautingu nejde podle Powella ani tak o předávání znalostí a dovedností, jako o výchovu. To znamená, že skauting by měl chlapce přimět, aby se učil sám, z vlastní vůle ty věci, které zdokonalují jeho charakter.³⁰⁵

Mravní a duchovní hodnoty, které podle B.P. tvoří charakter:

Rytířskost – tím má na mysli zejména čest, sebeovládání, zdvořilost, odvahu, zbožnost a nesobecký smysl pro povinnost a službu. **Smysl pro poctivou hru** a rytířské ideály

---

³⁰¹ SV, s. 18.

³⁰² SV, s. 17.

³⁰³ SV, s. 18.

³⁰⁴ Srov. SV, s. 8.

³⁰⁵ Srov. SV, s. 27.

tvoří jádro skautské výchovy a pěstují **cit pro spravedlnost**, který by se měl stát součástí charakteru chlapců, pokud z nich mají být skutečně dobří občané. **Poctivá hra, nesobeckost a smysl pro povinnost** jsou podle přesvědčení B.P. nejdůležitější při výchově odpovědného občana. „Ale bojím se, že jsem se toho dotkl jen velice zběžně.“

Kázeň – tou rozumí **poslušnost právu** a všemu, co přikazuje povinnost. Skautský vůdce má podle B.P. trvat na kázni a na přísné, rychlé poslušnosti i v maličkostech.³⁰⁶ **Smysl pro čest** – pěstovaný skrze důvěru, že dotyčný splní svěřený úkol. **Sebedůvěra** – aby se chlapec naučil spoléhat sám na sebe, aby byl vynalézavý a „sám řídil svůj čln“ – to znamená, aby se stále díval vpřed a udával směr svému životu.³⁰⁷ **Radost ze života** – poznávání a vnímání krásy přírody a umění přispívá k tomu, aby se chlapci mohli těšit ze života. Právě to spolu s pochopením, že se v tomto podivuhodném díle projevuje Bůh stvořitel, je pevný základ náboženství, zvláště když k tomu připojíme vykonávání jeho vůle účinnou službou druhým. Vnímání krásy ti nemůže přinést štěstí, nemá-li klidné svědomí.³⁰⁸ **Vývoj světového názoru – zbožnost** – zbožnost, úcta k našemu bližnímu i úcta k sobě samému jako služebníkovu Božímu jsou podle B.P. základem všech náboženství. Zbožnost musí vycházet z nitra člověka, nelze ji naučit, je to ryze osobní záležitost, věc vnitřního přesvědčení, nikoli školení.³⁰⁹ Zbožnost u chlapců se dá podpořit osobním příkladem vůdce, poznáváním přírody, které může mít větší účinek než kázání, dobrými skutky a udržením starších chlapců v oddíle. **Sebeúcta** - zkoumání krásy přírody, jejích zákonitostí, vědomosti o vlastním těle rozvíjí u chlapce úžas a touhu své tělo udržovat a pěstovat jako „dílo rukou Božích a svatostánek“, tělo, které může dělat dobrou práci a udatné činy, povede-li je smysl pro povinnost a rytířskost, tj. vysoká mravní úroveň. Takto se vytváří sebeúcta. Velmi nápomocné může být svěřit chlapci určitou odpovědnost a projevit mu důvěru. **Oddanost** – po úctě k Bohu a svému sousedu vyzdvihuje B.P. oddanost k vlasti. Služba druhým a obětavost v sobě nezbytně musí zahrnovat ochotu sloužit vlasti.³¹⁰

---

³⁰⁶ Srov. SV, s. 29.

³⁰⁷ Srov. SV, s. 31.

³⁰⁸ Srov. SV, s. 32.

³⁰⁹ SV, s. 33-34.

³¹⁰ Srov. SV, s. 36.

2.5.1.2 Zdraví a zdatnost

„Pevné zdraví a tělesná zdatnost mají nesmírnou hodnotu jak pro naši úspěšnou životní dráhu, tak pro radostný. (...) Při výchově to má větší cenu než knižní vědomosti a skoro stejnou hodnotu jako charakter.“³¹¹ Skauting chce pomoci k dobrému zdraví a zdatnosti tím, že vede chlapce k cviku ve zdravotní a osobní hygieně, k odpovědnosti za své zdraví, pěstuje „sportovního ducha“. **Organizované hry v přírodě, putování, táboření, tělesná cvičení, plavání a zdravá výživa** s odpovídajícím odpočinkem zajišťují chlapcům přirozenou cestu zdraví a tělesnou zdatnost.³¹² **Střídmost** jako důležitý návyk při stravování, stejně tak jako mravní zásada. **Zdrženlivost** – o zdrženlivosti píše B.P. ve smyslu sexuální výchovy a mravní čistoty. „Zaměstnávejte je rozumnými aktivitami – pomůžete jim tak pro jejich dobro odkopnout oplzlé myšlenky a nevhodné návyky.“ Nekuřáctví – B.P. se domnívá, že stejně to platí o sprostých řečech, hazardních hrách – lepší než zakazovat je poradit, „že by to dělat neměli, nebo o tom mluvit opovrzhlivě a chlapci se tomu vyhnou.“³¹³ B.P. nabízí také provazochodectví, které nutí člověka soustředit se a ovládat se, jako prostředek výchovy sebekázně. Vybízí k individuální a trpělivé práci s tělesně postiženými skauty, kterým skauting pomáhá už tím, že je sociálně začleňuje.³¹⁴

2.5.1.3 Rukodělné práce a řemeslné dovednosti

Cílem skautingu je pomoci objevit chlapcovo nadání, rozvinout ho, naučit ho pracovat s radostí, rozvinout jeho zručnost. Záliby a zručnost se neobejdou bez mravních hodnot, např. sebekázně, v budoucím zaměstnání pak bez výkonnosti, ochoty a skromnosti. Toho se ve skautingu dosahuje skrze **tábornickou praxi**. Odborné odznaky – **odborgy** mají v chlapcích probudit zájem o rukodělné práce, které se jim mohou hodit v budoucím povolání. Inteligenci a bystrý důvtip si chlapci procvičují při stopování a práci s mapou. Tvůrčí odborky mají vést chlapce k vyjádření jejich tvůrčích schopností – kresba, malba, hudba, zpěv, divadlo, poezie dává chlapcům radostný zážitek, povznáší myšlenky a vůdci dává výchovný prostředek. Záliby, zručnost, rozumové schopnosti a zdraví jsou předpoklady pro rozvíjení lásky k práci a schopnosti vykonávat

---

³¹¹ Srov. SV, s. 38.

³¹² Srov. SV, s. 38.

³¹³ Srov. SV, s. 47.

³¹⁴ Srov. SV, s. 48.

vše potřebné pro úspěch díla. Nadšení pro obory pro ně osobně přitažlivé jim bude později v životě pomáhat.³¹⁵

2.5.1.4 Služba druhým

Nezištná práce pro druhé je plodem skautova života. B.P. vyzývá skauty k boji s vlastním sobectvím a uvádí, že začít dělat něco dobrého pro druhé je ta nejlepší cesta k jeho odstranění. Malé dobré skutky patří ke skautskému životnímu stylu, jsou samy o sobě začátkem a jejich rozvíjení vede hoča ke smyslu pro povinnost k ostatním a k ochotě k sebeobětování pro druhé i svou zem, k vlastenectví vyššího typu.³¹⁶ Podle B.P. veřejné služby nabízejí nejlepší příležitost pro cvičení smyslu pro povinnosti ke společenství, vlastenectví a obětavosti v praxi. Potlačení našeho já, rozvíjení lásky k bližnímu a služba druhým dokonale mění lidská srdce, dělají z člověka jinou bytost, která se ptá: „Co mohu v životě dát jiným?“ Nezáleží na tom, jaké náboženství tento člověk vyznává, pochopil, co je jeho základem, řídí podle toho svoje činy a stává se tak občanem, který považuje jiné lidi za své bratry a sestry, má pro ně hluboké porozumění a chová se k nim laskavě.³¹⁷ V závěrečném shrnutí rad skautským vůdcům B.P. píše: „Ve všech zemích je úkol skautské výchovy stejný – účinná služba druhým.“³¹⁸

Rovering je formační skautské období pro starší chlapce (16-18 let), ve kterém mladí chlapci rozvíjejí rozměr služby. To znamená, že se učí rozvíjet své schopnosti a žít s druhými a pro druhé, umět zapomenout na sebe a potlačit svůj egoismus. Zákon a slib pro rovery zůstává, ale mění se heslo ze skautského „Bud' připraven“ na roverské „Služba“.³¹⁹

2.5.2 Morální ctnosti a hodnotové postoje skautingu

Zdokonalení charakteru je podle B.P. na výchově nejdůležitější: „...skautská výchova upevňuje zdraví a podporuje všestranný rozvoj dětí, učí činorodosti, vynalézavosti a zručnosti, vede ke kázni, odvaze, rytířskému jednání a vlastenectví – jinými slovy

---

³¹⁵ Srov. SV, s. 49-53.

³¹⁶ Srov. SV, s. 56.

³¹⁷ Srov. tamtéž, s. 58.

³¹⁸ Tamtéž, s. 59.

³¹⁹ Srov. MAKÁSEK, I. *Služba*, s. 4.

zdokonaluje charakter, což je pro chlapcův budoucí život důležitější než všechno ostatní.“³²⁰

Podrobněji bylo již o určitých charakterových vlastnostech pojednáno v kapitole [2.5.1.1](#). Zde si souhrnně uvedeme nejčastěji zdůrazňované ctnosti v Baden-Powellových knihách *Skauting pro chlapce*, *Na pomoc skautským vůdcům* a v současném junáckém znění *skautského slibu a zákona* (viz [Příloha II](#)). Je to na prvním místě **láska k bližnímu projevovaná službou** jednotlivcům i službou společnosti, v četnosti a důležitosti výzev následuje **láska k Bohu** jako služba a plnění povinností vůči Němu, dále je to **sebeovládání, smysl pro povinnost a odpovědnost, čestnost a pravdivost, veselost, poslušnost a úcta k autoritě, zbožnost, statečnost, zdvořilost, věrnost, nesobeckost, obětavost a pracovitost, věrnost, oddanost vlasti, sebeúcta a sebedůvěra**, zmiňuje také vděčnost, pokoru, čistotu, úctu k životu, rozvahu, laskavost, přátelství a víru.

2.6 Metody skautingu

J. E. Russell napsal: „Nejpodivuhodnější na skautingu není jeho program, ale jeho metodika. V tom, jak soustavně vede chlapce ke správné činnosti, jak jim vštěpuje správné návyky, je skoro ideální.“ Dále Russell uvádí, že tyto návyky v chlapcích zakoření a vytváří podmínky pro iniciativu, skauting vede k sebeovládání, posiluje důvěru a vybízí k hledání vlastní cesty.³²¹

Skautskou výchovnou metodou se rozumí vhodná soustava (systém) prostředků a vazeb mezi nimi, která ve svém výsledku vede k dosažení celkového výchovného cíle.³²² Skautská výchovná metoda vede mladého člověka na cestě osobního růstu, je soustavou výchovy a sebevýchovy vedoucí kupevňování charakteru, vytváření hodnotového systému, rozvoji dovedností a znalostí. Tvoří ji systém vzájemně provázaných prvků, kterými jsou: skautský slib a zákon jako vyjádření životního stylu a hodnotového systému, učení se prostřednictvím praktických činností a her, týmová práce ve družinách, zájem a spoluúčast mladého člověka na osobním rozvoji, pobyt a

---

³²⁰ SV, s. 19.

³²¹ Srov. SV, s. 17.

³²² Srov. ZAJÍC, J. a kol. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 29.

činnost v přírodě, podpora mladých lidí dospělými a vzájemná spolupráce, služba společnosti, využívání skautské symboliky a výchovného prostředí.³²³

Jako je v salesiánském preventivním systému hlavní metodou asistence jako aktivní přítomnost mezi mladými, můžeme analogicky říci, že ve skautingu je to podle B.P. **svěřená zodpovědnost** „s možností dělat chyby“. Na svěřenou zodpovědnost můžeme nahlížet z mnoha úhlů, v určitém směru se dá označit za princip, který lze spatřit jako součást téměř veškeré skautské činnosti, z jiného úhlu ji můžeme označit jako prostředek, z hlediska procesního jako metodu.

Na mnoha místech B.P. zdůrazňuje, jak neocenitelný prostředek při výchově osobnosti je odpovědnost, kterou svěřujeme jednotlivcům.³²⁴ „Jestliže chcete dosáhnout nejlepších výsledků, musíte dát rádcům skutečnou plnou zodpovědnost – kdybyste jim ponechali jen odpovědnost částečnou, výsledek by byl také jen částečný. Hlavním účelem družinové soustavy není usnadnění vůdcovy práce, ale přenesení odpovědnosti na chlapce, protože právě to je nejlepší prostředek k výchově charakteru.“³²⁵

Svěřená zodpovědnost působí na všech formačních stupních od řadového člena družiny, kterému je např. svěřena družinová kronika, až po vůdce střediska. B.P. dále rozvádí, že když už si je skaut vědom toho, co to znamená slíbit něco „na svou čest“, a složí slib, musí mu vůdce nadále plně důvěřovat. „Dávejte mu svým jednáním najevo, že ho považujete za odpovědného člověka. Svěřte mu úkol a očekávejte, že ho bude poctivě plnit. Nesledujte ho, nechte ho, aby to dělal po svém. Ať třeba provádí hlouposti – přesto ho nechte a věřte, že udělá, co bude v jeho silách. Důvěra by měla být základem celé naší mravní výchovy. Klíčem k úspěchu je zodpovědnost, kterou chlapcům svěříte.“³²⁶ Baden-Powellem často zdůrazňovaný přístup je také **veselost a atraktivita** programu: „...skauting je zábavný a veselý.“³²⁷

---

³²³ Srov. VYCHODIL, D. *Metodika*, s. 8.

³²⁴ Srov. SV, s. 12.

³²⁵ SV, s. 30.

³²⁶ Srov. SV, s. 30.

³²⁷ Srov. SV, s. 53.

2.7 Prostředky skautingu

Prostředky skautingu jsou jednotlivé konkrétní „prvky“, kterými se uskutečňují výchovné cíle.³²⁸

Za jeden z nejdůležitějších prostředků skautingu můžeme označit týmovou práci, tzv. **družinový systém**. „Prostřednictvím družiny může vůdce předávat své znalosti, dovednosti, mravní zásady a ideály.“³²⁹ Družinová soustava je jedním z podstatných rysů skautingu a je základní jednotkou skautské výchovy vždycky, ať už se to týká práce, hry, kázně, anebo plnění povinností. Družina je pro každého jednotlivce především školou charakteru. Rádce se učí odpovědnosti a vedení, skauti se učí podřizovat své zájmy zájmu celku, cvičí se v odříkání a sebeovládání, jak to vyžaduje přátelský duch spolupráce. Oddílová rada je důležitá složka družinové soustavy. Je složená z vůdce, jeho zástupce a rádců či podrádců družin. Řeší oddílové záležitosti, programové, administrativní i kázeňské. Činnost oddílové rady posiluje v členech sebedůvěru, svobodu, smysl pro zodpovědnost a úctu k autoritám. Slouží jako místo, kde si chlapci mohou procvičit „demokratické procedury“, což je pro ně jako budoucí občany cenná zkušenost.³³⁰

Dalším důležitým výchovným prostředkem skautingu a nejučinnější obranou vůči špatnému prostředí je podle B.P. jeho nahrazení **prostředím dobrým** – a tím je pro skauty **oddílová klubovna** a **letní tábor**. Tábořit doporučuje co nejčastěji, protože čistý vzduch, volné obzory, přátelské vztahy vznikají **společným pobytem v přírodě**, pod stanem, u táborového ohně – to je nevhodnější prostředí pro chlapeckou duši a dává vůdci nejlepší příležitost, aby si kluky získal a zapůsobil na ně celou svou osobností.³³¹ B.P. říká, že nejlákavější je na skautingu **pozorování přírody** a **zálesácká praxe**³³² a že **poznávání přírody** je pro skauty nejlepším prostředkem k otvírání chlapecké mysli i duše.³³³ K výchově se B.P. snaží použít také chlapeckou ctižádost.

Mezi prostředky skautské výchovy patří také **symbolika** a **tradice**.³³⁴

---

³²⁸ Srov. ZAJÍC, J. a kol. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 32.

³²⁹ Srov. SV, s. 8.

³³⁰ Srov. SV, s. 22-23.

³³¹ Srov. SV, s. 12.

³³² SV, s. 17.

³³³ Srov. SV, s. 32.

³³⁴ Srov. ZAJÍC, J. a kol. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 35.

2.7.1 Edukační činitelé skautingu³³⁵

B.P. napsal, že skautský vůdce musí být chlapcem i mužem, to podle něj znamená že:

Musí mít v sobě chlapeckého ducha; a musí být především schopen vytvořit se svými chlapci správný vztah. Skautský vůdce by měl rád chodit do přírody, rozumět chlapeckým potřebám a touhám a měl by si umět najít spolupracovníky, kteří mu poskytnou potřebné rady. Být starším bratrem svých skautů, to znamená, že se bude na svět dívat chlapeckýma očima, povede je správným směrem a bude v nich probouzet potřebné nadšení. Musí znát skautské tradice a dbát o jejich zachování. Skautské hnutí je veselé bratrstvo, které je podle B.P. tím radostnější, čím víc děláte při této velké hře pro druhé a čím úspěšněji bojujete se sobectvím.

Musí znát potřeby, názory a touhy chlapců různě starých. B.P. vyzývá skautské vůdce, aby nezanedbali sebevzdělávání a studovali vývojová období a potřeby dospívajících.

Musí se zabývat spíš jednotlivými chlapci než celkem. Úkolem každého vůdce je táhnout každého chlapce vzhůru, zjistit, co v něm je, upevňovat a rozvíjet to dobré, odstraňovat to špatné. I v největším darebákovi vidět něco dobrého. Měl by se snažit to dobré naplno rozvinout a právě v tom spočívá výchova mladého člověka, ne v jeho poučování.

Když chce dosáhnout nejlepších výsledků, musí umět probudit v jednotlivcích ducha spolupráce. V družinovém systému se uplatní vše, co se jednotlivý chlapec naučil. Družinová soustava má velký význam při výchově charakteru. Každého vede k převzetí části zodpovědnosti za družinu, družinu k zodpovědnosti za oddíl. Celý skauting je tak založen na vzájemné spolupráci.

Úspěšnost výchovy chlapců závisí především na vůdcově osobním příkladu. Snadno se pro ně stane hrdinou a starším bratrem a má velký vliv na jejich vývoj. To pro něj znamená ale také velkou zodpovědnost. Sám by měl dodržovat skautský zákon, pak ho budou chlapci následovat bez vybídnutí. Vůdcova práce se podobá golfu nebo sekání kosou. Když příliš „tlačíte“, nedaří se vám. Musíte uplatnit lehký, bezstarostný

---

³³⁵ Srov. SV, s. 7-8.

švih a postupovat dopředu. S úsměvem. Úspěch aplikování skautských principů závisí na vůdci a na tom, jak je uplatní.³³⁶

2.7.2 Tresty a odměny ve skautingu

Trestem či odměnou se ve skautingu rozumí jedna z forem negativního či pozitivního motivačního působení. Tresty a odměny mají za funkci **informovat** o nedostatku či správnosti chování, **motivovat** k nápravě či povzbuzovat k činnosti. Trest zbavuje pocitu viny, odměna je projevem pozitivního osobního vztahu, důvěry.³³⁷

Druhy trestů: ústní (domluva, napomenutí), gestem (varovný pohled, zdvižený ukazováček), omezení (odepření něčeho příjemného), aktivní (činnost vedoucí k nápravě), fyzický (kliky, dřepy, bití je nepřipustné), psychický (zesměšnění, ignorace), dobrovolný (viník si sám zvolí trest). Trestání i odměňování je hodně individuální záležitost, na kterou každý jedinec reaguje odlišně. Před potrestáním je třeba věc v klidu s viníkem rozebrat, trest musí být pro něj srozumitelný. Je třeba rozlišovat úmyslný a neúmyslný prohřešek. Trestat ne v afektu, ale neodkládat do zapomnění. Trestem se odsuzuje určitý druh chování, ne člověk. Je třeba chválit nejen výsledek, ale i snahu, a to veřejně a třikrát víc než kárat, to naopak mezi čtyřma očima. Přestupek, který nebyl předem varován, nemůže být ani trestán.³³⁸ Obecně B.P. říká, že kázně nelze docílit tím, že kvůli nějakému zlovyku dítě trestáte, ale tím, že je místo něj zaměstnáte něčím lepším, tím upoutáte jeho pozornost a postupně docílíte, že starý zlovyk zapomene a zřekne se ho.³³⁹

2.8 Shrnutí

V této kapitole jsme si představili skauting. Kdo byl jeho zakladatel, generál britské armády Robert Baden-Powell. Zjistili jsme, že mezi jeho hlavní motivace k výchově mladé generace patřila touha přispět k rozvoji míru a porozumění mezi národy a také pozdvihnout kondici britských chlapců. Zjistili jsme v této kapitole, že skauting se věnuje především mladým lidem a jeho poslání je přispívat k jejich integrálnímu rozvoji. Nahlédli jsme hlavní principy skautingu, kterými je povinnost vůči Bohu,

---

³³⁶ Srov. SV, s. 8.

³³⁷ Srov. VYCHODIL, D. *Metodika*, s. 72.

³³⁸ Srov. VYCHODIL, D. *Metodika*, s. 73-74.

³³⁹ Srov. SV, s. 30.

bližnímu a sobě samému, a tyto principy jsou vyjádřeny ve skautském slibu, zákoně, hesle a denním příkazu. Z výchovných cílů skautingu můžeme zdůraznit výchovu k dobrému aktivnímu občanství, rozvíjení charakterových vlastností i udržování fyzické kondice, rukodělnou zručnost a službu druhým, která je také nejvíce zdůrazňovanou ctností. Ze skautských metod nás zaujala *svěřená zodpovědnost*, z prostředků práce s malou skupinou, „dobré“ prostředí klubovny či tábora a pozorování přírody. Zjistili jsme, že skautský vůdce má být jako starší bratr, který individuálně zná a rozumí svým svěřencům.

3 Komparace výchovných systémů

V následující kapitole se budeme snažit porovnat mezi sebou výše představené výchovné systémy. Nejprve si vyjasníme pojmy jako jsou *komparace*, *výchova*, *výchovný cíl*, *hodnota* a *hodnotová výchova*. Poté bude následovat komparace jednotlivých složek výchovných systémů. Oba výchovné systémy vycházejí ze stejného světonázorového stanoviska a ze stejného křesťanského pohledu na člověka, a to v mnohém způsobuje jejich blízkost.

3.1 Definice

V této podkapitole si objasníme některé pojmy, které budou při komparaci použity a upřesníme jejich použité významy.

3.1.1 Pojem „komparace“

J. Blondel (1990) rozlišuje pouhé porovnání od komparace. Český historik M. Hroch (1985) jako základní pravidla komparace uvádí tyto: definice objektu komparace, určení cíle komparace, stanovení kritérií pro vlastní analýzu zvolených objektů, vymezení vztahu komparace k časové ose (diachronní komparace, synchronní komparace, komparace analogických historických situací).³⁴⁰

Definice objektu naší komparace – dva výchovné systémy salesiánský preventivní systém a skauting a jejich jednotlivé složky (adresáti, poslání, principy, cíle - z těch především výchovné cíle – morální ctnosti a hodnotové postoje ke kterým systém vychovává, metody a prostředky).

---

³⁴⁰ Srov. ŘÍCHOVÁ, B. *Komparativní metoda a její vymezení*, s. 9.

Cílem komparace je určit, které hlavní prvky mají společné, které rozdílné, v čem se oba tyto výchovné systémy mohou doplnit, s ohledem na integrální a harmonický rozvoj mladého člověka, aniž by přitom systémy ztratily svoji svébytnost.

Kritériem pro komparaci výchovných systémů bude **idea integrální výchovy**, která podporuje harmonický rozvoj mladého člověka, jak ji definuje Pospíšil a popisuje Brezinka. Tedy do jaké míry je určitý výchovný systém schopen postihnout všechny podstatné složky lidské bytosti a spolupracovat na jejich rozvoji přiměřeně věku a schopnostem dítěte či dospívajícího. V našem případě oba systémy vycházejí ze stejného křesťanského pojetí lidské osoby, a stejné hodnotové tradice, kterých se přidržíme. Vzhledem k **časové ose** se pokusíme o komparaci synchronní tedy v určitém konkrétním časovém úseku, kterým by byla především doba vzniku systému za života zakladatele.

3.1.2 Pojem „výchova“

Pospíšil píše, že pojem edukace, který se dnes používá, je v podstatě pojem výchova – v širším slova smyslu (výchova + vzdělávání), a je to nejednoznačný termín, který v sobě zahrnuje jak výchovu v užším slova smyslu, tak i vzdělávání. O výchově (i edukaci) tedy můžeme říci, že je to **záměrné, cílevědomé a systematické působení na rozvoj jedince, jeho schopností, vědomostí, dovedností, hodnot, morálních a mravních kvalit osobnosti**. Je to permanentní proces probíhající od narození jedince až do jeho smrti a je determinovaný mnoha faktory, z nichž základní jsou dědičnost či prostředí. Výchova je historicky, sociokulturně podmíněna – determinována ideály společnosti či ekonomickou situací státu. Je vždy konkrétní povahy – v určité společnosti, pro určitou společnost a na její úrovni. Směřuje od heteroedukace (výchova druhým jedincem – dětství) k autoedukaci („sebevýchově“) a vhodné je co nejdříve propojit oba procesy.

Výchova (edukace) by měla být mnohostranně orientovaná – zajišťovat plný rozvoj osobnosti a být procesem rozvíjející všechny složky osobnosti v co největší harmonii. Tato mnohostranně orientovaná edukace (výchova) by měla připravit na sociální role (občan, pracovník, partner, uživatel volného času, rodič, řidič, ochránce život. prostředí, tvůrce a uživatel hodnot aj.); rozvíjet fyzické i duševní, psychické kvality jedince – vědomosti, dovednosti, návyky, schopnosti, postoje, potřeby, zájmy;

rozvít v jednotlivých oblastech kultury (věda, filozofie, technika, umění, ekonomika, právo, politika, sport, morálka, zdraví aj.) – vždy je to tak, že některá složka/y převažuje, je dominantnější a další jsou doplňující.

Výchova (edukace) je univerzální proces – je určena všem jedincům, zdravým, postiženým i nadaným. Můžeme rozlišit tzv. intencionální výchovu (edukaci) = přímé bezprostřední výchovně-vzdělávací působení vychovatele či pedagoga; funkcionální výchovu (edukaci) = nepřímá – např. prostřednictvím vhodně pedagogicky adaptovaného prostředí.

Výchova je proces směřující primárně k rozvoji jedincových postojů (obecné, specifické, hodnotící kritéria, pochopení procesu hodnocení aj.) potřeb, zájmů, chování. Výsledkem výchovy je **charakter či sociální chování**. Realizována může být ve škole, mimo školu i v rodině. Výchova má rozličné složky (tradiční pojetí – nové pojetí): výchova světonázorová – náboženská, filozofická; rozumová – jazyková, vědecká, ekologická; pracovní – technická, ekonomická, pracovní; mravní – mravní, právní, politická, multikulturní; estetická – kulturní, umělecká; tělesná – zdravotní, pohybová.³⁴¹

W. Brezinka ve své knize *Filosofické základy výchovy* uvádí, že výchova se týká celé společnosti. Je to pokus o ovlivnění, jímž chceme dosáhnout zlepšení, zdokonalení či zhodnocení osobnosti vychovávaného. Výchovné instituce jsou pak jen prostředky k dosažení výchovného cíle, který je nutné mít dopředu dané. Kdo vychovává musí především vědět, k čemu chce nebo má vychovávat. Teprve potom má cenu hledat metody, jak cíle dosáhnout.³⁴² Smysl každé výchovy, je podle Brezinky v tom, abychom pomohli vychovávanému získat **osobnostní vlastnosti, které ho uschopní k samostatnému a sociálně odpovědnému životu.**³⁴³

3.1.3 Pojem „výchovný cíl“

Novější označení *edukační cíl*, patří mezi základní pedagogická kategorie. Je to ucelená představa (ideál) předpokládaných a žádoucích rysů jedince, které lze získat výchovou (edukací), určuje směr výchovného (edukačního) působení. Z cílů vyplývají prostředky a také metody, formy, obsah atd. Druhy výchovných cílů: individuální – sociální,

³⁴¹ Srov. POSPÍŠIL, R. *Úvod do pedagogiky. Základní pedagogické kategorie* [on-line].

³⁴² Srov. BREZINKA, W. *Základy filosofie výchovy*, s. 13.

³⁴³ Srov. Tamtéž, s. 14.

obecné – specifické, materiální/informativní – formální/formativní, adaptační – anticipační, teoretické – praktické, autonomní – heteronomní.³⁴⁴

Výchovný cíl je to, čeho chce někdo dosáhnout výchovnými úkony. V každém případě je to určitá vlastnost nebo souhrn více vlastností osobnosti, která je objektem výchovy.³⁴⁵ Z psychologického hlediska, výchovný cíl je představa o určité psychické dispozici vychovávaného, k jejímuž dosažení má výchova přispět. Psychická dispozice je předpokládaná ochota k jistému způsobu prožívání a chování. Tyto dispozice jsou relativně stálé vlastnosti, které uschopňují a činí náchylným k určitým výkonům, prožitkům či jednání. Jsou to schopnosti, dovednosti, postoje, smýšlení, přesvědčení, ctnosti, zájmy, všechny druhy znalostí, umění atd.

Výchova předpokládá společné ideály jako výchovné cíle. Výchova zdůrazňuje ty lidské vlastnosti, které je třeba v lidech podněcovat, protože jsou důležité jak pro osobní připravenost jedince, tak pro obecné blaho. Mezi ně patří v první řadě jistá náboženská či světonázorová orientace a schopnost mravního jednání. Ty vyrůstají z prožitku hodnot a z přesvědčení založených na víře. Dnes však chybí shoda v tom, co je hodnotou, i jistota pramenící z víry a výchova je proto obtížnější.³⁴⁶

3.1.4 Pojem „hodnota“

Brezinka se pojmu „hodnota“ věnuje velmi důkladně. Píše, že slovo „hodnota“ ve svých filozofických významech, (o něž nám v této práci, na rozdíl od významu ekonomických, jde), se začalo obecně používat teprve na konci 19. a na počátku 20. století. Tehdy byly navrženy četné filozofické teorie hodnot a hodnotové etiky, které působily i na pedagogiku. Přibližně v osmdesátých letech 20. století se „hodnoty“ staly ústředním tématem pedagogiky v USA a později také v Německu. V této oblasti žel dodnes panuje nejasnost pojmů a teorií. „Hodnoty“ označují, jak ve vědách, tak v hovorovém jazyce mnohé fenomény, které se dříve zřídka zaměňovaly s „hodnotami“ v přísném smyslu teorie hodnot: statky, normy, cíle či účely, měřítka, ideály, vzory, zásady, subjektivní záliby, zájmy, postoje, pozice, orientační řady. Všechno, co je pro lidi subjektivně nebo objektivně důležité, se dnes nazývá „hodnota“; všechno co motivuje, o co usilují, podle

---

³⁴⁴ Srov. POSPÍŠIL, R. *Úvod do pedagogiky. Základní pedagogické kategorie* [on-line].

³⁴⁵ Srov. BREZINKA, W. *Základy filosofie výchovy*, s. 14.

³⁴⁶ Srov. BREZINKA, W. *Základy filosofie výchovy*, s. 11.

čeho se skutečně orientují, rovněž to podle čeho by se orientovat měli. Toto slovo má množství významů, z nichž většina je dost neurčitých.³⁴⁷

Dodnes je slovo hodnota mnohoznačné a není pro něho žádné pravidlo užití, které by všichni dodržovali – ani v běžné řeči, ani ve filozofii, ani ve vědách. V běžné řeči se slovem hodnota míní velmi často statky všeho druhu, které se oceňují jako pozitivně hodnotné. Jiní však mají na mysli jen dílčí třídu statků: normativní kulturní statky jako ideály normy, vůdčí ideje, zásady, smysl dávající obsah víry, tedy *normativní orientační statky*, mnohdy nazývané orientační hodnoty. Pro tyto uživatele jazyka jsou hodnoty totéž co normy, tedy na hodnotovou třídu mravně dobrého.

V protikladu k tomu se ve filozofickém jazykovém úzu většinou rozlišuje mezi hodnotou a nositelem hodnoty (statkem), rovněž mezi hodnotou a normou. Hodnotný předmět, statek, i kulturní statek jako norma či ideál má hodnotu, ale není hodnotou. Hodnoty ve smyslu filozofického empirismu jsou obecné vlastnosti (kvality, atributy), které se v procesech hodnocení připisují nositelům hodnot či statkům prostřednictvím hodnotových pojmů jako např.: „pravdivý“, „mravně dobrý“, „krásný“, „užitečný“, „zdravý“ atd. Jsou to abstraktní „pojmové obsahy“ nebo kategorie, v nichž je „pojmově uchopen a diferencován způsob, jak může být něco hodnotné.

V psychologii a sociologii se „hodnotami“ rozumí osobnostní vlastnosti jako postoje, stanoviska, přesvědčení, smýšlení o subjektivně pozitivně hodnocených statcích a o jejich preferencích. Jde tedy o „hodnotové postoje“, „hodnotová stanoviska“, „hodnotová přesvědčení“ či subjektivní „hodnotové orientace“. Jak v humanitních vědách, tak v běžném životě se při slově „hodnota“ myslí na *cíle* (či účely) *jednání*, na obsahy usilování. V tomto smyslu se v pedagogice mnohdy myslí výchovné cíle, když se mluví o hodnotách.³⁴⁸

V našem kulturním kontextu to dříve byly církve a jiná společenství založená na stejném smýšlení, které podstatně přispívaly k hodnotové jistotě svých členů, a tím i celé společnosti. Od té doby co ztratily vliv, je náboženská, světonázorová a morální výchova oslabena, protože z počátku nebyl nikdo jiný schopen a ochoten převzít výchovné úkoly, které tato společenství plnila po celé generace.³⁴⁹

---

³⁴⁷ Srov. Tamtéž, s. 112.

³⁴⁸ Srov. BREZINKA, W. *Základy filosofie výchovy*, s. 117-118.

³⁴⁹ Srov. Tamtéž, s. 114.

Všechny významy slova „hodnota“ přirozeně souvisí s našimi prožitky hodnot, s vědomím hodnot. Hodnocení je jeden ze základních duševních fenoménů. Každý člověk hodnotí spontánně a neustále. Kdo prožívá a jedná, ten hodnotí. V přirozeném vědomí není žádný postoj k věcem zcela prostý hodnot.

Jestliže se „hodnotami“ míní cíle, tedy v našem případě výchovné cíle, pak je jakákoli výchova „hodnotovou výchovou“. Když se mluví o „hodnotové výchově“, myslí se převážně na morální ctnosti a morální povinnosti, tedy jedná se o výchovu morální – mravní – etickou. Jestliže se „hodnotami“ míní osobnostní vlastnosti, znamená „hodnotová výchova“ výchovu k získání hodnotových postojů, stanovisek, přesvědčení. Jedná se o psychické dispozice, které spoluurčují budoucí prožívání a jednání.

Z důkladné analýzy³⁵⁰ významu pojmů „hodnota“ a „hodnotová výchova“ dedukuje Brezinka závěr, že je více pojmů hodnotové výchovy. Většina z nich je však příliš široká pro pedagogické použití. Logicky udržitelné mohou být jen jednoznačné pojmy výchovy k hodnotám, které se vztahují k výchovným cílům, jež jsou v zásadě rozumné a dosažitelné a to platí pro pojmy: 1. *formální výchova k hodnocení* – při které se, nakolik je to možné odhlíží od zprostředkování nadindividuálních forem; a pro pojem. 2. *materiální (obsahová) výchova k postojům vůči hodnotám* – která výslovně směřuje ke zprostředkování nadindividuálních norem a jejich osvojení.³⁵¹

3.1.4.1 Hodnotová výchova³⁵²

Při „hodnotové výchově“ jde primárně o rozhodnutí pro určité výchovné cíle a jejich pořadí. Otázka po prostředcích či metodách je sekundární a můžeme ji probrat teprve tehdy, když cíle budou stanoveny a budou jasné. Výchovným cílem rozumíme ideál osobnostní vlastnosti, kterou zamýšlíme uskutečnit ve vychovávaném prostřednictvím výchovy. Jde vždy o psychickou dispozici, tedy ne o aktuální, přechodné prožívání nebo prožívání a nebo chování, o relativně trvalý habitus, který disponuje k určitému druhu prožívání nebo chování. Výchovnými cíli jsou osobnostní ideály, které platí ve společenství, patří k normativním statkům dospělých.

Materiální (obsahová) výchova k zaujímání hodnotových postojů - v tomto smyslu hodnotová výchova znamená vychovávat k určitým postojům, přesvědčením,

---

³⁵⁰ Srov. BREZINKA, W. *Základy filosofie výchovy*, s. 111-121.

³⁵¹ Srov. Tamtéž, s. 121-126.

³⁵² Srov. Tamtéž, s. 121.

smýšlením a ctí. Výchovnými cíli jsou předpoklady k prožívání a jednání (psychické dispozice), které člověka uschopňují k plnění rozmanitých, nutných a oprávněných požadavků, které kladou společenské skupiny na své členy. Předpokládá se, že životní zdatnost lze získat jen v rámci vlastní skupiny a její kultury. Každá skupina – ať je to rodina, stát, profesní skupina, náboženské společenství či národ – má normy sloužící orientaci, které zajišťují její soudržnost a přetrvání. Postoje k hodnotám – platným společným ideálům – jsou v každé skupině ústředními cíli výchovy. Výchovný úkol, který je zaměřen na tyto cíle výchovy, se často nazývá „zprostředkování hodnot“. Každá skupina odhodlaná k sebezáchově, nemůže rezignovat na tuto výchovu k hodnotovým postojům, které odpovídají jejím normám.

Výchova k hodnotovým postojům je, podle Brezinky, nutně výchovou k *určitému smýšlení* na úkor jiných možných smýšlení. Je nutně výchovou *k vazbě na určité ideály* na úkor jiných možných ideálů. Pro společenství jsou tato smýšlení – poměřovaná podle vlastní hierarchie hodnot – *dobrá* smýšlení a *dobré* ideály. Každá skupina je vzhledem ke svým orientačním obsahům *dogmatická* – tj. zachází s těmito obsahy jako se statky víry a zavazuje své členy, aby je přijali a aby podle nich jednali.

Naše společnost a její kultura je pluralistická, tj. nejednotná a rozporná jak v ohledu náboženském, morálním, estetickém či politickém. Dnes se lidem zprostředkuje jejich normativní orientace spíše prostřednictvím nesčetných různorodých vlivů otevřené individualistické společnosti než prostřednictvím uzavřených hodnotově jednotných společenství podle vyznání.

Považujeme-li *životní zdatnost* za nejobsáhlejší výchovný cíl, jde při hodnotové výchově hlavně o světonázorově-náboženskou a morální stránku životní zdatnosti. Výchova k hodnotovým postojům je bytostně světonázorová a morální výchova. Jejimi cíli jsou světonázorové a morální postoje. Pod pojem světonázorové výchovy můžeme zahrnout i náboženskou výchovu, protože v obou případech jde o přesvědčení založená na víře, vyznání a o nalezení nebo propůjčení smyslu. V tomto smyslu „hodnotová orientace“ se často identifikuje s „orientací na základě smyslu“, „zprostředkování hodnot“, „nalezení smyslu“. Jde o víc než jen morální výchovu. Všechny normativní statky sloužící k orientaci mají světonázorové základy, a proto je krize hodnotové orientace posledku světonázorově-náboženskou krizí.

Naši hodnotově nejistou společnost charakterizuje sociální osamocenost, individualizace ideálů a životních stylů, libovolná záměna normativních statků sloužících orientaci.³⁵³ Alespoň základní společenský ideál je: každý občan by měl získat minimum těch osobnostních vlastností, které patří k životně zdatnému a sociálně odpovědnému člověku.³⁵⁴

3.2 Komparace adresátů

Oba výchovné systémy, jak salesiánský preventivní systém tak i skauting, jsou primárně zaměřeny na výchovu dospívající mládeže. Cílová skupina jsou jak chlapci, tak i dívky přibližně od 6-26 let, zejména pak mezi 12-18 rokem života. Salesiáni v celosvětovém měřítku pracují převážně s chlapeckou mládeží a zaměřují se na mládež „z okraje“ společnosti, mládež „chudou a opuštěnou“. Skauting je spíše výběrová organizace (primárně se nevěnuje těm, kteří nejsou schopni splnit určité podmínky, např. systematické družinové a oddílové činnosti). Skauting začíná pracovat s dětmi přibližně od pěti let, v salesiánských programech standardně od první třídy základní školy (v programech pro matky s dětmi od šesti měsíců³⁵⁵). Ani skauting, ani preventivní systém nemá horní věkové omezení adresátů, v obou systémech jsou i seniorské skupiny (oldskautské oddíly či sdružení bývalých salesiánských žáků).

3.3 Komparace poslání

Poslání salesiánů je být v církvi znamením a nositeli Boží lásky k mladým, zvláště nejchudším a preventivní systém je nástrojem tohoto poslání. Posláním výchovy preventivním systémem je pak **vychovat z mladých lidí dobré křesťany a poctivé občany.**³⁵⁶ Jinak vyjádřeno slovy Dona Boska: „Jestliže je dobročinná ruka včas vytrhne z nebezpečí, uvede je do čestného zaměstnání a prostřednictvím náboženství je formuje ke ctnostnému životu, poslouží sobě i druhým, stanou se dobrými křesťany, rozvážnými občany a jednou i šťastnými nebešťany.“³⁵⁷

„Posláním Junáka je **podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí**, jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli

³⁵³ Srov. BREZINKA, W. *Základy filosofie výchovy*, s. 128.

³⁵⁴ Srov. Tamtéž, s. 129.

³⁵⁵ Srov. *Salesiánské středisko Brno Žabovřesky* [online].

³⁵⁶ Srov. *Salesiáni dona Boska: Co děláme* [online].

³⁵⁷ Srov. BRAIDO, P. *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*, s. 116.

po celý život připraveni plnit povinnosti k sobě samým, bližním, vlasti, přírodě a celému lidskému společenství v souladu s principy a metodami, stanovenými zakladatelem skautského hnutí, lordem R. Baden-Powellem a zakladatelem českého skautingu, prof. A. B. Svojsíkem.“³⁵⁸

Společné na poslání je **integrální rozvoj a výchova mladých**. Skauting se snaží formovat charaktery chlapců tak, aby byli dobří lidé a užiteční občané, kteří budou sloužit druhým a vytvářet „světové bratrství“ všech národů, kteří pomohou k tomu, aby na tomto světě nastala „doba rozkvětu, štěstí, míru a dobré vůle mezi lidmi“.³⁵⁹ U preventivního systému můžeme navíc vidět odkazy na život po smrti – „v nebi“, kde podle (nejen křesťanské) víry dojde k dovršení života člověka.

3.4 Komparace principů

Pedagogické principy jsou podle Pospíšila nejobecnější požadavky, normy, pravidla, která vyplývají ze zákonitostí výchovně-vzdělávacího procesu a optimalizují výchovně-vzdělávací činnost. Je to jeden z nejvýznamnějších atributů systému výchovy, který těsně souvisí s výchovnými cíly i s procesem plnění těchto cílů. Je možné chápat – pedagogický princip shodný s pedagogickou zásadou (zásada se stává principem až po jejím opětovném prověření praxí).³⁶⁰

Základními principy, požadavky, normami a pravidly preventivního systému, jak jsme podrobně popsali v předešlé kapitole, je **rozum, náboženství a laskavost**³⁶¹. Ve skautingu je to **povinnost vůči Bohu, bližnímu a sobě**.

To, co mají tyto dva výchovné systémy a jejich principy společné je, že zahrnují trojí rozměr lidského vztahu. Vztah k Bohu, vztah k druhému člověku a vztah k sobě samému. Jak jsme již dříve zmínili, podobnost s křesťanským pohledem na člověka není náhodná a promítá se do celého systému, do jeho principů, cílů, metod i prostředků. Porovnání principů začneme principem, který je shodný pro oba systémy:

Duchovní rozměr, náboženství, víra, vztah či povinnost vůči Bohu. Salesiánský preventivní systém považuje tento princip za naplňující smyslem, za motivující k činnosti, za nástroj výchovy. Rozum a náboženství jako nástroje, laskavost jako metoda

---

³⁵⁸ Srov. *Stanovy Junáka - svazu skautů a skautek ČR*, s. 1.

³⁵⁹ SV, s. 59.

³⁶⁰ Srov. POSPÍŠIL, R. *Úvod do pedagogiky. Základní pedagogické kategorie* [on-line].

³⁶¹ PS, s. 231.

a vše prostupující princip. „Chce-li vychovatel, aby ho žáci poslouchali a aby dosáhl svého cíle, musí stále používat rozumu a náboženství jako svých nástrojů. Musí jim učit a sám se jimi řídit.“³⁶² Vztah s Bohem byl pro Dona Boska nejen silný výchovný prostředek, ale v Bohu spatřoval i konečný cíl lidského života a v lásce Boha a k Bohu spatřoval největší štěstí člověka.³⁶³ Věřil, že všichni, jsou povolání být dobrými a svatými křesťany, že je to možné, jednoduché a spočívá to na rozhodnutí dát Boha do středu svého života.³⁶⁴ I když je tento princip silně propojený s křesťanským pojetím Boha, tam kde není možné s adresáty toto pojetí sdílet (z důvodů jiné víry apod.) preventivní systém respektuje a snaží se rozvíjet adresátovu zbožnost z pozice, ve které se nachází .

Vztah k Bohu je od B.P. dodnes první a základní princip skautingu od kterého odvíjí ostatní. I když také vychází z křesťanské víry pojetí Boha, není na něho nutně navázán, ale dnes je v mezinárodních skautských dokumentech definován jako vztah k *síle stojící nad lidstvem*³⁶⁵. „Skauting je tak zajímavý program, že přivede i největšího rošťáka k vyšším myšlenkám a k prvkům víry v Boha. A když k tomu přidáte skautskou povinnost vykonat každý den dobrý skutek, je to základ pro službu Bohu a bližním, na kterém mohou rodiče a duchovní mnohem snadněji stavět to náboženství, ve kterém sami věří.“³⁶⁶

Rozum je v preventivním systému je princip který vyžaduje, aby každý výchovný požadavek byl „rozumný“, vychovávaný by měl chápat jeho smysl, měl by chápat, že to, co činí, je pro jeho dobro („Když přikazuješ nebo napomínáš, ukaž, že jde o dobro duší.“³⁶⁷) a sám by ho měl chtít uskutečnit. Tento princip se projevuje dialogem mezi vychovatelem a vychovávaným, otevřenou výměnou názorů, hledáním společného řešení, schopností sebereflexe a korekcí chyb.³⁶⁸ V základě tohoto principu je víra, že v každém je něco dobrého, na co se dá navázat a princip se snaží o rozvoj kritického myšlení.³⁶⁹ Podle Dona Boska člověk stvořený k Božímu obrazu touží po dobru a štěstí,

---

³⁶² PS, s. 232.

³⁶³ Srov. BROCARDI, P. *Človek a svätec – don Bosco ako živá spomienka*. s. 140.

³⁶⁴ Tamtéž, s. 22.

³⁶⁵ Srov. ZAJÍC, J. a kol. *Kdo jsem: Metodika ke skautské stezce*, s. 9.

³⁶⁶ SV, s. 22.

³⁶⁷ TURANSKÝ, Š. (ed.) *Listy Jána Bosca*. s. 96.

³⁶⁸ Srov. KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 31.

³⁶⁹ Srov. Tamtéž, s. 33.

dosažení štěstí pak z velké míry závisí na tom, jak se naučí využívat svoji svobodu, která je úzce spjatá s rozumem, díky němuž je možné dělat svobodná rozhodnutí.³⁷⁰

I když ve skautingu není rozum zdůrazňován jako samostatný princip, apel na rozumnost – na používání rozumu chlapce můžeme ve skautingu vidět např. v B.P. naléhání na svěřování zodpovědnosti, která je plodem lidské svobody a rozumu: „Dávejte (chlapci) svým jednáním najevo, že ho považujete za odpovědného člověka. Svěřte mu úkol a očekávejte, že ho bude poctivě plnit. Nesledujte ho, nechte ho, aby to dělal po svém. (...) nechte ho a věřte, že udělá, co bude v jeho silách. Důvěra by měla být základem celé naší mravní výchovy. Klíčem k úspěchu je zodpovědnost, kterou chlapcům svěříte.“³⁷¹ Tedy důvěra v zodpovědné používání vlastní rozumové úvahy. Přestože má skautský vůdce trvat na „kázni a na přísné, rychlé poslušnosti“³⁷², neznamená to pravděpodobně „slepu, vojenskou poslušnost“, ale zodpovědnou poslušnost s pochopením požadavku.

Důvěru, kterou se B.P. snažil projevit svěřenou zodpovědností, se Don Bosko snažil získat u vychovávaného projevením své náklonnosti. **Laskavost, přívětivost, dobrota** je duší celého preventivního systému, je to formační princip, nejvyšší metoda, charakteristický a rozlišující prvek koncepce výchovného díla Jana Boska, shrnutí a syntéza rozumu a víry, nejoriginálnější prvek Boskovy pedagogiky. Laskavost je projev pedagogické lásky, ve které vychovatel vede vychovávaného ke vzájemné důvěře³⁷³. Don Bosko tvrdil, že bez lásky není důvěry, a bez důvěry není výchovy. Vyzýval vychovatele, aby se snažili být oblíbení u svých chovanců a tuto svoji oblíbenost pak využili k výchově a k tomu aby „učinili milovaným Boha!“³⁷⁴ Vyzýval k nutnosti projevit lásku k vychovávanému: „Nestačí, že máte své žáky rádi; chlapci to musí vědět, že je máte rádi!“³⁷⁵ Náklonnost salesiána „ se projevuje jako láska otce, bratra a přítele, schopného vyvolat v druhém přátelskou odezvu.“³⁷⁶

Podobné vyjádření můžeme vidět i u B.P. Skautský vůdce podle něho musí být především schopen vytvořit se svými chlapci správný vztah, být starším bratrem svých

---

³⁷⁰ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 54.

³⁷¹ Srov. SV, s. 30.

³⁷² Srov. SV, s. 30.

³⁷³ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 77.

³⁷⁴ Srov. ALBERTI, P. *Světec Don Bosko*, s. 182.

³⁷⁵ Srov. Tamtéž, s. 182.

³⁷⁶ ST, čl. 15, s. 23.

skautů, to znamená, že se bude na svět dívat chlapeckýma očima, povede je správným směrem a bude v nich probouzet potřebné nadšení. Skautské hnutí je veselé bratrstvo, které je, podle B.P., „tím radostnější, čím víc děláte při této velké hře pro druhé a čím úspěšněji bojujete se sobectvím.“³⁷⁷ Jak píše Šimánek vztah skauta ke společnosti je „vymezován článkem o pomoci bližním a přátelství všem lidem dobré vůle, po stránce společenské příkazem o zdvořilosti a jasné vlídnosti.“³⁷⁸ Také skautský zákon ve svém pátém bodě vybízí ke „zdvořilosti“. B.P. za vrchol skautské formace označuje skauta, který slouží druhým, považuje jiné lidi za své bratry a sestry, má pro ně hluboké porozumění a chová se k nim laskavě.³⁷⁹

Povinnost k jiným je ve skautingu silně rozvinutý princip, který většinu činností zaciluje k pomoci a službě bližnímu (která je hlavním výchovným cílem) a ke konání nezištných dobrých skutků, které mají být plodem skautova života. Službu bližním chce B.P. u člověka rozvinout ve službě společnosti a vlasti (o *službě* se zmíníme více v souvislosti s výchovnými cíli).

V preventivním systému se právě pro stejný ideologicko-křesťanský základ obou výchovných systémů ozývá tento princip vztahu k druhým také. Nemluví se však o něm tolik jako o povinnosti, ale je častěji podáván jako výzva k projevům lásky k bližním, výzva ke ctnosti a ve spojení s vírou k „hrdinství služby“. Konkrétním příkladem je služba Don Boskových chlapců při ošetřování nemocných při epidemii cholery v roce 1854. Sám Don Bosko byl iniciátorem tohoto podniku.³⁸⁰ Nebo iniciativa chlapců z *Družiny Neposkvrněné*, kterou bylo to, že si každý z nich bral na starosti jednoho hochy, který potřeboval pomoci a tajně mu pomáhali.³⁸¹

Povinnost vůči sobě samému je ve skautingu osobní zásada a zodpovědnost za vlastní růst. Každý má být strůjcem svého rozvoje a je na něm, aby se choval zodpovědně a realizoval svůj potenciál, své vrozené schopnosti, protože to pro něj nemůže udělat nikdo jiný.³⁸²

V preventivním systému se také často hovoří o osobním rozvoji, především se jedná o pobídky k růstu ve ctnostech, ale explicitně jako o *povinnosti k sobě samému*

---

³⁷⁷ Srov. SV, s. 7-8.

³⁷⁸ ŠIMÁNEK, J. *Skauting: jeho podstata, význam a ethika*, s. 123.

³⁷⁹ Srov. SV, s. 58.

³⁸⁰ Srov. BOSCO, J. *Můj život pro mladé*, s. 222.

³⁸¹ Srov. BOSCO, T. *Don Bosko*, s. 242.

³⁸² Srov. NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 121.

se na širší úrovni nehovoří. Často však Don Bosko mluví a pobízí chlapce k zodpovědnosti, tedy k jakémusi autonomnímu prožívání povinnosti i vůči sobě, bližním a Bohu.

Oba výchovné systémy používají tzv. **pedagogiku povinnosti**.³⁸³ Když Dominik Savio žádal Dona Boska, aby mu pomohl stát se svatým, Don Bosko mu řekl, ve zkratce řečeno, toto: „Bud' veselý a plň si svoje studijní a náboženské povinnosti a prokazuj ostatním dobro.“³⁸⁴ Svým chlapcům podával smysl pro povinnost prožívaný jako korektní náboženský styl života.³⁸⁵ B.P. nemluví o „svatosti“, ale o tom, že se skauti mají stát „dobrymi lidmi“³⁸⁶ a cestu nabízí principiálně stejnou – plnění si povinností vůči Bohu, bližním a sobě. O povinnosti je však možné hovořit jen tam, kde je úcta k autoritě. V obou výchovných systémech tímto přirozeným garantem autority je osoba Boha, která v těchto systémech legitimizuje i autoritu vychovatele, chápanou jako svěřený úkol a službu.

Individuální přístup, který ve skautingu požaduje B.P. po skautském vůdci, tedy individuální znalost a jedinečný přístup k osobnosti jedince, v preventivním systému naplňuje např. osobní doprovázení mladého člověka knězem při svátosti smíření, jak to bylo u Dona Boska. Ve skautingu je více patrný a více rozvinutý systém malých skupin, svěřování zodpovědnosti ve skupině, kde se počítá s dynamikou sociálních vztahů v malé skupině. U preventivního systému takto systematické pojetí práce s malou skupinou nenalzáme. Ojediněle např. *Družina Neposkvrněné*, která však vznikla z popudu Dominika Savia a ne cíleně od Dona Boska. V preventivním systému se tedy primárně pracuje s větší skupinou mladých, učňů, studentů, jak to bylo nastaveno v počátcích z důvodu potřeby zajistit stovkám kluků vzdělání, výchovu, popř. stravu a ubytování.

Don Bosko i B.P. se snažili vychovávat pro mladého chlapce přitažlivým, zajímavým způsobem blízkým zájmům jejich věku, jejich hrám. „Být veselý“ je pro mladého chlapce něco přirozeného a oba naši zakladatelé to věděli, podporovali a využívali.

---

³⁸³ Srov. BRAIDO, P. *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*, s. 128.

³⁸⁴ Srov. BOSCO, T. *Don Bosco*, s. 240.

³⁸⁵ Srov. Tamtéž, s. 54.

³⁸⁶ Srov. SV, s. 59.

3.5 Komparace výchovných cílů

Oba výchovné systémy se shodují ve stěžejním a nejjobecnějším cíli, kterým je celistvá, **integrální výchova** mladého člověka ([viz Příloha IV.](#)), snaha o rozvoj všech podstatných složek jeho osobnosti, každý pak s důrazem na jinou.

Preventivní systém ty nejpodstatnější „dimenze“ člověka, které chce rozvíjet, vyjadřuje pojmy „**poctivý občan**“ a „**dobry křesťan**“. *Poctivý občan* - je pojem pod kterým se skrývá obecně lidská, odborná a kulturní formace mladého člověka; pojem *dobry křesťan* vyjadřuje zacílení výchovy a života k Bohu, jeho „království“, odkazuje na posmrtný „věčný život v nebi“, dává hlubší, přesažný smysl životu „poctivého občana“ na tomto světě.

Skauting má jako hlavní cíl vychovat duchovně, mravně, intelektuálně, sociálně a tělesně rozvinutého člověka - „**dobrého a aktivního občana**“, který bude schopen a ochoten sloužit druhým lidem i občanské společnosti a který má přispět k mírovému rozvoji společnosti. Jeho rozvoj je popsán ve čtyřech oblastech: **charakterní vlastnosti, zdraví a zdatnost, rukodělné a řemeslné dovednosti, služba druhým.**

Na teoretické rovině preventivního systému dává větší důraz na náboženskou stránku člověka, rozvíjení vztahu s Bohem, na potencionální začlenění se do církve. Skauting oproti preventivnímu systému je charakteristický v rozvíjení vztahu člověka k přírodě, která však není konečným cílem skautingu, ale prostředkem výchovy, ke zdraví, zdatnosti i zbožnosti (B.P.: „...poznáváním a pozorování přírody, zákonů Stvořitelových, může mít větší účinek než kázání.“³⁸⁷)

3.5.1 Komparace morálních ctnosti a hodnotových postojů

Znovu a obzvláště v této podkapitole se ukáže, jak uvádí Novák o skautingu, jeho západní křesťanská myšlenková a hodnotová tradice, která je společná oběma výchovným systémům. Hodnotová a myšlenková výbava jak skautingu, tak preventivního systému je v jádru křesťanská: hodnoty jako uznání lidské svobody a důstojnosti, vědomí povinnosti k přesažnému mravnímu řádu, individuální odpovědnost, snaha o nezištnou pomoc druhým - to vše patří k jádru toho, co tato tradice světu přináší.³⁸⁸

---

³⁸⁷ Srov. SV, s. 35.

³⁸⁸ Srov. NOVÁK, L. *Skauting: II. Zrození skautingu*. [online]

Podle prostudovaných materiálů, na prvním místě chtěl Don Bosko vypěstovat v chlapcích dobrý vztah k Bohu, který se projevuje mravným a ctnostným, „počestně občanským“ a následně, jak věřil, šťastným životem.³⁸⁹ Souhrnně se rozličné úkony (modlitba, přijímání svátostí, aj.) dají nazvat jako zbožnost, tedy konkrétní skutky vyjadřující vztah, lásku člověka k Bohu (viz. [Příloha I.](#)). Dále je to láska k bližnímu, poté implicitně výzva lásky k Bohu, k sebeovládání, k radostnosti, poslušnosti, víře a zodpovědnosti. Z nejvíce zdůrazňovaných následují pokora, naděje, pracovitost, věrnost, čistota, laskavost, moudrost, rozumnost, statečnosti, vstřícnost, čestnost, trpělivost, úcta k autoritám, pravdivost, mírnost, shovívavost, věrnost, vděčnost, láska k sobě, k přátelství.

U B.P. a skautingu je jako nejvýše postavená ctnost láska k bližnímu projevovaná službou, je vyvrcholení celé skautova života (viz. [Příloha III.](#)). V četnosti a důležitosti výzev následuje láska k Bohu, sebeovládání, smysl pro povinnost a odpovědnost, čestnost a pravdivost, veselost, poslušnost a úcta k autoritě, zbožnost, statečnost, zdvořilost, věrnost, nesobeckost, obětavost a pracovitost, věrnost, oddanost vlasti, sebeúcta a sebedůvěra, zmiňuje také vděčnost, pokoru, čistotu, úctu k životu, rozvahu, laskavost, přátelství a víru.

Vidíme (viz. [Příloha V.](#)), že mezi nejvíce zdůrazňovanými ctnostmi v obou výchovných systémech se nachází velmi podobné ctnosti jako je láska k bližnímu, láska k Bohu (zbožnost), sebeovládání, odpovědnost, smysl pro povinnost, čestnost, pravdivost, radostnost a poslušnost. Bez předchozího úmyslu se nám zde nabízí zajímavé srovnání s listem, který napsal Pavel z Tarsu Galaťanům. Uvádí v něm jaké je ovoce Božího ducha: „Láska, radost, pokoj, trpělivost, laskavost, dobrota, věrnost, tichost a sebeovládání.“³⁹⁰

3.6 Komparace metod

Pedagogické metody jsou způsob, jakým je dosahováno určitého cíle. Rozdělit je můžeme na výchovné a vzdělávací metody, ale i metody empirického výzkumu. V pedagogice se hovoří o následujících třech typech metod: metody vyučovací, metody vědeckovýzkumné a metody výchovné – které se týkají našeho srovnání a kterými je

---

³⁸⁹ Srov. GIRAUDO, A. *Píšem vám, mladí*, s. 22.

³⁹⁰ *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona.* (CEP) Gal5,22-23.

dosahováno splnění cílů jednotlivých výchovných složek a tvorba postojů, potřeb a zájmů vychovávané osobnosti.³⁹¹

Základní metodou preventivního systému je aktivní přítomnost mezi mladými – **asistence**. Skrze ni vychovatel zná svět mladého člověka, jeho zájmy i jeho potřeby a je schopen komunikovat na úrovni mladého člověka. Don Bosko chtěl po vychovatelích aby měli rádi to, co se líbí chlapcům (ať jsou vždy s nimi, hrají jejich hry, účastní se jejich zábavy) a chlapci budou mít rádi to, co se líbí vychovatelům a tak usnadní jejich námahu.³⁹²

Od B.P. čteme podobné. Skautský vůdce by měl mít znalosti o chlapci obecně a vzít v úvahu jeho jedinečnost, osobitost, a klukovské vlastnosti jako např. smysl pro legraci. Díky znalosti těchto vlastností má skautský vůdce přizpůsobit program chlapeckým sklonům a zálibám.³⁹³ Podle B.P. přátelské vztahy vznikají společným pobytem v přírodě, pod stanem, u táborového ohně – to je nejvhodnější prostředí pro chlapeckou duši a dává vůdci nejlepší příležitost, aby si kluky získal a zapůsobil na ně celou svou osobností.³⁹⁴ To je „skautská asistence“. Metoda, kterou vidíme u obou systémů. Skrze přátelskou („bratrskou“ či „laskavou“) přítomnost mezi mladými poznat jejich svět a program mu přizpůsobit, a pak jako jeden z nich výchovně působit.

Don Bosko za počátek své práce s chudými hochy označil setkání s mladíkem Batolomějem Garelli, které se stalo 8. prosince 1841. Kostelník hochy vyhnal z kostela, protože neuměl ministrovat, ale Don Bosko si ho nechal zavolat a dal se s ním do řeči. Po představení jména a rodinné situace se Don Bosko přes sérii otázek snažil najít nějaký „pozitivní bod“, něco co chlapec umí, něco co je v něm dobrého. Uměl pískat. Tato víra, že v každém člověku je něco dobrého, nějaký bod ve kterém se stane mladý přístupným, ho provázela celý život.³⁹⁵

Velmi podobně píše i B.P.: Úkolem každého vůdce je táhnout každého chlapce vzhůru, zjistit, co v něm je, upevňovat a rozvíjet to dobré, odstraňovat to špatné. I v největším darebákovi vidět něco dobrého. Měl by se snažit to dobré naplno rozvinout

---

³⁹¹ Srov. POSPÍŠIL, R. *Úvod do pedagogiky. Základní pedagogické kategorie* [on-line].

³⁹² Srov. BOSKO, J. *Dopis z Říma*. In: ST, s. 241.

³⁹³ Srov. SV, s. 11.

³⁹⁴ Srov. SV, s. 12.

³⁹⁵ Srov. BOSCO, T. *Don Bosko*, s. 242.

a právě v tom spočívá výchova mladého člověka, ne v jeho poučování.³⁹⁶ „V jednom týdnu jsem potkal tři chlapce v různých střediscích, o kterých mi řekli, že byli považováni za nenapravitelné rváče a darebáky, dokud na ně nezapůsobil skauting. Jejich vůdcové na každém z nich objevili něco dobrého, využili tohoto poznatku a pracovali s nimi tak, aby to vyhovovalo klukovskému temperamentu. Dnes jsou ze všech zdatní mládenci s docela proměněným charakterem a vedou si skvěle.“³⁹⁷

3.7 Komparace prostředků

Výchovné (edukační) prostředky jsou metody nebo formy nebo konkrétní materiální prostředky, skrze které probíhá výchova. Patří mezi ně i edukační činitelé (ve smyslu lidé, instituce, organizační formy), obsahy (obsah výuky, programy), metody a prostředky v tradičním slova smyslu, edukační prostředí (materiální, nemateriální).³⁹⁸

Základní prostředek, který je shodný v obou systémech je výchovné „preventivní“ prostředí. Don Bosko ho nazval oratoř a charakterizoval ho čtyřmi prvky: škola (vzdělání), hřiště (hra s kamarády), domov (laskavé přijetí) a kostel (víra, vztah k Bohu). B.P. podobně píše: „Nejúčinnější obranou vůči špatnému prostředí je jeho nahrazení prostředím dobrým – a tím je pro skauty oddílová klubovna a letní tábor.“³⁹⁹ A na jiném místě píše, že mnozí z dospívajících by mohli být zachráněni, kdyby vyrůstali v dobrém prostředí a v dobrých podmínkách právě v tom životním období, kdy jsou vnímaví a schopní změny.⁴⁰⁰ Toto „preventivní prostředí“, přátelská společnost, společné zážitky (hry, výlety, tábory) je společné oběma systémům. Snaží se vytvářet prostor, kde se mladý člověk může rozvíjet bez větších negativních vlivů (jako jsou dnes např. ponechání mladých bez smysluplné činnosti, jejich nuda a hledání si bezduché zábavy, patologické závislosti na počítačových hrách, absence ideálů,...) a po všech stránkách. Don Bosko využíval to, co chlapce bavilo – „tělocvik, hudbu, recitaci, divadlo, vycházky“ jako „velice účinné prostředky, jimiž se dosahuje kázně a podporuje se mravnost a zdraví“.⁴⁰¹ Dnes oba systémy využívají nesčetné množství prostředků, počínaje sportovními aktivitami všeho druhu, přes výlety, letní tábory, internáty a

---

³⁹⁶ SV, s. 17.

³⁹⁷ SV, s. 12.

³⁹⁸ Srov. POSPÍŠIL, R. *Úvod do pedagogiky. Základní pedagogické kategorie* [on-line].

³⁹⁹ Srov. SV, s. 14.

⁴⁰⁰ SV, s. 27.

⁴⁰¹ Srov. PS, s. 233.

učňovskými či vysokými školami, knižní vydavatelství či televizní stanicí salesiánů konče. „Chlapce můžete získat jedině tím, co je skutečně přitahuje a zajímá. Teprve potom můžete přidat to, co si myslíte, že by měli poznat.“, píše k tomu B.P.⁴⁰²

3.7.1 Edukační činitelé

Výchovní (edukační) činitelé jsou osoby nebo prostředky, které se účastní edukačního procesu.⁴⁰³

Don Bosko si přál, aby vychovatelé byli jako dobrotivý otcové a průvodci,⁴⁰⁴ přátelé a bratři,⁴⁰⁵ kteří budou srdeční, dovedou projevit svou přízeň vychovávanému, tak, že vzbudí jeho důvěru. V listu z Říma Don Bosko píše salesiánům: „Kdo ví, že je milován, miluje. A kdo je milován, dosáhne všeho, zvláště u mládeže.“⁴⁰⁶ Tato láska pomáhá vychovateli snášet námahy, mrzutosti, nevděk, nepříjemnosti a nedostatky chlapců. „Ježíš Kristus nedolomil nalomenou třtinu a neuhasil doutnající knot. To je náš vzor.“⁴⁰⁷

Velmi podobně skautským vůdcům píše B.P, skautský vůdce musí podle něho mít v sobě chlapeckého ducha; a musí být především schopen vytvořit se svými chlapci správný vztah. Měl by být starším bratrem svých skautů, který se bude na svět dívat jejich očima, povede je správným směrem a bude v nich probouzet potřebné nadšení. Skautský vůdce musí umět probudit v jednotlivcích ducha spolupráce, měl by dávat sám dobrý příklad a být zodpovědným v jejich vedení.⁴⁰⁸

3.7.2 Příroda a vnímání krásy jako výchovný prostředek

„Opakuji až příliš často, že poznávání přírody je pro nás nejlepším prostředkem k otvírání chlapecké mysli i duše. Pokud to skautský vůdce nepouští ze zřetele, chlapci mají příležitost vnímat krásu v přírodě a později i v umění – a to přispívá, aby se mohli více těšit ze života.“⁴⁰⁹, napsal B.P. skautským vůdcům a pokračuje: „Právě to spolu s pochopením, že se v tomto podivuhodném díle projevuje Bůh stvořitel, je pevný

---

⁴⁰² Srov. SV, s. 15.

⁴⁰³ Srov. POSPÍŠIL, R. *Úvod do pedagogiky. Základní pedagogické kategorie* [on-line].

⁴⁰⁴ BIANCO, E. *Taký bol don Bosco. Otec a učitel mladých*, s. 187.

⁴⁰⁵ Srov. BOSKO, J. *Dopis z Říma*. In: ST, s. 242.

⁴⁰⁶ Srov. Tamtéž, s. 242.

⁴⁰⁷ Srov. Tamtéž, s. 242.

⁴⁰⁸ Srov. SV, s. 8.

⁴⁰⁹ SV, s. 32.

základ náboženství, zvláště když k tomu připojíme vykonávání jeho vůle účinnou službou druhým.“ Podobně píše dnešní skaut M. Vácha: „Žijeme ve světě, o kterém nás samotná věda poučuje, že z hlíny a vody a slunce se kdysi dávno sám od sebe narodil život první buňky. Může někde nějaký ateista věřit ve vznik živých tvorů z vody, slunce a hlíny a zároveň se neptat po Bohu? Když nevěříte v nebe, chtělo by se mi říci, věřte aspoň v zemi.“⁴¹⁰

Příroda je přirozený prostředek výchovy úcty k životu, k objevování řádu, úcty ke Stvořiteli. Skautský vůdce otvírá hochům oči a skrze postupné vnímání krásy v přírodě, se ji chlapci naučí mysli oceňovat a budou pak radost nacházet v těch nejvšednějších prostředí, rozvádí B.P.⁴¹¹ Francouzský skaut G. Larigaudie o kráse napsal: „Všechno je třeba milovat: orchidej, nečekaně rozkvétající v džungli, krásu koně, gesto dítěte, vtip či úsměv ženy. Je třeba žasnout nad veškerou krásou, objevovat ji, i kdyby byla ponořena v blátě, a povznášet ji k Bohu.“⁴¹² B.P. dodává, že „vnímání krásy ti nemůže přinést štěstí, nemáš-li klidné svědomí“ a proto, když si přejeme, aby naši chlapci byli v životě šťastní, „musíme jim vštěpovat zvyk činit svým sousedům dobro a navíc vnímat krásu v přírodě.“⁴¹³

V preventivním systému oproti skautingu, zdá se, absentuje téma přírody. Je to pravděpodobně způsobeno kulturně-historickými okolnostmi doby vzniku obou systémů. Don Bosko a většina jeho chlapců pocházeli z vesnic a přírodu považovali za přirozenou součást života, do které rádi chodili na výlety⁴¹⁴, ale nepovažovali pobyt v přírodě za něco výjimečného. Naproti tomu B.P. a jeho dvacet prvních táborníků, všichni Londýňané, pociťovali později pravděpodobně větší odcizení přírodě a touhu se k ní vrátit a přiblížit se tomu, co jim městský život sebral. Tato touha se objevila napříč Evropou a potvrzují ji jak již zmiňovaní předchůdci skautingu, tak snahy mnohých obroditelů⁴¹⁵ i neuvěřitelně masivní rozšíření skautingu v prvních letech. Rok

---

⁴¹⁰ VÁCHA, M. *Místo, na němž stojíš je, posvátná země*, s. 251.

⁴¹¹ Srov. SV, s. 33.

⁴¹² DAJCZER, T. *Rozjímání o víře*, s. 207.

⁴¹³ Srov. SV, s. 33.

⁴¹⁴ Don Bosko chodíval pěšky asi se stovkou chlapců na letní pobyty „tábory“ za svým bratrem do Becchi na dvacet i více dní odkud pak podnikali výlety do okolí, později jezdili i vlakem do vzdálenějších míst, např. v roce 1864 do Janova. Srov. BOSCO, T. *Don Bosko*, s. 264.

⁴¹⁵ U nás např. tzv. *feriální kolonie* pobyty pro městské děti na venkově; nebo pedagog F. Hofmeister a jeho pobyty v přírodě, či A. B. Svojsík, pražský pedagog. Srov. ŠANTORA, R. (ed.) *Skautské století*, s. 18.; 51.

po první skautském táboře už v Anglii skautovalo na 100 tisíc chlapců a hnutí se masově šířilo do anglických kolonií⁴¹⁶.

Dnes je téma ekologické výchovy, výchovy ke správnému vztahu k životnímu prostředí, stále aktuálnější a stálo by za hlubší prozkoumání zda vůbec a jakým způsobem dnes reagují různé výchovné instituce na tyto naléhavé výzvy.

3.7.3 Komparace trestů

V obou výchovných systémech je snaha se trestům vyhnout. Don Bosko tvrdil, že když vychovatel získá lásku žáků, budou se ho bát neuposlechnout a pouhé odepření přízně jim bude trestem.⁴¹⁷ Fyzické tresty byly v obou výchovných systémech od počátku vyloučeny a dnes jsou navíc vyloučeny i ze zákona. Oba systémy dbají na to, aby byly předem známy přestupky a odpovídající tresty za ně. Funkcí trestů je informovat o nedostatku a motivovat k nápravě. Je upřednostňována osobní domluva a vysvětlení s přihlédnutím k individualitě jedince a aby mu byl prohrěšek i trest srozumitelný.⁴¹⁸

3.8 Shrnutí komparace

Při komparaci salesiánského preventivního systému a skautingu i jejich jednotlivých složek jsme dospěli k poznatku, že jsou si vzájemně velmi blízké. Tato podkapitola nabízí shrnutí celé komparace.

3.8.1 Co mají výchovné systémy společné?

Za povšimnutí stojí skutečnost, že oba zakladatelé již v raném dětství přišli o otce a vyrůstali bez něho. Janu Boskovi zemřel otec, když mu byli dva roky, Baden-Powellovi ve třech letech. Absence otce při výchově má podstatný vliv na vývoj osobnosti člověka.⁴¹⁹ Do jaké míry se však tato skutečnost stala stimulem k pozdějšímu vychovatelskému snažení, k přijetí role otce a vychovatele chlapců, to už je otázka pro jiné, psychologické disciplíny. Můžeme však logicky očekávat větší míru empatie pro „sirotky“ u Boska i B.P. Oba dva měli za matku silnou a odhodlanou ženu, která

---

⁴¹⁶ Srov. Tamtéž, s. 17.

⁴¹⁷ Srov. PS, s. 235.

⁴¹⁸ Srov. VYCHODIL, D. *Metodika*, s. 72.

⁴¹⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 98.; 366.

podstatně ovlivnila jejich osobnost. Oba dva pocházeli z křesťanské rodiny a byli ve víře vychováni v praktikující křesťany.

Pozdější setkání, obecně řečeno, s lidskou bídou, materiální, mravní i duchovní, v chudinských čtvrtích Londýna či v Turínských věznicích, se u nich stalo shodnou motivací k výchovnému úsilí. Shodné bylo také jejich úsilí najít podstatu problému a účinnou pomoc. Řešení oba spatřovali ve výchově mládeže. Don Bosko chtěl uchránit zdravé chlapce zkušenosti zla a vězení, a proto chtěl vytvořit „preventivní prostředí“. B.P. chtěl národy uchránit války a vzájemného nepochopení, tudíž chtěl vychovat „mírové zvědy“, kteří by pro mír pracovali se stejným úsilím, jako pracují váleční zvědové pro vítězství své armády.

Oba výchovné systémy se shodují na stejné cílové skupině: primárními adresáty jsou mladí přibližně od 5 do 26 let. Další podstatnější shodu vidíme v poslání, principech a cílech těchto výchovných systémů. Shoda v poslání je patrná ve snaze podporovat integrální rozvoj mladých lidí, rozvíjet lidský i duchovní rozměr jejich osobností. Principiální shodu nacházíme ve vztahu k Bohu (u českých Junáků vyjádřený pojmem: *k nejvyšší Pravdě a Lásce*), v rodinnosti, tedy ve snaze o *bratrsky laskavé* vztahy, dále v apelu na rozumnou a zodpovědnou spolupráci vychovávaného. Shodu v cílech spatřujeme v ideálu poctivého – aktivního občana, v rozvíjení klíčových kompetencí mladých při jejich procesu socializace. Mezi nejvíce zdůrazňovanými morálními ctnostmi a hodnotovými postoji se v obou výchovných systémech nachází velmi podobné pojmy jako je láska k bližnímu, láska k Bohu (zbožnost), sebeovládání, odpovědnost, smysl pro povinnost, čestnost, pravdivost, radostnost a poslušnost (viz. [Příloha V.](#)). V metodě je blízká snaha být součástí světa vychovávaných, znát ho a tuto znalost využívat při výchově. Vychovávatel má být jako starší bratr a laskavý otec, který dokáže v každém člověku vidět to dobré a rozvinout to. Mezi prostředky bychom obzvláště v dnešní době našli mnoho společného. Obecně je společná myšlenka preventivního, sociálně pozitivního prostředí (oratoř, klubovna, tábor), ve kterém mladí rozvíjí své schopnosti a nemají čas na špatnosti. Oba systémy počítají ve výchově s dynamikou skupiny, zejména skauting při práci v malých skupinách (družinách). Jako tresty oba systémy upřednostňují osobní domluvu a vysvětlení.

3.8.2 V čem výchovné systémy se liší?

V zásadním nasměrování výchovy, které je k integrálnímu rozvoji osobnosti mladého člověka, jsme neshledali nic, co by si v zásadě odporovalo.

Salesiánský preventivní systém se na teoretické rovině salesiánské literatury odlišuje ve zřetelném důrazu na rozvíjení duchovní dimenze člověka – „dobrého křesťana“, s předpokládaným začleněním, či potencialitou katolické církevní socializace. Ve vztahu k Bohu, v začlenění se do života církve a v aktivním životě z víry (ke kterému patří např. přijímání *svátostí*) spatřuje preventivní systém nejsilnější výchovný prostředek („Častá svatá zpověď, časté svaté přijímání a každodenní mše jsou základy, na kterých musí stát celá výchovná stavba.“⁴²⁰ „Eucharistie, svátost smíření jsou prostředky mimořádné hodnoty pro výchovu ke křesťanské svobodě.“⁴²¹). Prostředek natolik silný proto, že se dotýká té nejvnitřnější „svatyně“ člověka, „srdce“, „já“, ve kterém se setkává rozum a svobodná vůle. Vztah k Bohu, který je zároveň mnohem víc než jen prostředek výchovy, se stává hybnou silou k proměně „srdce“, k aktivní účasti vychovávaného na výchovném „pokusu o zdokonalení“⁴²². Preventivnímu systému nejde o to mladého člověka „učesat“, tedy jen upravit projevy jeho vnějšího chování, ale chce především také pomocí tohoto prostředku změnit člověka k lepšímu – z nitra. Na tomto místě je však nutné podotknout, že salesiáni dnes nepracují jen pro křesťany, ale mají po světě mnoho sociálně prospěšných děl, především učňovské školy pro mladé všech vyznání, která jsou v těchto dílech s úctou respektována. Stejně tak je tomu i v salesiánských dílech v České Republice. U skautingu je tento duchovní princip také přítomný, ale není natolik specifikován (B.P. sice v počátku předpokládal, že většina skautů jsou a budou členy nějaké křesťanské církve⁴²³, to se ale s šířením skautingu po světě změnilo) a skautům je ponechána možnost žít duchovní princip „po svém“, v té víře, která je „jeho“.⁴²⁴ Tento důraz se také promítá do jinak téměř identických morálních ctností a hodnotových postojů, ke kterým systémy vychovávají. U preventivního systému je to vztah k Bohu – zbožnost, u skautingu služba druhým.

⁴²⁰ BRAIDO, P. *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*, s. 126.

⁴²¹ Srov. ST, čl. 36., s. 41.

⁴²² Srov. BREZINKA, W. *Základy filosofie výchovy*, s. 14.

⁴²³ Srov. SV, s. 34.

⁴²⁴ Srov. ZAJÍC, J. a kol. *Kdo jsem: Metodika ke skautské stezce*, s. 8.

Dalším výraznějším rozdílem je, že skauting má oproti preventivnímu systému fenomén přírody ideově zpracovaný v teorii výchovy jako její prostředek.

3.8.3 Vzájemná inspirace

Je něco, čím se mohou výchovné systémy vzájemně doplnit a obohatit, tak, aby bylo jejich výchovné působení celistvější při zachování integrity systému? Z hlediska integrálního rozvoje člověka najdeme jistě prvky, kterými se tyto výchovné systémy mohou doplňovat, aniž by ztratily svoji svébytnost. Nechceme tvrdit, že v praxi se následující prvky neobjevují u druhého z výchovných systémů. Aplikování těchto výchovných stylů je totiž do značné míry ovlivněno a obohaceno individualitou vychovatele, a proto i samotná výchovná praxe je „pestřejší“ a komplexnější než jen popsaná teorie. Berme v úvahu, že následující možné inspirativní prvky výchovy vycházejí z teoretického srovnání systémů. Tyto prvky pak mohou najít uplatnění spíše na rovině individuální inspirace než strukturálních změn. Potencionální inspirace pro vychovatele, který chce vidět člověka celistvě a ve všech jeho dimenzích a chce mu pomoci rozvíjet „klíčové kompetence lidského bytí“, vše co patří k tomu být člověk. Předpokládá se, obecně ve výchově, že vychovatel je vyrovnaná (ne patologická) osobnost, která ve výchově sleduje především harmonický rozvoj svých svěřenců.

3.8.3.1 Inspirativní prvky preventivního systému

Ze strany preventivního systému se může stát pro skauting inspirativní např.: princip srdečné laskavosti, tedy princip, kterým si vychovatel chce získat důvěru vychovávaných, protože „výchova je záležitostí srdce“⁴²⁵ a tento jejich přátelský vztah pak znemožňuje svěřenci dělat to, co si vychovatel nepřeje. Princip, při kterém vychovávaný není jen „uživatel“, ale jedinečná bytost, na které vychovateli záleží. Jinak vyjádřeno „dobrotivě-otcovský“ či „starostlivě-bratrský“ vztah mezi vychovatelem a svěřencem. Tento princip připomíná známý poznatek vývojové psychologie že „děti, zejména školního věku, ovlivňuje potřeba být pozitivně hodnocen a akceptován.“⁴²⁶

Viděno bezpředsudečně dalším inspirativním momentem pro skauting může být fakt, jak důležitou roli přisuzuje preventivní systém vztahu člověka k Bohu a jeho

---

⁴²⁵ Srov. FANTOZZI, A. *Maminka Markéta – matka Dona Boska*. s. 56.

⁴²⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 162.

rozvíjení jako nezbytnou součást integrálního rozvoje osobnosti člověka. Pro tuzemský skauting tento fakt může vést k zamyšlení nad tím, jakým způsobem, a zda vůbec je rozvíjen tento skautský princip služby nejvyšší Pravdě a Lásce.

Dalším inspirujícím prvkem preventivního systému pro skauting se může stát metoda asistence jako aktivní přítomnost mezi mladými. Připomeňme, že tímto nechceme tvrdit, že by skautští vedoucí netrávili s dětmi dost času, ale skutečnost salesiánské asistence může skauty inspirovat k reflektované a rozhodnější přítomnosti mezi mladými.

Další inspirací mohou být čtyři prvky, které tvoří integrální výchovné prostředí, ale jsou to svým způsobem principy, které je možné v určitých proměnlivých poměrech spatřit v každém salesiánském díle či činnosti. Jsou to hřiště (hra s kamarády), domov (laskavé přijetí), škola (vzdělání) a kostel (víra, vztah k Bohu).

3.8.3.2 Inspirativní prvky skautingu

Čím může naopak skauting obohatit preventivní systém? Inspirativní mimo jiné může být např. skautingem kladený důraz na aktivní službu druhým a angažování se pro dobro společnosti.

Dalším inspirujícím prvkem pro preventivní systém může být systematická, dlouhodobá práce v malých skupinkách.

B.P. považuje za neocenitelný nejlepší prostředek k výchově charakteru osobnosti odpovědnost, která je svěřena jednotlivcům.⁴²⁷ „Jestliže chcete dosáhnout nejlepších výsledků, musíte dát rádcům skutečnou plnou zodpovědnost – kdybyste jim ponechali jen odpovědnost částečnou, výsledek by byl také jen částečný.“⁴²⁸ Tato svěřená zodpovědnost může být inspirativní pro salesiánské prostředí.

Příroda je ve skautingu přirozeným prostředkem výchovy k úctě k životu, k objevování řádu, k úctě ke Stvořiteli. Skautský vůdce otvírá hochům oči a skrze postupné vnímání krásy v přírodě, se jí chlapci naučí myslí oceňovat.⁴²⁹ Výchova ke správnému, pozornému chování v přírodě a šetrnému vztahu k ní je další inspirativní výzva preventivnímu systému.

---

⁴²⁷ Srov. SV, s. 12.

⁴²⁸ SV, s. 30.

⁴²⁹ Srov. SV, s. 33.

Závěr

Cílem této práce bylo na teoretické rovině pomocí komparační metody porovnat salesiánský preventivní systém a skauting. Snažili jsme se nalézt odpovědi na otázky: *Co mají výchovné systémy společné? V čem se liší? Je něco, čím se mohou vzájemně doplnit a obohatit tak, aby bylo jejich výchovné působení celistvější při zachování integrity systému?*

Nejprve jsme se krátce zabývali historickým pozadím doby života zakladatelů obou výchovných systémů a vlivy, které formovaly jejich osobnost. Jan Bosko i Robert Baden-Powell pocházeli z křesťanské rodiny, v raném dětství přišli o otce a byli vychováni svými matkami v praktikující křesťany. Společnou motivací zakladatelů k výchovnému úsilí bylo setkání s lidskou bídou, materiální, mravní i duchovní. Dona Boska šokovala situace mládeže v turínských věznicích, Baden-Powella zase v chudinských čtvrtích Londýna a utrpení lidí ve válce. Účinnou pomoc a řešení problému oba spatřovali ve výchově mládeže. Don Bosko chtěl uchránit zdravé chlapce zkušenosti zla a vězení, a proto chtěl pro ně vytvořit „preventivní prostředí“, B.P. chtěl národy uchránit války a vzájemného nepochopení, a proto chtěl vychovat „mírové zvědy“, kteří by pro mír pracovali se stejným úsilím jako pracují váleční zvědové pro vítězství své armády.

Primárními adresáty obou výchovných systémů jsou mladí přibližně od 5 do 26 let. Další podstatnější shodu vidíme v poslání, principech a cílech těchto výchovných systémů. Shoda v poslání je patrná ve snaze podporovat integrální rozvoj mladých lidí, rozvíjet lidský i duchovní rozměr jejich osobností. Principiální shodu nacházíme ve vztahu k Bohu (u českých Junáků vyjádřený pojmem: k *nejvyšší Pravdě a Lásce*), v rodinnosti, tedy ve snaze o *bratrsky laskavé* vztahy, dále v apelu na rozumnou a zodpovědnou spolupráci vychovávaného. Shodu v cílech spatřujeme v ideálu poctivého – aktivního občana, v rozvíjení klíčových kompetencí mladých při jejich procesu socializace.

Mezi nejvíce zdůrazňovanými morálními ctnostmi a hodnotovými postoji se v obou výchovných systémech nachází velmi podobné pojmy jako je láska k bližnímu, láska k Bohu (zbožnost), sebeovládání, odpovědnost, smysl pro povinnost, čestnost, pravdivost, radostnost a poslušnost.

U obou výchovných systémů je zřetelná shoda v metodě výchovy a tou je snaha být součástí světa vychovávaných, znát ho a tuto znalost využívat při výchově. Vychovatel má být jako starší bratr a laskavý otec, který dokáže v každém člověku vidět to dobré a rozvinout to. Zatím je společná myšlenka preventivního, sociálně pozitivního prostředí (oratoř, klubovna, tábor), ve kterém mladí rozvíjí své schopnosti a nemají čas na špatnosti.

Při komparaci salesiánského preventivního systému a skautingu jsme dále zjistili, že oba systémy jsou si velmi podobné a zásadním zacílením téměř shodné. Tato podobnost, jak se domníváme, je zapříčiněna především shodným světonázorovým stanoviskem a shodným křesťanským pohledem na člověka u obou zakladatelů. Toto shodné křesťanské pojetí a vidění člověka implikuje jeho status jakožto svobodné bytosti stvořené Bohem k jeho obrazu a z toho vyplývá i jeho důstojnost. Taktéž toto společné východisko implikuje shodné zacílení výchovy – rozvíjení originálních schopností - „darů“, smysl pro povinnost a odpovědnost, smysl pro službu. U obou zakladatelů je patrný životní optimismus a naděje, že život každého člověka má jedinečnou cenu. Naděje, že každý člověk může, a měl by, přispět k dobru celé společnosti. V zásadním nasměrování výchovy, které je snaha o integrální rozvoj osobnosti mladého člověka, jsme neshledali nic, co by si v těchto výchovných systémech v zásadě odporovalo.

Salesiánský preventivní systém se na teoretické rovině salesiánské literatury odlišuje ve zřetelném důrazu na rozvíjení duchovní dimenze člověka – „dobrého křesťana“, s předpokládaným začleněním či potencialitou katolické církevní socializace. Ve vztahu k Bohu, v začlenění se do života církve a v aktivním životě z víry (ke kterému patří např. přijímání *svátostí*) spatřuje preventivní systém nejsilnější výchovný prostředek.

Z hlediska integrálního rozvoje člověka najdeme prvky, kterými se tyto výchovné systémy mohou doplňovat, aniž by ztratili svoji svébytnost. Jsme si vědomi, že tyto prvky mohou najít uplatnění spíše na rovině individuální inspirace než strukturálních změn. Ze strany preventivního systému se může stát pro skauting inspirativní např.: princip srdečné laskavosti, tedy princip, kterým si vychovatel chce získat důvěru vychovávaných, a tento jejich přátelský vztah pak znemožňuje svěřenci dělat to, co si vychovatel nepřeje. Pro skauting může být dalším inspirativním

momentem fakt, jak důležitou roli přisuzuje preventivní systém vztahu člověka k Bohu a jeho rozvíjení jako nezbytnou součást integrálního rozvoje osobnosti člověka. Stejně tak inspirativní může pro skauty být metoda asistence jako aktivní, reflektované přítomnosti mezi mladými. Další inspirací mohou být čtyři prvky, které tvoří integrální výchovné prostředí, a které je možné spatřit v každém salesiánském díle či činnosti. Jsou to hřiště (hra s kamarády), domov (laskavé přijetí), škola (vzdělání) a kostel (víra, vztah k Bohu).

Čím může naopak skauting obohatit preventivní systém? Inspirativní mimo jiné může být např. skautingem kladený důraz na aktivní službu druhým a angažování se pro dobro společnosti, nebo dlouhodobá práce v malých skupinkách. Za inspirativní prostředek k výchově charakteru osobnosti můžeme považovat odpovědnost, která je svěřena jednotlivcům. Nezanedbatelným přínosem pro preventivní systém může být příroda, která je ve skautingu využívána jako přirozený prostředek výchovy úcty k životu, k objevování řádu, úcty ke Stvořiteli. Výchova ke správnému, pozornému chování v přírodě a šetrnému vztahu k ní je další inspirativní výzva preventivnímu systému.

Oba výchovné systémy se snaží o integrální výchovu. Můžeme říci, že skauting je velmi přitažlivá forma výchovy přes zdravého „přírodního“ člověka k dobrému občanovi s neopomenutím vztahu k Bohu, k duchovní dimenzi. Preventivní systém klade pak větší důraz na rozvinutí duchovního rozměru mladého člověka, můžeme říci, že dobrý křesťan „plodí“ i dobrého občana.

Velká podobnost výchovných systémů vedla autora práce k domněnce možné inspirace Roberta Baden-Powella preventivním systémem či osobností Dona Boska. Domněnka, že by např. Baden-Powell mohl ve své knihovně mít Don Boskův spisek *Preventivní systém při výchově mládeže* z roku 1877, ani jiná konexe však odpovědí ze skautském archívu, na dotaz zasláný do anglického Gilwellu, nebyla potvrzena. Teoreticky však není vyloučena možnost toho, že Baden-Powell znal salesiány, kteří přišli do Londýna již v roce 1887⁴³⁰, tedy ještě za života Dona Boska. V době, kdy Baden-Powell zvažoval možné založení výchovné organizace, na přelomu 19./20. století, už salesiánská učňovská škola na Battersea byla pravděpodobně v Londýně

---

⁴³⁰ *Salesians of Don Bosco UK* [online].

všeobecně známou. Autor se domnívá, že je dost pravděpodobné, že osobnost Dona Boska byla v té době nejen v Anglii již natolik známá, že o ní Baden-Powell věděl.⁴³¹ Tyto domněnky možné inspirace však zůstávají otevřeny pro další badatelskou činnost.

Domníváme se, že se nám v této práci podařilo vyzdvihnout nejpodstatnější prvky obou systémů a odhalit jak to, co mají společné, tak i to, čím se mohou vzájemně inspirovat, takže se nám podařilo cíl práce splnit.

Na závěr zbývá jen vyjádřit přání, aby výsledky našeho bádání inspirovaly a přinesly své plody ve výchově mladé generace a pomohly jejímu integrálnímu a harmonickému rozvoji. Ve službě „Pravdě a Lásce“, s pomocí „síly, která stojí nad lidstvem“⁴³² a se vzorem toho, „který nedolomil nalomenou třtinu a nehasil doutnající knot.“⁴³³

---

⁴³¹ Připomeňme, že již tři roky po smrti Dona Boska v roce 1891 se jako tajný agent Velké Británie pohyboval po Itálii).

⁴³² Srov. ZAJÍC, J. a kol. *Kdo jsem: Metodika ke skautské stezce*, s. 9.

⁴³³ Srov. BOSKO, J. *Dopis z Říma*. In: ST, s. 242.

Seznam použitých zdrojů

Církevní dokumenty

- *Katechismus katolické církve*. Vydání druhé, v KN první. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-488-1.

Dokumenty kongregace Salesiánů Dona Boska

- *Stanovy a pravidla Společnosti svatého Františka Saleského*. Místo vydání ani nakladatelství neuvedeno. [1984]. ISBN neuvedeno.
- CHÁVEZ, P. *Da mihi animas cetera tolle: Charismatická identita a apoštolátní nadšení*. ACG [online]. 2006, č. 394 [cit. 2012-03-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.sdb.cz/res/data/059/006576.doc>>.
- CHÁVEZ, P. *Vychovávejme srdcem Dona Boska*. ACG [online]. 2008, č. 400. [cit. 2012-03-03]. Dostupné na: WWW: <<http://www.sdb.cz/res/data/038/004334.doc>>.
- *Výchovně pastorační projekt provincie 2007* [online]. Praha: Salesiáni dona Boska, [cit. 2012-02-23]. Dostupné na WWW: <<http://www.sdb.cz/res/data/128/014825.pdf>>.

Dokumenty skautské

- *Stanovy Junáka - svazu skautů a skautek ČR*. Junák – Svaz skautů a skautek ČR. [online databáze]. Vsetín: X. Valný sněm Junáka, 2001. [cit. 2012-03-03]. Dostupné na: WWW: <<http://krizovatka.skaut.cz/organizace/dokumenty/spisovna/detail-105/>>.

Monografie

- ALBERTI, P. *Světec Don Bosko*. Nové upravené vydání. Řím: Křesťanská akademie, 1977. ISBN neuvedeno.
- AUBRY, G. *Salesiánský duch*. Pro vnitřní potřebu salesiánské rodiny (it. vyd. Řím, 1972). ISBN neuvedeno.
- BADEN-POWELL, R. *Skauting pro chlapce: Rukověť pro výuku dobrého občanství pomocí lesní moudrosti*. Praha: Junák – TDC, 2007. ISBN 978-80-86825-21-3.

- *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona.* [CEP]. Praha: Česká katolická charita, 1987. ISBN neuvedeno.
- BIANCO, E. *Taký bol don Bosco. Otec a učiteľ mladých.* Bratislava: Don Bosco, 2008. ISBN 978-80-8074-065-8.
- BOSCO, J. *Můj život pro mladé.* Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-247-8.
- BOSCO, T. *Don Bosko.* Praha: Portál, 1993. ISBN 80-85282-60-7.
- BOSCO, T. *Maminka Markéta. Život matky Dona Boska.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2006. ISBN 80-7266-234-1.
- BOSCO, T. *Svätí saleziánskej rodiny.* Bratislava: Don Bosco, 2003. ISBN 80-88933-99-4.
- BOSCO, T.; NANNI, C. *Dej mi duše: Salesiánská tradice.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7192-882-8.
- BRAIDO, P. *L'esperienza pedagogica di Don Bosco.* Roma: LAS – Libreria Ateneo Salesiano, 1988. ISBN 88-213-0177-X. [pracovní překlad Štefan Turansky]
- BROCARD, P. *Človek a svätec – don Bosco ako živá spomienka.* Bratislava: Don Bosco, 1999. ISBN 80-88949-00-9.
- BREZINKA, W. *Základy filozofie výchovy.* Praha: Zvon, 2007. ISBN 80-7113-169-5.
- BŘICHÁČEK, V. a kol. *Skautskou stezkou: Základní příručka pro skauty.* Praha: Junák – TDC, 2001. ISBN 80-86109-60-7.
- CERIA, E. *Don Bosco s Bohom.* Bratislava: Don Bosco, 1997. ISBN 80-85405-73-3.
- DAJCZER, T. *Rozjímání o víře.* Praha: Paulínky, 1999. ISBN 80-86025-21-7.
- FANTOZZI, A. *Maminka Markéta – matka Dona Boska.* Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-026-X.
- GIRAUDO, A. *Píšem vám, mladí.* Bratislava: Don Bosco, 2006. ISBN 80-8074-033-X.
- HANSEN, W. *Vlk jenž nikdy nespí: Dobrodružný život lorda Baden-Powella.* Praha: Scoutarch, 1994. ISBN 80-901049-1-6.
- HRICA, P. a kol. *Príručka pre skautských vodcov.* Bratislava: Slovenský skauting, 2004. ISBN 80-89136-08-7.
- LEŠANOVSKÝ, K.; NOSEK, V. a kol. *Historie skautingu. Edice Vůdcovská zkouška 1.* Druhé, doplněné vydání. Praha: Junák - TDC, 2001. ISBN 80-86109-27-5.
- JANČAŘÍK, Z. (ed.) *Don Pascual Chávez v České republice 2006.* Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-190-5.

- JANKA, O. *Čas skautů*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, [rok neuveden]. ISBN 978-80-7415-013-5.
- KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7.
- KOPECKÝ, J. *Výchovná metoda sv. Jana Boska*. Pro vnitřní potřebu salesiánské rodiny. ISBN neuvedeno.
- KOVAŘÍK, J. *Dobytel Bonaparte*. První italské tažení 1796-1797. Třebíč: Akcent, 2008. ISBN 978-80-7268-571-4.
- KOZA-MATEJOV, J. *Don Bosko*. Siedme vydanie. Řím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1981. ISBN neuvedeno.
- LENTI, A. J. *Don Bosco: History and spirit. Vol. 1.: John Bosco's formative years in historical context*. Roma: LAS, 2007. ISBN 88-213-0645-3.
- LENTI, A. J. *Don Bosco: History and spirit. Vol. 2.: Birth and development of Bosco's oratory*. Roma: LAS, 2007. ISBN 88-213-0657-7.
- MAKÁSEK, I. *Služba: příručka pro roverskou činnost*. 2. upravené vydání. Praha: 3. středisko Junáka Thecumtha Praha, 1991. ISBN 80-901049-0-8.
- MASIN, B. *Odkaz: Pravdivý příběh bratří Mašínů*. Praha: Mladá fronta 2005. ISBN 80-204-1248-4.
- MED, O. *Charizmatický svátec. Detstvo*. Bratislava: Don Bosko, 2001. ISBN 80-88933-69-2.
- MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*. Bratislava: Don Bosco, 2005. ISBN 80-8074-022-4.
- NAGY, L. *250 miliónů skautů*. Praha: Junák – TDC, 1999. ISBN 80-86109-23-2.
- *Nový zákon*. (překlad O. M. Petru). Řím: Křesťanská Akademie, 1969. ISBN neuvedeno.
- PECHA, L. *Woodcraft: Lesní moudrost a lesní bratrstvo*. Olomouc: Votobia, 1999. ISBN 80-7198-353-5.
- PESCHKE, K-H. *Křesťanská etika*. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-331-0.
- PIŤHA, P. *Výchova, naděje společnosti*. Praha: Poustevník, 2006. ISBN 80-86610-18-7.
- PROCACCI, G. *Dějiny Itálie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-721-4.

- ROTTER, H. *Osoba a etika: K základům morální teologie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 1997. ISBN 80-85959-18-6.
- ŘÍCHOVÁ, B. Komparativní metoda a její vymezení. In DVOŘÁKOVÁ, M. a kol.: *Komparace politických systémů. Základní modely demokratických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008. ISBN 978-80-245-1357-7.
- SEIFERT, M. *Přírodou a životem k čistému lidství: příručka českých junáků*. Praha: Dědictví Komenského, 1920. ISBN neuvedeno.
- *Skauting*. Liberec: Skauting, 1995. ISBN 80-85421-16-X.
- SCHIÉLÉ, R. *Don Bosco*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-196-7.
- SVOJSÍK, A. B., *Základy junáctví*. 3. nezměněné vydání podle 1. vydání v roce 1912. Praha: Merkur, 1991. ISBN 80-7032-001-x.
- ŠANTORA, R. (ed.) *Skautské století*. Praha: Junák – TDC; Mladá fronta, 2012. ISBN 978-80-86825-72-2 (TDC); ISBN 978-80-204-2622-2 (MF).
- ŠIMÁNEK, J. *Skauting: jeho podstata, význam a ethika*. II. vydání. Praha: Rebcovo nakladatelství, 1946. ISBN neuvedeno.
- ŠTĚCHOVÁ, M. *Život světcův. Svatý Jan Bosco*. Praha: A. Neubert, 1937. ISBN neuvedeno.
- TURANSKÝ, Š. (ed.) *Listy Jána Bosca*. Bratislava: Don Bosco, 2006. ISBN 80-8074-031-3.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- VÁCHA, M. *Místo, na němž stojíš je, posvátná země: O kruhu úcty k člověku, živé přírodě i celému vesmíru*. Brno: Cesta, 2008. ISBN 978-80-7295-104-8.
- VRACOVSKÝ, J. a kol. *Animátorský slabikář. Vzdělávací texty pro salesiánské animátory*. Praha: Sadba, 2008. ISBN neuvedeno.
- VYCHODIL, D. *Metodika. Edice vůdcovská zkouška 4*. Vydání druhé. Praha: Junák – TDC, 2001. ISBN 80-86109-68-2.
- ZAJÍC, J. a kol. *Kdo jsem: Metodika ke skautské stezce*. Praha: Junák – TDC, 2008. ISBN 978-80-86825-32-8.
- ZAJÍC, J. a kol. *Myšlenkové základy skautingu. Edice vůdcovská zkouška 1*. Druhé opravené a doplněné vydání. Praha: Junák – TDC, 2001. ISBN 80-86109-73-9.

Časopisy

- BADEN-POWELL, R. Na pomoc skautským vůdcům: průvodce teorii skautské výchovy. *Skauting – tématické číslo*. 2006, s. 1-60. ISSN 1210-9827.

Internetové zdroje

- BADEN-POWELL, R. *Scouting for boys: A Handbook for Instruction in Good Citizenship through woodcraft*. © - Grumpy Ogre Productions. [cit. 2012-03-13]. Dostupné na: WWW: <<http://www.thedump.scoutscan.com/yarns00-28.pdf>>.
- BOSCO, J. *Sen o deseti diamantech*. [online]. Praha: Sadba, 2007. [cit. 2012-03-07]. Dostupné na: WWW: <<http://www.janbosko.pavucina.org/article.php?id=sny&part=4>>.
- BOSCO, T. *Don Boskova oratoř: Model a ikona současné salesiánské oratoře*. [online]. Praha: Salesiánská provincie Praha, 2004. [cit. 2012-03-06]. Dostupné na: WWW: <<http://mladez.sdb.cz/materialy-ke-stazeni/knihovna/>>.
- *FMA – Dcery Panny Marie Pomocnice* [online]. Praha: Provincie kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice FMA. [cit. 2012-02-23]. Dostupné na WWW: <<http://www.fma.cz/o-nas>>.
- *Hlavní principy skautského programu* [online]. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, © 2011. [cit. 2012-03-04]. Dostupné na: WWW: <<http://verejnost.skaut.cz/skauting/skautsky-program/hlavni-principy-programu>>.
- HOŠEK, J. *Stanislav Špinler* [online]. Praha: © Skautské století. [cit. 2012-03-30]. Dostupné na: WWW: <http://www.pametnaroda.cz/story/spinler-stanislav-1930-1608>
- *Il Bollettino Salesiano - Agosto 2007* [online]. Torino: Congregazione Salesiana di San Giovanni Bosco, 2007. [cit. 2012-02-23]. Dostupné na: WWW: <<http://biesseonline.sdb.org/bs/articolo.aspx?newsID=7154>>.
- *Junák – svaz skautů a skautek ČR* [online]. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, © 2011. [cit. 2012-03-10]. Dostupné na WWW: <<http://verejnost.skaut.cz/skauting/o-skautingu/fakta-cisla>>
- NOVÁK, L. *Skauting: II. Zrození skautingu*. [online]. Praha, 2003. [cit. 2012-03-06]. Dostupné na: WWW: <<http://www.skaut.org/skauting.svet.php>>.

- NOVÁK, L. *Skauting a křesťanství: některé problémy vzájemných vztahů* [online]. Praha: Ekumenická lesní škola, 2005. [cit. 2012-03-15] Dostupné na WWW: <<http://www.skaut.org/ln/docs/skauting-krestanstvi.pdf>>.
- POSPÍŠIL, R. *Úvod do pedagogiky. Základní pedagogické kategorie*. In *Pedagogická fakulta MU* [on-line]. Brno: PF MU, 2009, [cit. 2011-12-11]. Dostupné na: WWW: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/pedf/ps09/uvod_ped/web/kategorie.html#dukace>.
- *Salesiáni dona Boska: Co děláme* [online]. Praha: Salesiáni dona Boska, [cit. 2012-02-23]. Dostupné na WWW: <<http://www.sdb.cz/co-delame/>>.
- *Salesiáni dona Boska: Dvě osoby – dvě metody. Don Bosco a Baden Powell – salesiáni a skauti*. [online]. Praha: Salesiáni dona Boska, [cit. 2012-02-23]. Dostupné na WWW: <<http://www.sdb.cz/dve-osoby-dve-metody/>>.
- *Salesiánské středisko mládeže Brno Žabovřesky* [online]. Brno: Salesiánské středisko mládeže Brno Žabovřesky, 2012. [cit. 2012-03-06]. Dostupné na WWW: <<http://brno.sdb.cz/klub-maminek-brno/>>.
- *Salesians of Don Bosco* [online]. Roma: Direzione Generale Opere Don Bosco, © 2010. [cit. 2012-02-23]. Dostupné na WWW: <http://www.sdb.org/en/About_Us/FAQ>.
- *Salesians of Don Bosco UK* [online]. London: © Salesians of Don Bosco UK, 2011. [cit. 2012-02-01]. Dostupné na: WWW: <<http://www.salesians.org.uk/dbuk/history3.html>>.
- *Skauti Evropy* [online]. Praha: ASSE©2011. [cit. 2012-03-06]. Dostupné na: WWW: <<http://www.fse.cz/?page=fse>>.
- *Svaz skautů a skautek České republiky* [online]. Praha: Svaz skautů a skautek České republiky [cit. 2012-03-06]. Dostupné na: WWW: <http://www.svazskautu.cz/dokumenty_stanovy.htm>.
- *22nd World Scout Jamboree 2011* [online]. Sweden: The World Scout Bureau (WSB). [cit. 2012-03-09]. Dostupné na: WWW: <<http://www.worldscoutjamboree.se/category/people/visitors/>>.
- HOŠEK, J. *Stanislav Špinler* [online]. Praha: © Skautské století. [cit. 2012-03-30]. Dostupné na: WWW: <http://www.pametnaroda.cz/story/spinler-stanislav-1930-1608>

Seznam užitých zkratk

ACG	Atti del Consiglio Generale (akta generální rady)
B.P.	Baden-Powell
CEP	Český ekumenický překlad (Bible)
čl.	článek (stanov)
KKC	Katechismus katolické církve
PS	BOSCO, J. <i>Preventivní systém při výchově mládeže</i> . In ST
ST	Stanovy a pravidla Společnosti svatého Františka Saleského
SV	BADEN-POWELL, R. Na pomoc skautským vůdcům
TDC	Tiskové distribuční centrum
VPP	Výchovně-pastorační projekt provincie

Přílohy

Příloha I.

1. *Stanovy a pravidla Společnosti svatého Františka Saleského*, s. 1-45.
2. BOSCO, J. *Preventivní systém při výchově mládeže*. In Stanovy.
3. BOSCO, J. *Sen o deseti diamantech*. [online]
4. TURANSKÝ, Š. (ed.) *Listy Jána Bosca, Chlapci v Mirabelle 1.,2.,.* s. 101, 115.
5. GIRAUDO, A. *Píšem vám, mladí*, s. 3-46.
6. BOSCO, T.; NANNI, C. *Dej mi duše*, s. 11-35.
7. BRAIDO, P. *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*, kap. 9.2 s. 118; kap. 10.7 s. 129.

*tučné KKC	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	CELKEM
Víra	•6, •34		•		•••••••	•		11
naděje			•		••••		•	6
láska k Bohu- služba	•36	•	•	•	••••• ••••••	•	•	17
láska k bližním, služba	•32, •36, •15úcta, •15, •20		•	•	••••••••	••	•••	21
láska k sobě					•			1
přátelství						•		1
k nepřítelům								-

zbožnost	•13, •31, •36	•••		•••••	••••••••••		•	24
spravedlnost								-
Čest	•31						••	3
pravdivost	•32				•			2
věrnost					••••			4
poslušnost,				•	••••••••		•••	12
odpovědnost	•27, •32, •33, •38			•	••	•	•	9
pracovitost	•18		•	•		•	••	6
čistota			•	•	•		•	4
pokora		•			••••••		•	8
solidarita								-
úcta k autoritám					••			2
úcta k životu								-
sebeovládání	•18		••	•	••••••••••	•	•	16
moudrost, rozumnost		•			••	•		4
statečnost					•••	•		4
laskavost	•15, •15, •15	•						4
mírnost							•	1
radost	•17			•	••••••••••	••		14
trpělivost	•15			•		•		3
shovívavost						•		1
věrnost					•			1
tichost								-
vstřícnost (ST.)	•32, •15				•	•		4
vděčnost				•				1

Příloha II.

*tučné KKC	1.	2.	3.	4.	CELKEM
víra				•	1
láska k Bohu- služba, povinnost	•		•	• •	5
láska k bližním,		•		•••	16

služba (společnosti)	•••• •	•	• •	••••	
(láska k sobě) Sebedůvěra sebeúcta	• •				2
přátelství		•			1
zbožnost	••			••	4
spravedlnost					
čest	••		•	•	4
pravdivost		•		•	2
věrnost			•	••	3
poslušnost,	•	•	•	•	4
odpovědnost	•	•			2
pracovitost				••	2
čistota	•				1
pokora				•	1
úcta k autoritám	•	•			2
úcta k životu		•			1
Sebeovládání (zdrženlivost)	•••			••	5
moudrost, rozvaha				•	1
statečnost	•			•••	4
laskavost				•	1
mírnost					
radost, veselost	•	•		••	4
věrnost		•			1
vděčnost				•	1
zdvořilost	•	•		••	4
nesobeckost	••			•	3
Smysl pro povinnost	•		•	••	4
obětavost	•			••	3
Oddanost vlasti	•	•		•	3

1. BADEN-POWELL, R. Na pomoc skautským vůdcům, 27-59.
2. *Skautský zákon* (In: BŘICHÁČEK, V. a kol. *Skautskou stezkou*, s. 22.)
3. *Skautský slib* (Tamtéž, s. 22)
4. BADEN-POWELL, R. *Skauting pro chlapce*.

Příloha III.

(BADEN-POWELL, R. Na pomoc skautským vůdcům, s. 16.)

ROZBOR CÍLŮ SKAUTINGU PRO VÝCHOVŮ K OBČANSTVÍ			
1. CHARAKTER		2. ZDRAVÍ A SÍLA	
NA CO SE ZAMĚŘIT	DOSÁHNEME POMOCÍ	NA CO SE ZAMĚŘIT	DOSÁHNEME POMOCÍ
<p><i>Občanské postoje</i></p> <p>Férovost jednání</p> <p>Respektování práv druhých lidí</p> <p>Ukázněnost</p> <p>Vůdcovství</p> <p>Zodpovědnost</p> <p><i>Morální postoje</i></p> <p>Čest a morálka</p> <p>Rytířství</p> <p>Samostatnost v jednání</p> <p>Odvaha</p> <p>Schopnost radovat se</p> <p>Úvahy na úrovni</p> <p>Víra</p> <p>Úcta</p> <p>Sebeúcta</p> <p>Oddanost</p>	<p>Práce v družinách</p> <p>Týmové hry</p> <p>Oddílová rada</p> <p>Skautský slib a zákon</p> <p>Veškerá skautská činnost</p> <p>Chápání hodnoty přírody</p> <p>Znalost a zkoumání přírody</p> <p>Astronomie</p> <p>Laskavost ke zvířatům</p> <p>Služba druhým</p>	<p><i>Zdraví</i></p> <p><i>Síla</i></p>	<p>Odpovědnost za vlastní zdraví</p> <p>Hygiena</p> <p>Střídmost</p> <p>Zdrženlivost</p> <p>Táboření</p> <p>Rozvoj fyzických sil</p> <p>Hry</p> <p>Plavání</p> <p>Turistika</p> <p>Horolezectví a aktivity v přírodě</p>
3. ZRUČNOST A DOVEDNOST		4. SLUŽBA DRUHÝM	
NA CO SE ZAMĚŘIT	DOSÁHNEME POMOCÍ	NA CO SE ZAMĚŘIT	DOSÁHNEME POMOCÍ
<p><i>Manuální zručnost</i></p> <p><i>Vynalézavost</i></p> <p><i>Rozumové vlastnosti</i></p> <p>Pozorování</p> <p>Usuzování</p> <p>Sebevyjádření</p>	<p>Skautské dovednosti</p> <p>Tábornictví</p> <p>Vázané stavby</p> <p>Ocenění odznakem a vyznamenáním</p> <p>Zájmy, koníčky</p> <p>Lesní moudrost</p> <p>Stopování</p>	<p><i>Nesobeckost</i></p> <p><i>Občanské povinnosti</i></p> <p><i>Vlastenectví</i></p> <p><i>Služba vlasti</i></p> <p><i>Služba lidstvi</i></p> <p><i>Služba Bohu</i></p>	<p>Skautský slib a zákon</p> <p>Dobré skutky</p> <p>První pomoc</p> <p>Záchrana života</p> <p>Spolupráce s hasiči</p> <p>Pomoc při živelných katastrofách</p> <p>Pomoc v nemocnicích</p> <p>Další formy služby společnosti</p>

Příloha IV.

POROVNÁNÍ VÝCHOVNÝCH CÍLŮ	
* tučně zvýrazněny jsou principy vlastní danému systému <i>kurzívou</i> stav u druhého systému (přítomnost, obdoba, nepřítomnost)	
SALESIÁNSKÝ PREVENTIVNÍ SYSTÉM	SKAUTING
Integrální rozvoj	
<p>Integrální rozvoj⁴³⁴</p> <p>D.B. si vytýčil dva přesné cíle: učit pravdy víry a morálku, aby tak pomohl člověku stát se svatým; a poskytnout lidskou formaci, odborné vzdělání, aby mladí se integrovali do společnosti. Integrální rozvoj který zahrnuje osobní rozvoj, podněcování odborné kvalifikace a kulturní formace, odpovědné přijetí náležitého místa ve společnosti i v Církvi, zodpovědnost za přeměnu světa a života církve, výchova k lidské a křesťanské zralosti rozvíjení lidského a křesťanského povolání, převzetí zodpovědnosti za růst svého lidství ve víře.</p>	<p>„Posláním Junáka je podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí, jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k sobě samým, bližním, vlasti, přírodě a celému lidskému společenství v souladu s principy a metodami, stanovenými zakladatelem skautského hnutí, lordem R. Baden-Powellem a zakladatelem českého skautingu, prof. A. B. Svojsíkem.“⁴³⁵</p>
<p>Poctivý občan</p> <p>„...jde nám o to, abychom vychovali dobré občany, kteří by nebyli zátěží pro veřejné autority, ale naopak, aby byli jejich oporou, aby se ve společnosti zachoval pořádek, spokojenost a pokoj. Toto je naše politika.“⁴³⁶</p> <p>Výchovný cíl poctivý občan⁴³⁷ – zodpovědná svoboda⁴³⁸, chuť pro autentické hodnoty, které je přivádějí k dialogu a službě⁴³⁹, sociální a kolektivní rozvoj⁴⁴⁰, mravní zodpovědnost v zaměstnání i ve společnosti⁴⁴¹.“</p>	<p>Dobry, aktivní občan</p> <p>„Skauting je hra pro chlapce vedená chlapci, (...) která jim dopomůže, aby se z nich stali dobří občané. (...skauting) rozvíjí jak intelektuální, tak mravní vlastnosti a tělesnou zdatnost.“⁴⁴²</p> <p>„...pasivní občanství nestačí uchovat ve světě hodnoty svobody, spravedlnosti a cti. To dokáže jen občanství aktivní!⁴⁴³ Obsahuje rozvoj charakterních vlastností, péči o zdraví a zdatnost, rozvíjení rukodělné a řemeslné dovednosti, služba druhým.</p>

⁴³⁴ Srov. ST, čl. 31, s. 38.

⁴³⁵ Srov. *Stanovy Junáka - svazu skautů a skautek ČR*, s. 1.

⁴³⁶ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*, s. 46.

⁴³⁷ Srov. ST, 31, s. 38.

⁴³⁸ Srov. ST, čl. 32, s. 38.

⁴³⁹ Srov. ST, čl. 32, s. 38.

⁴⁴⁰ Srov. ST, čl. 33, s. 39.

⁴⁴¹ Srov. ST, čl. 33, s. 39.

⁴⁴² SV, s. 17.

⁴⁴³ SV, s. 18.

<p>Dobrý křesťan</p> <p>„...všichni, (...) jsou povolání být dobrými a svatými křesťany a je to možné a jednoduché...“ Jde o to, dát Boha do středu svého života, milovat ho víc než cokoli jiné a vším co v nás je.“⁴⁴⁴</p> <p>Výchovný cíl dobrého křesťana⁴⁴⁵ obsahuje výchovu k církevnímu smýšlení⁴⁴⁶, evangelizace a katecheze⁴⁴⁷, výchovu k víře v Ježíše Krista⁴⁴⁸, uvádění do církevního života⁴⁴⁹, uvádění do liturgického života Církve⁴⁵⁰, životní inspirování evangeliem⁴⁵¹.</p>	<p>Vývoj světového názoru – zbožnost – zbožnost, <i>úcta k našemu bližnímu i úcta k sobě samému jako služebníkovu Božímu, jsou, podle B.P., základem všech náboženství. Zbožnost musí vycházet z nitra člověka, nelze ji naučit, je to ryze osobní záležitost, věc vnitřního přesvědčení, nikoli školení.</i>⁴⁵²</p> <p><i>Zbožnost u chlapců se dá podpořit osobním příkladem vůdce, poznáváním přírody, které může mít větší účinek než kázání, dobrými skutky a udržením starších chlapců v oddíle.</i></p>
---	---

Příloha V.

Tato tabulka obsahuje závěry z Přílohy I. a Přílohy II., morální ctnosti a hodnotové postoje, které jsou nejvíce zdůrazňované ve vybraných textech preventivního systému a skautingu. Seznam zdrojů je uveden v Příloze I. a II. Řazeno sestupně od nejvíce k méně frekventovanému.

Orientační porovnání nejvíce zdůrazňovaných morálních ctností a hodnotových postojů ve vybraných textech preventivního systému a skautingu	
Preventivní systém	Skauting
Zbožnost	Láska k bližnímu projevovaná službou
Láska k bližnímu	Láska k Bohu jako služba a plnění povinností vůči Němu
Láska k Bohu	Sebeovládání
Sebeovládání	Smysl pro povinnost
Radostnost	Odpovědnost
Poslušnost	Čestnost a pravdivost
Víra	Veselost
Zodpovědnost	Poslušnost
Pokora	úcta k autoritě

⁴⁴⁴ GIRAUDO, A. *Píšem vám, mladí*, s. 22.

⁴⁴⁵ Srov. ST, čl. 31, s. 38.

⁴⁴⁶ Srov. ST, čl. 13, s. 22.

⁴⁴⁷ Srov. ST, čl. 34, s. 39.

⁴⁴⁸ Srov. ST, čl. 34, s. 39.

⁴⁴⁹ Srov. ST, čl. 35, s. 40.

⁴⁵⁰ Srov. ST, čl. 36, s. 41.

⁴⁵¹ Srov. ST, čl. 37, s. 41.

⁴⁵² SV, s. 33-34.

Naděje	Zbožnost
Pracovitost	Statečnost
Věrnost	Zdvořilost
Čistota	Věrnost
Laskavost	Nesobeckost
Moudrost	obětavost
Rozumnost	Pracovitost
Statečnost	Věrnost
Vstřícnost	Oddanost vlasti
Čestnost	Sebeúcta
Trpělivost	Sebedůvěra
Úcta k autoritám	Vděčnost
Pravdivost	Pokora
Mírnost	Čistota
Shovívavost	Úcta k životu
Věrnost	Rozvaha
Vděčnost	Laskavost
Láska k sobě	Přátelství
Přátelství	Víra

Příloha VI.

Článek od Savina Jemina uveřejněný v Il Bollettino Salesiano duben 2007

(Dostupné na: WWW: <<http://biesseonline.sdb.org/bs/articolo.aspx?newsID=7154>>).

Český překlad od Pavla Čápa převzat z webu salesiánské provincie Praha

(Dostupné na: WWW: <<http://www.sdb.cz/dve-osoby-dve-metody/>>).

Dvě osoby – dvě metody. Don Bosco a Baden Powell – salesiáni a skauti.

Oba byli velkými vychovateli, jejich výchovné metody mají řadu podobných prvků. O koho se jedná? O Badena Powella (1857–1941), který před sto lety založil skautské hnutí a o Jana Boska (1815–1888), zakladatele salesiánů. Sir Baden, baron z Gilwellu, byl vojákem, spisovatelem a pedagogem. Za založení skautingu mu byl udělen titul baron a lord.

Ve skautingu a v preventivním systému Dona Boska je řada shodných prvků:

Skautský zákon říká: „Skaut je stále veselý“.

Don Bosco opakoval salesiánům, kteří vychovávali hochy: „Ať tě nic nezneklidňuje.“ A jeden z jeho nejlepších žáků, Dominik Savio, řekl překvapenému kamarádovi větu, která i dnes ohromuje: „U nás svatost spočívá v tom, že jsme velmi veselí.“

Skautský zákon říká: „Skaut považuje za svoji čest získat důvěru.“

Don Bosco opakoval: „Vychovatel se snaží, aby byl milován, pokud chce být respektován. Aby mladí byli milováni a taky to věděli, je zapotřebí, aby salesiáni uměli zvolit to, co mají mladí rádi.“ Tyto principy

jsou považovány za nejvyšší cíle salesiánské pedagogiky.

Skautský zákon říká: „Skaut je čistý v myšlenkách, slovech a činech.“

Don Bosco nekompromisně tvrdil, že nejkrásnější věcí na mladém hochu je, když je jako lilie na louce, jako čistá voda pramene, jako jasná zář nebe. On čistotu nazýval „krásnou ctností“ a byl přesvědčen, že je nejvhodnější ozdobou mladého člověka.

Kdo je čistý, nemá skryté úmysly, je jemný, pozorný a bez dvojznačnosti. Můžeš se k němu přiblížit a být si jistý, že je takový, jak ho vidíš, můžeš s ním s jistotou mluvit, aniž by tě otravoval dvojsmyslnými řečmi...

Don Bosco věděl, tak jako Baden Powell, že city jsou skutečností velmi vzácnou a krásnou, než aby byly sníženy na nástroj požitku.

Skautská metoda zdůrazňuje jít na podstatu.

Don Bosco říkával, že když v jím založené řeholní společnosti bude vládnout pohodlí a nadbytek, zanikne. A napsal pro své syny pravidla, která směřovala k základním věcem, ke střídmosti a k chudobě. „Práce a sebeovládání“ je jedním z hesel Dona Boska, která předal salesiánům.

Skautská metoda se zakládá na službě.

Jeden příklad, který potvrzuje nutnost výchovné a láskyplné služby v salesiánské pedagogice: Po vypuknutí tyfu v Turíně Don Bosco poslal své starší hochy (ve věku roverů) do města, aby umývali, čistili, přenášeli, ošetřovali... s odvahou, která hraničila s neohrožeností. Všichni, i on sám, dobře věděli, že je to nakažlivá nemoc... Když by to dnes nějaký salesián udělal, riskoval by, že by skončil ve vězení.

Skautská metoda rozvíjí manuální schopnosti.

Don Bosco chtěl, aby se hoši o sebe postarali, aby byli schopni zastat jakoukoliv práci, protože on sám se naučil mnoho řemesel, aby si zaplatil studium. Byl učněm v různých řemeslných dílnách. Založil taky školy „umění a řemesla“, které rozšířil do celého světa.

Skautská metoda podporuje lásku k přírodě.

Don Bosco měl rád volný prostor, dvůr, pole, slavnosti v otevřené přírodě, vycházky po kopcích. Vymyslel svátek kaštanů, aby mohl hochy bavit i několik dní a pobýt v přírodě... opravdové tábory doslova a dopísmene.

Skautská metoda mluví o duchu skupiny.

Don Bosco neustále mluvil o rodinném duchu.

O skautu se říká, že je to „výchova na poli“.

O salesiánském výchovném stylu se říká, že je to výchova na dvoře: dvůr a hřiště je výchovným místem..., místem setkání a zkušeností, rozhovoru a přátelství.

Skaut vychovává prostřednictvím hry.

Hřiště a dvory salesiánských oratořích jsou základní výchovná místa. Pro otevření nového salesiánského díla je jednou z nevyhnutelných podmínek, že v něm musí existovat prostor pro hru.

Skaut zpívá, hraje a tančí...

Don Bosco říkával, že oratoř bez hudby je jako tělo bez duše. Má sbor, kapelu a organizuje tzv. Vojenské přehlídky, aby se hoši naučili pořádku a kázni.

Skaut se vyznačuje nošením uniformy...

Don Bosco odpovídal těm, kdo se ho ptali na uniformu pro své salesiány: „Moji synové mají jedinou uniformu: chci, aby chodili s vyhrnutými rukávy košile, jako zedničtí učni!“

Skautská metoda vyžaduje, aby mladí byli vždy hlavními vychovateli.

Don Bosco píše svým salesiánům: „Nenechávejte mladé lidi nikdy sami“ a vynalezl asistenty.

Skautská metoda klade velký důraz na postavu vůdce oddílu, družiny...

Don Bosco nazývá své vůdce „Asistenty“ (dnes Animátoři). Na místo metody oddílu, družiny dává přednost metodě skupiny, kterou na začátku nazval „sdružení“ (Neposkvrněné, Eucharistie, sv. Josefa, sv. Ludvíka...), a metodě zájmové skupiny-kroužku (hudba, zpěv, divadlo, liturgie, kapela...).

Křesťanské zaměření společenství skautů se v preventivním systému nazývá „náboženství“ a Don Bosco ho považoval za základní cíl výchovy.

Angažovanost v politické oblasti je vyjádřena v preventivním systému souslovím, které Don Bosco používal: „Poctiví občané“, a to je velkým cílem jeho metody. Ta druhá část je „Dobrý křesťan“, což je konečný cíl cesty pedagogického systému Dona Boska.

Abstrakt

MUSIL, J. *Salesiánský preventivní systém a skauting*. České Budějovice 2012. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologické a sociální etiky. Vedoucí práce J. Šrajer.

Klíčová slova: salesiánský preventivní systém, skauting, výchova, mládež, výchovný systém, Jan Bosko, Don Bosco, Robert Baden-Powell, rozum, náboženství, laskavost, povinnost, Bůh, poctivý občan, dobrý křesťan, integrální výchova, ctnosti, služba, etické hodnoty

Práce porovnává na teoretické rovině dva výchovné systémy: salesiánský preventivní systém a skauting. Představuje osobnost zakladatelů, charakterizuje a poté porovnává adresáty, poslání, principy, cíle, metody a prostředky těchto výchovných systémů. To vše je porovnáno se zaměřením zejména na etické hodnoty, morální ctnosti a hodnotové postoje, které ve výchově tyto systémy prosazují. Práce se snaží najít prvky, které jsou výchovným systémům společné, které rozdílné, a snaží se vystihnout ty, kterými se mohou vzájemně inspirovat k ideálu integrální výchovy mladého člověka.

Abstract

Comparison of two educational systems: The Salesians preventive system of John Bosco and Scouting

Key words: : Salesian preventive system, scouting, education, youth, Don John Bosco, Robert Baden-Powell, educational system, honest citizen, good christian, integral education, virtue, moral value

The thesis compares two educational systems: the Salesian preventive system of John Bosco and Scouting. It presents the personality of the founders, than characterizes the recipients, mission, principles, aims, methods and tools of these educational systems. This comparison focuses on the moral values, virtues and value attitudes advanced by the systems. The thesis looks for elements which the two education systems sharediffer in and attempts to highlight those elements which could be mutually inspirative in the pursuit of the ideal of integral education of a young person.